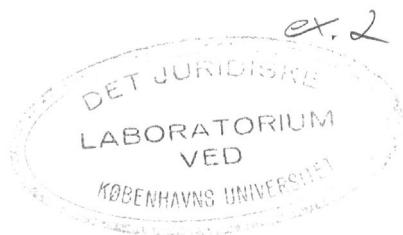

ØKONOMIMINISTERIET

DEN PRIVATE OPSPARING

*Betænkning
fra udvalget vedrørende fremme
af den private opsparing*

BETÆNKNING NR. 1178
AUGUST 1989

Publikationen kan købes i boghandelen eller hos
Statens Informationstjeneste
Postboks 1103, 1009 København K. .
Telefon 33 92 92 28 - Postgirokonto nr. 1 09 14 25.
Ved fremsendelse af check eller ved indbetaling
på giro til Statens Informationstjeneste
undgås ekspeditionsgebyr.

ISBN 87-503-8006-0

Fi 27-49-bet.

B. Stougaard Jensen, Kbh. K

INDHOLDSFORTEGNELSE

	side	
Kapitel 1	Indledning	9
1.1	Udvalgets nedsættelse og kommissorium	9
1.2	Udvalgets sammensætning	10
1.3	Udvalgets arbejde	11
Kapitel 2	Sammenfatning og konklusion	13
2.1	Sammenfatning	13
2.2	Udvalgets forslag og overvejelser	17
Kapitel 3	Opsparingsmotiver og bestemmende faktorer for den personlige opsparings størrelse	23
3.1	Indledning	23
3.2	Motiver til opsparing	24
3.2.1	Ønsket om en bestemt profil for forbruget over livsforløbet ("livsforløbshypotesen")	24
3.2.2	Ønsker om at gardere sig mod økonomisk usikkerhed	26
3.2.3	Forbrugsvaner og andre "motiver"	27
3.3	Faktorer som bestemmer udviklingen i den personlige opsparing	28
3.3.1	Demografiske forhold og økonomisk vækst	28
3.3.2	Udbygning af det sociale system og det personlige indkomstskattesystem	31
3.3.3	Kapitalmarkedsforhold	33
3.3.3.1	Bevægelser i renten	33
3.3.3.2	Kreditvilkår	36
3.3.4	Konjunkturforskel og ledighed	37
3.3.5	Inflation	38
3.3.6	Andre forklaringer	39
3.3.6.1	Det Ricardianske ækvivalensteorem	39
3.3.6.2	Indkomstfordelingen	40

	side	
3.4	Opsparingsteori og virkningen af opsparingsfremmende foranstaltninger	41
3.4.1	Virkningen på personlig opsparing af tilskud til formålsbestemt opsparing	41
3.4.1.1	Højere afkast af opsparing	41
3.4.1.2	Likviditetsbinding	43
3.4.1.3	Substitution af fri opsparing med bunden opsparing	44
3.4.2	Virkning på offentlig opsparing	46
	Litteratur	47
<u>Kapitel 4</u>	<u>Udviklingen i den private og den personlige opsparing</u>	<u>53</u>
4.1	Indledning	53
4.2	Den offentlige og den private opsparing 1949-1988	53
4.3	Den private og den personlige opsparing 1976-1988	55
4.3.1	Afgrænsning og metode	56
4.3.2	Fordelingen af privat bruttoopsparing på 2 sektorer	57
4.3.3	Udviklingen i selskabssektorens bruttoopsparing	59
4.3.4	Udviklingen i den personlige sektors bruttoopsparing	62
4.3.5	Faktorer bag bevægelserne i opsparingskvoten	64
4.4	Husholdningernes opsparing i Danmark og udlandet, 1971-1988	70
4.5	Nogle hovedresultater	72
Bilag 4.1	Fordelingen af opsparingen i privat og offentlig opsparing 1949-1988	74
Bilag 4.2	Beregning af den personlige sektors indkomst	80

	side
<u>Kapitel 5</u> <u>Fordeling af ikke-erhvervsmaessiae aktiver</u>	
og passiver	85
5.1 Indledning	85
5.2 Sammensætningen af skatteydernes aktiver og passiver	86
5.3 Ikke-erhvervsmaessige ind- og udlån i pengeinstitutter	88
5.4 Placeringer i værdipapirer	92
<u>Kapitel 6</u> <u>ODSDarinasfremmende ordninaer i Danmark</u>	97
6.1 Indledning	97
6.2 Statistisk beskrivelse af ordningerne	100
6.2.1 Opsparingen i de opsparingsfremmende ordninger siden 1971	100
6.2.2 Opsparing i opsparingsfremmende ordninger som del af den samlede opsparing i ordninger	103
6.2.3 Antal konti	104
6.2.4 Statslige udgifter ved visse ordninger	106
6.2.5 Opsparingsordningernes udbredelse i befolkningsgrupper	107
6.3 Beskrivelse af de enkelte ordninger	110
6.3.1 Gennemgående træk	110
6.3.2 Særlige forhold for de enkelte ordninger	113
6.3.3 Ordninger som er ophørt	116
Litteratur	120
Bilag 6.1 Særlige indlånformer i pengeinstitutter samt indekskontrakter i forsikringsselskaber	121
<u>Kapitel 7</u> <u>Opsparinasfremme i udvalgte OECD-lande</u>	125
7.1 Indledning	125
7.2 Opsparingsordninger i udlandet	126
7.2.1 Opsparing i værdipapirer	126

	side	
7.2.2	Opsparing i arbejdspladsregi	127
7.2.3	Ikke-formålsbestemt opsparing i pengeinstitutter	129
7.2.4	Bolig- og ungdomsopsparing	131
7.2.5	Gevinstopsparing	132
7.3	Oversigt over opsparingsordningerne	134
Kapitel 8	<u>Forslag til fremme af den private opsparing</u>	137
8.1	Indledning	137
8.2	Opsparing med statspræmie	139
8.2.1	Formål	139
8.2.2	Opsparingsformål, der udløser statspræmie	139
8.2.3	Den nærmere udformning af ordningen	142
8.3	Gevinstopsparingsordning	145
8.3.1	Gevinstopsparing og markedsføringsloven	145
8.3.2	Beskatning af gevinstopsparingspræmier	146
8.3.3	Den nærmere udformning af ordningen	148
8.3.4	Relationerne til andre spil og lotterier	149
8.4	Aktieopsparing	149
8.4.1	Præmieret aktieopsparing under eksisterende opsparingsordninger	149
8.4.2.1	Ikke-formålsbestemt aktieopsparingsordning med delvis fradragsret for indskud	150
8.4.2.2	Den nærmere udformning af fradragsordningen	151
8.4.3	Overvejelser vedrørende en aktieopsparingsordning	152
8.5	Omkostninger ved formueanbringelser i værdipapirer	153
8.5.1	Omkostninger ved erhvervelse og besiddelse af værdipapirer	153
8.5.2	Gratis indskrivning af statspapirer	155
8.5.3	Postordresalg af statspapirer	155
8.5.4	Indskrivning i Værdipapircentralen	156

Bilag 8.1	Beregning af den statslige provenupåvirkning af opsparingsordning med statspræmie	157
Bilag 8.2	Beregning af den statslige provenupåvirkning ved indførelse af gevinstopsparingsordning	158
Bilag 8.3	Afgifter m.v. af tipning, lotterier og andre spil	160
Bilag 8.4	Spilleaktiviteten i de nordiske lande	161
Bilag 8.5	Transaktionsomkostninger ved formueanbringelser i værdipapirer	162
Bilag 8.6	Skitse til blanket til postordresalg af statspapirer	164

Bilag til kapitel 5

Bilag 5.1	Fordeling af ejendomsaktiver i 1987 efter alder	167
Bilag 5.2	Fordeling af ejendomsaktiver i 1987 efter indkomst	168
Bilag 5.3	Fordeling af ejendomsaktiver i 1987 efter socioøkonomisk gruppe	169
Bilag 5.4	Fordeling af gæld til realkreditinstitutter i 1987 efter alder	170
Bilag 5.5	Fordeling af gæld til realkreditinstitutter i 1987 efter indkomst	171
Bilag 5.6	Fordeling af gæld til realkreditinstitutter i 1987 efter socioøkonomisk gruppe	172
Bilag 5.7	Fordeling af indestående i pengeinstitut i 1987 efter alder	173
Bilag 5.8	Fordeling af indestående i pengeinstitut i 1987 efter indkomst	174
Bilag 5.9	Fordeling af indestående i pengeinstitut i 1987 efter socioøkonomisk gruppe	175
Bilag 5.10	Fordeling af gæld til pengeinstitut i 1987 efter alder	176

Bilag 5.11	Fordeling af gæld til pengeinstitut i 1987 efter indkomst	177
Bilag 5.12	Fordeling af gæld til pengeinstitut i 1987 efter socioøkonomisk gruppe	178
Bilag 5.13	Fordeling af obligationsbeholdning i 1987 efter alder	179
Bilag 5.14	Fordeling af obligationsbeholdning i 1987 efter indkomst	180
Bilag 5.15	Fordeling af obligationsbeholdning i 1987 efter socioøkonomisk gruppe	181
Bilag 5.16	Fordeling af aktiebeholdning i 1987 efter alder	182
Bilag 5.17	Fordeling af aktiebeholdning i 1987 efter socioøkonomisk gruppe	183
Bilag 5.18	Fordeling af aktiebeholdning i 1987 efter indkomst	184

KAPITEL 1

INDLEDNING

1.1 Udvalgets nedsættelse og kommissorium

Den 14. januar 1988 nedsatte statsministeren et embedsmandsudvalg vedrørende fremme af den private opsparing med følgende kommissorium:

"Udvalget skal løbende følge udviklingen i opsparingen og fremlægge ideer til foranstaltninger, der kan tilskynde til øget privat opsparing og dermed styrke virkningerne af den almindelige opsparingsfremmende politik, der allerede er gennemført. Der skal lægges vægt på at gøre opsparing mere tiltrækkende, f.eks. ved indførelse af nye opsparingsformer. Herved skal det undgås, at der samtidig sker væsentlig forringelse af anden privat eller den offentlige opsparing.

Udvalget har som medlemmer repræsentanter for ministeren for økonomisk samordning, arbejdsministeriet, boligministeriet, finansministeriet, skatteministeriet, statsministeriet og økonomiministeriet. Efter opgavens art vil repræsentanter for andre ministerier og eventuelt institutioner deltage i arbejdet. Forretningerne ved formandskab og sekretariat varetages af økonomiministeriet.

Udvalget afgiver snarest en redegørelse for sin arbejdsplan til regeringens koordinationsudvalg og afgiver i øvrigt rapporter til regeringens økonomiudvalg, når særligt behov er til stede."

1.2 Udvalgets sammensætning

Udvalget fik følgende sammensætning, idet Industriministeriet blev føjet til de i kommissoriet nævnte ministerier:

Departementschef Kurt Hansen
Økonomiministeriet (formand)

Konsulent Annette Bjåland Andersen
Industriministeriet

Kommitteret Torsten Gersfelt
Skatteministeriet

Ministersekretær Thomas Gregersen
Ministeren for Økonomisk Samordning

Kommitteret Jørn Børglum Jensen
Økonomiministeriet

Konsulent Kaj Kjærsgaard
Arbejdsministeriet

Kommitteret Heinrich Schlebaum
Statsministeriet

Afdelingschef Lars Tybjerg
Finansministeriet

Departementschef Ole Zacchi
Boligministeriet

Efter departementschef Kurt Hansens død den 18. maj 1988 indtrådte departementschef Jens Thomsen, Økonomiministeriet, som formand for udvalget i juli 1988. Efter folketingsvalget i maj 1988 og den efterfølgende regeringsomdannelse udtrådte ministersekretær Thomas

Gregersen, Ministeren for Økonomisk Samordning, af udvalget. Kommitteret Jørn Børglum Jensen, Økonomiministeriet, blev fritaget for hvervet som medlem af udvalget i sommeren 1988. Kontorchef Lars Axelsen (suppleant for Ole Zacchi), Boligministeriet, har deltaget i en række af udvalgets møder.

Sekretariat:

Specialkonsulent Niels Jørgen Mau Pedersen
Økonomiministeriet

Fuldmægtig Lone Neerhøj
Økonomiministeriet

Derudover har fuldmægtig Ole Schnor, Økonomiministeriet, medvirket ved modelbefolkningberegningerne i kapitel 5.

Kontorfuldmægtig Jeannie Jensen og overassistent Gitte Nyman Nielsen, Økonomiministeriet, har renskrevet betænkningen og arbejdsnotater hertil.

1.3 Udvalgets arbejde

Udvalget har afholdt 17 møder.

Udvalget offentliggjorde i september 1988 en midtvejsrapport indeholdende foreløbige overvejelser vedrørende forslag til fremme af den private opsparing. En række af disse forslag er medtaget i betænkningen.

Under udarbejdelsen af redegørelsen har udvalget og dets sekretariat gennem møder, høringsvar i forbindelse med midtvejsrapporten m.v. været i kontakt med Assurandør-Societetet, Danmarks Sparekasseforening, Den Danske Bankforening, Danske Investeringsforeningers Fællesrepræsentation og Realkreditrådet.

Udvalget har afgrænset sit arbejde således, at de stillede forslag bør fremme den private opsparring på en måde, der af spareren opfattes som et positivt incitament til øget opsparring. Med skatte-reformens og kartoffelkurens indgreb over for lånefinansieret forbrug er der gennemført en række foranstaltninger, der stimulerer den private nettoopsparring ved at modvirke gældsstiftelse.

Under udarbejdelsen af forslag til fremme af den private opsparring har udvalget søgt at undgå overlapning med andet udvalgsarbejde herunder især arbejdsmarkedspensionsudvalget.

Udover selve udarbejdelsen af opsparingsforslag har udvalget koncentreret arbejdet om at beskrive udviklingen i den personlige opsparring og dens sammensætning samt de faktorer, der må antages at påvirke denne udvikling. Udvalget har afstået fra at vurdere de samfundsøkonomiske virkninger af en øget opsparring på eksempelvis beskæftigelse, investeringsaktivitet og skattegrundlag.

København, den 16. august 1989

Jens Thomsen
(formand)

Annette Bjåland Andersen

Torsten Gersfelt

Kaj Kjærsgaard

Heinrich Schlebaum

Lars Tybjerg

Ole Zacchi

Niels Jørgen Mau Pedersen

Lone Neerhøj

KAPITEL 2

SAMMENFATNING OG KONKLUSION

I nærværende betænkning er udvalgets beskrivelser og analyser af opsparingsforhold samlet i kapitlerne 3-7, og forslag og overvejelser i kapitel 8.

2.1. Sammenfatning

1. I det første kapitel (kapitel 3) belyses opsparingsproblematikken med udgangspunkt i hvilke motiver, der på individniveau kan antages at ligge bag opsparingsdispositioner. Disse motiver, bl.a. ønsket om en passende fordeling af forbruget over livsforløbet og ønsket om ved opsparing at afbøde økonomisk usikkerhed, får indflydelse på hvilke faktorer der er bestemmende for den samlede samfundsmæssige opsparing. Befolkningens aldersfordeling får således ifølge flere undersøgelser en væsentlig betydning for opsparingsstørrelse på langt sigt. Foreliggende analyser tyder endvidere på, at indretningen af det sociale system har en langsigtet effekt på opsparingsstørrelse i det omfang systemet medfører, at behovet for opsparing ved indkomstnedgang eller -bortfald reduceres. Herunder spiller udformning af skattesystemet en rolle. Inden for en kortere tidshorizont er opsparingen endvidere kraftig påvirket af konjunktur- og inflationsforhold og - ikke mindst - af kapitalmarkedets forhold, dvs. rentens højde og kreditvilkår i øvrigt.

Resultaterne vedr. især kapitalmarkedets betydning for opsparingsstørrelse kan benyttes til en vurdering af, om foranstaltninger til opsparingsfremme vil bidrage til den samlede samfundsmæssige opsparing. Under forudsætning af at eventuelle offentlige udgifter

i form af tilskud fuldt finansieres ved besparelser eller nye indtægter, kan det konkluderes, at der kan forventes en vis positiv virkning på den samlede opsparring af opsparingsfremme. Tilskud til visse former for opsparring, som rækker frem til og med 1988, vil således øge den gennemsnitlige forrentning af den samlede opsparring, og endvidere vil bindinger på midlernes anvendelse påvirke opsparringen positivt. Hvor meget nyopsparing der fremkaldes, er dog vanskelig at opgøre, idet der i et vist omfang vil ske en omflytning af midler fra eksisterende opsparingsindestående til præmierede opsparingskonti.

2. Der gives (jfr. kapitel 4) en statistisk beskrivelse af udviklingen i opsparringen, som rækker frem til og med 1988. Indledningsvis ses der på forløbet af den private og den offentlige opsparring siden 1950. Det konkluderes her, at hverken den offentlige eller den private opsparring -målt i forhold til bruttofaktorindkomsten - i de seneste år er nået op på det niveau, som gjaldt fra begyndelsen af 1950'erne og frem til den første oliekrise i 1973.

Betragtes specifikt den private opsparring fra sidst i **1970'erne** konstateres ganske voldsomme udsving, som synes at have sammenhæng med konjunktursvingninger, forskydninger mellem løn og erhvervsindkomst og forekomsten af formuegevinster og -tab. En vis forøgelse af efter-skat renten i de allerseneste år kan, jfr. også kapitel 3, have været medvirkende til en forbedring i opsparingsniveauet. Derimod kan forskydninger i befolkningens aldersmæssige fordeling ikke forklare opsparingsbevægelserne.

Endelig foretages en international sammenligning af husholdningssektorens opsparingskvote. Det konkluderes, at Tyskland og Japan har kunnet opretholde en høj opsparingskvote. Derimod har bl.a. Norge, Sverige, UK og USA - udover Danmark - i de senere år været karakteriseret ved et lavt opsparingsniveau i den personlige sektor og gennemgående et fald i opsparingskvoten i 1980'erne. Danmarks situation med en lavere opsparring i husholdningerne i de senere år end øvrige **OECD-lande**, herunder også andre "**opsparingsssvage**" økonomier som de øvrige nordiske lande, og en meget

lang periode med betalingsbalanceunderskud understreger dog Danmarks særligt alvorlige opsparingsproblemer.

3. Herefter ses der på fordelingen af de ikke-erhvervs-mæssige aktiver og passiver. I den første del af kapitel 5 belyses skatteydernes portefølje af formue og gæld fordelt på en række poster. Det fremgår, at de samlede nettoformuer er et produkt af betydelige bruttoposter på aktiv- og passivside. Selv om væsentlige dele af nettoformuerne er forholdsvis fast placeret i bl.a. ejendomsaktiver og realkredit -og pantebrevsgæld, må det også formodes, at der er væsentlige omflytningsmuligheder mellem andre aktiv- og passivposter.

I den anden del af kapitlet undersøges specifikt for aktier og obligationer hyppigheden af ejerskab hos personer fordelt på indkomstgrupper, aldersgrupper samt socioøkonomiske grupper. Som forventet er besiddelsen af såvel aktier som obligationer skævt fordelt, med forholdsvis langt flere aktie- og obligationsejere blandt midaldrende/ældre, personer med højere indkomster samt selvstændige, direktører og funktionærer i forhold til yngre, lavindkomstgrupper og arbejdere. Af undersøgelsen fremgår det dog på den anden side, at der findes en hel del "småaktionærer", og at aktiebesiddelse hos yngre i øvrigt synes mere udbredt end obligationsbesiddelse.

4. De opsparingsfremmende ordninger, som eksisterer og har eksisteret - i Danmark beskrives nærmere i kapitel 6. Med den valgte afgrænsning af opsparingsfremme findes der følgende: indekskonti, børneopsparing, selvpensionering, livsforsikring med begrænset fradragsret, etableringskonti, boligsparekontrakter, uddannelsesopsparing samt kapitalpension. Der er foretaget en opgørelse af den samlede nettoopsparing i de nævnte ordninger, ekskl. kapitalpension og livsforsikring med begrænset fradragsret. Nettoopsparingen er her fastlagt som nettoudbetalinger tillagt rentetilskrivning, hvilket selvsagt ikke nødvendigvis modsvares af en tilsvarende nyopsparing (eller "meropsparing") for den samlede private opsparing. Af opgørelsen fremgår det, at der i disse ordninger i den sidste snes år har været tale om en jævn stigning i den samlede årlige nettoopsparing, men dog med tendens til stag-

nation og i fald i de allerseneste år. Målt i procent af de private disponible indkomster har den årlige opsparing under opsparingsfremme været relativt stabil siden 1975, men med fald i de seneste år. Nettoopsparingen i de opsparingsfremmende ordninger under ét er ligeledes gået væsentlig tilbage i forhold til den samlede opsparing i ordninger, hvori også pensionsopsparing i forsikringselskaber og pensionskasser indgår. Ses der på de enkelte ordninger fremkommer et meget ujævnt forløb over årene, hvilket synes at demonstrere, at omfanget af opsparingen er tydeligt påvirket af de skattemæssige/præmieringsmæssige vilkår, som har undergået mange ændringer i perioden.

I kapitlet angives endvidere statistik for antal konti, og for de statslige udgifter ved visse ordninger.

På grundlag af et specielt udtræk fra Danmarks Statistiks 1981-forbrugsundersøgelse vises fordelingen af indbetaling til opsparingsfremme på forskellige befolkningsgrupper. Det bemærkes bl.a. at der indbetales mest til ordningerne i aldersgruppen 30-39 år. Endvidere er der en positiv sammenhæng mellem indkomst og størrelsen af indskud. Forholdet mellem indskud og indkomst synes dog ret stabil, når der bortses fra relativt små indbetalinger i de laveste indkomstgrupper.

Endelig beskrives de forskellige karakteristika ved de enkelte ordninger. Selv om der er visse fællestræk kan beskrivelsen give et indtryk af, at det kan være vanskeligt for den almindelige borger at få overblik over de forskellige muligheder.

5. I kapitel 7 foretages en beskrivelse af statsligt subsidierede opsparingsordninger i udlandet. Ikke mindst i Danmarks nabolande er der en række opsparingsordninger, der ikke findes herhjemme. For flertallet af opsparingsordningerne er der visse restriktioner i form af eksempelvis loft over indbetalinger og samlede akkumulerede opsparing samt krav om bindingsperiode.

I flere lande subsidieres den personlige opsparing i værdipapirer ved, at staten yder et skattemæssigt fradrag eller fritager afkastet for beskatning.

Det er i nogle lande muligt at foretage opsparing i arbejdspladsregi, hvilket vil sige, at lønmodtageren kan indgå en formaliseret aftale med arbejdsgiveren om, at denne trækker et fast beløb før lønudbetaling og placerer dette for medarbejderen. Der kan eventuelt være betingelse om/mulighed for, at en del af opsparingen placeres i aktier i den pågældende virksomhed. Staten støtter ordningerne med præmie eller skattefordel.

Statslig begunstiging af (konto)opsparing i pengeinstitutter er relativ udbredt i udlandet. I en række lande støtter staten denne opsparingsform uden krav til opsparingsformål. Herudover subsidieres bolig- og ungdomsopsparing i vidt omfang.

I Sverige og Tyskland findes gevinstopsparingsordninger, der er blevet ret populære. Ordningerne giver sparereren mulighed for at vinde en pengepræmie. I begge lande foretages opsparingen i pengeinstitutter. I Sverige går en del af renteafkastet til præmiepuljer, mens det i Tyskland er en del af selve opsparingen, der benyttes til præmier.

2.2. Udvalgets forslag og overvejelser

I overensstemmelse med afgrænsningen af udvalgets arbejde i kapitel 1 er der ikke stillet forslag til fremme af opsparingen inden for eksempelvis skatteområdet og arbejdsmarkedspensioner, som er taget op i anden sammenhæng. Der skal gøres opmærksom på, at udvalgets spillerum med hensyn til forslag herved er indsnævret meget betydeligt.

Udvalgets forslag og overvejelser falder i fire dele, jfr. pkt. 1-4 nedenfor.

- 1) En samlet opsparingsordning for eksisterende og nye formålsbestemte opsparingsordninger.

Det foreslås at samle alle formålsbestemte ordninger i én ordning, dels for at forenkle administrationen, dels for at lette og effektivisere informationen om ordningerne. Der skal stadig opereres med forskellige opsparingsformål, som hver for sig kan udløse tilskud, men i øvrigt indbetales til samme konto, og med standardiserede betingelser vedr. mindste bindingsperiode (3 år), maksimal præmieringsperiode (10 år) og størrelsen af den årlige opsparing (mindst 1.200 kr. og højest 12.000 kr). Det kan overvejes ud fra hensynet til forenkling kun at operere med én præmieringssats, eller evt. lade denne afhænge af den overordnede prioritering af formålene.

Udover de eksisterende præmierede opsparingsformål til bolig og uddannelse kan der - med henblik på at tilbyde et mere varieret udbud af opsparingsmuligheder - peges på præmieret

ungdomsopsparing, hvor unge mellem 15 og 25 år opnår præmiering uden betingelser om en bestemt anvendelse af midlerne.

iværksætteropsparing til supplerende af etableringskontoordningen. Det skal være muligt at få udbetalt opsparede midler på denne ordning også før selve etableringen finder sted, idet præmien dog først udbetales efter etableringen, opsparing til arbejdsmarkedsfravær. En præmieret opsparing vil her kunne benyttes som økonomisk buffer ved et indkomstbortfald i forbindelse med efteruddannelse, sabbatperioder, nedsat arbejdstid og udvidet barsel.

- 2) Gevinstopsparingsordning

Udvalget foreslår, at der i Danmark skabes mulighed for at oprette en gevinstopsparingsordning. En gevinstopsparingsordning, hvor indskyderen i stedet for hele eller en del af renteindtægten får chancen for at vinde en pengepræmie, har haft betydelig succes i

Sverige, og der er grundlag for at antage, at en dansk gevinstopsparing i et vist omfang vil tiltrække nyopsparing.

En gevinstopsparingsordning vil være en konkurrent til både det kommende statslige lottospil og allerede eksisterende spil og lotterier. På baggrund af undersøgelsen i Lottoudvalgets betænkning, der viser, at Danmark ligger markant lavere med hensyn til spilleaktivitet end de øvrige nordiske lande, kan dog fremføres, at der sandsynligvis vil være plads til flere spil og lotterier i Danmark før markedet mættes.

Den praktiske gennemførelse af en gevinstopsparingsordning nødvendiggør en særskilt lov herom, samt en ændring af markedsføringsloven. Dernæst skal der tages stilling til spørgsmålet om beskatning af præmierne, hvor udvalget ud fra provenuhensyn og hensynet til andre spil og lotterier har overvejet forskellige modeller. Efter en samlet vurdering peger udvalget på følgende model, benævnt model 1 :

- 1: Præmieudbetalingerne kan ikke fratrækkes af pengeinstitutterne som en renteudgift og præmierne gevinstbeskattes (15 pct. med et bundfradrag på 200 kr.) hos modtageren.

Med de nuværende skattesatser vil denne model indebære en mindre statslig provenuforbedring. Endvidere har udvalget overvejet to modeller benævnt model 2 og 4, som stort set vil være provenuneutrale:

- 2: Som model 1 men uden gevinstbeskatning.
- 4: Beskatning af præmieudbetalinger som kapitalafkast.

Endelig er beskrevet en model 3:

- 3: Præmieudbetalingerne gevinstbeskattes hos modtageren uden begrænsning i pengeinstitutternes fradragsret, og der indføres restriktioner i eksempelvis antal konti pr. person,

maksimalt indestående, maksimal præmiesum og antal præmier under 200 kr.

Udvalget **fraråder** dog model 3 på grund af belastningen af statsfinanserne og administrationsbyrden. De øvrige modeller vil også indebære en mere ligelig behandling i forhold til andre spil end model 3.

3) Fremme af aktieopsparing

Begunstigelse af aktieopsparing kan motiveres ud fra ønsket om at styrke aktiemarkedet. Endvidere kan der argumenteres for at udbrede "aktiv" placering af opsparing til en større del af befolkningen. Der gør sig dog samtidig en del betænkeligheder gældende ved støtte til aktieopsparing, der vil omfatte både danske og udenlandske aktier. Det kan således diskuteres, om der er et væsentligt behov for yderligere at fremme tilførsel af risikovillig kapital til danske virksomheder. Endvidere vil der kunne blive tale om ret store omkostninger for staten. Det har her været foreslået at reservere begunstiget aktieopsparing til lav- eller middelindkomster, hvilket dog vil komplicere ordningen.

Udvalget har overvejet 2 muligheder for udformning af en aktiespareordning.

Præmieret aktieopsparing under eksisterende, formålsbestemte opsparingsordninger

Dette vil indebære, at opsparede midler under nuværende opsparingsordninger som noget nyt kan anbringes i aktier, aktieandele og investeringsbeviser. De ofte betydelige kursudsving på aktier gør dog opsparing heri mindre hensigtsmæssig til formålsbestemt opsparing.

Ikke-formålsbestemt aktiespareordning med delvis fradrag for indskud, hvor indskuddet alene placeres i aktier, aktieandele eller investeringsbeviser

Fradraget kunne eksempelvis være på 25 pct. af indskuddet, med mindst 5 års binding af midlerne og grænser for minimalt og maksimalt fradragsberettigede indskud på henholdsvis 1.200 og 12.000 kr.

4) Nedbringelse af omkostninger ved formueanbringelser i værdipapirer.

Udvalget gør opmærksom på, at der - især for mindre placeringer - kan være relativt betydelige handels- og deponeringsomkostninger forbundet med køb, salg og besiddelse af værdipapirer. Muligvis vil et oplysningsarbejde på dette område være gavnligt. Endvidere har følgende foranstaltninger været overvejet:

Gratis indskrivning og deponering af statspapirer

Besiddelsen af statspapirer er idag pålagt relativt store omkostninger. Udvalget foreslår derfor gratis indskrivning og deponering af statspapirer, således som det allerede er muligt for realkreditobligationer, aktier og investeringsbeviser. Merudgifterne ved forslaget vil næppe være store (størrelsesordenen 10 mill. kr.).

Postordresalg af statspapirer

Der foreslås indført et postordresalg af 8-10 åbne serier af statspapirer mod et gebyr, der dækker omkostningerne. Disse anslås at kunne blive meget lave med et forenklet system. Til gengæld vil der ikke blive ydet nogen rådgivning.

Direkte indskrivning af værdipapirer i Værdipapircentralen

Udvalget henleder opmærksomheden på, at en sådan mulighed er beskrevet i betænkning 793 fra 1977, men man valgte den decentrale løsning, der skønnes at fungere meget sikkert. Udvalget har ikke taget skridt til at gennemføre konkrete overvejelser om ændringer af systemet.

KAPITEL 3

OPSPARINGSMOTIVER OG BESTEMMENDE FAKTORER FOR DEN PERSONLIGE OPSPARINGS STØRRELSE

3.1. Indledning

Opsparingsproblematikken vil i det følgende blive belyst med udgangspunkt i den økonomiske teori på området. Der vil i denne forbindelse - jfr. afsnit 3.2 - blive taget udgangspunkt i hvilke motiver, der kan antages at være de dominerende for personernes og husholdningernes opsparingsdispositioner. Selv om der her er flere til dels konkurrerende teser i den fagøkonomiske litteratur, synes der dog i vidt omfang at være konsensus om, hvilke opsparingsmotiver der har størst indflydelse.

Idet der tages udgangspunkt i opsparingsmotiveme, er det muligt at udsondre en række konkrete faktorer, som vil være bestemmende for den samlede opsparing på samfundsplan foretaget af personer og husholdninger. Disse faktorerers relative betydning har været gjort til genstand for en betydelig økonomisk forskningsindsats, som vil blive søgt belyst i afsnit 3.3.

Visse af de opsparingsdeterminerende faktorer er påvirkelige for økonomisk politik (f.eks. det disponible renteafkast ud af en given opsparing), og har derfor interesse for bedømmelsen af, om opsparingsfremme kan opfylde sit mål om at øge den samlede opsparing. I denne forbindelse må også den offentlige opsparing inddrages, idet der ofte vil være tale om et element af offentlig støtte forbundet med opsparingsfremme. Disse emner behandles nærmere i afsnit 3.4.

3.2. Motiver til opsparing

I dette afsnit beskrives de motiver den enkelte husholdning kan formodes at have for at spare op (eller evt. "nedspare"), eller med andre ord at afstå fra øjeblikkeligt forbrug til fordel for øgede forbrugsmuligheder i fremtiden.

3.2.1. Ønsker om en bestemt profil for forbruget over livsforløbet ("livsforløbshypotesen")

Ifølge livsforløbshypotesen vil husholdningerne i deres **forbrugs-** dispositioner søge at opnå en optimal fordeling af forbruget over livsforløbet under hensyntagen til størrelsen af den samlede livsindkomst. Det samlede forbrug over hele levetiden antages således at svare til den samlede indkomst. Denne teori har siden sin fremkomst i 1950'erne vundet almindelig udbredelse. I dag er den langt den hyppigst anvendte som udgangspunkt for forsøg på at forklare forbrugs- og opsparingsadfærd.¹⁾

Det antages ofte standardmæssigt, at husholdningen ønsker en nogenlunde jævn fordeling af forbruget over levetiden, hvilket med typisk relativt lave indkomster i de unge år og i pensionsperioden, men høje indkomster i den midterste, erhvervsaktive periode giver anledning til

negativ opsparing i de yngre aldersklasser i en uddannelses/etableringsfase

positiv opsparing i den efterfølgende erhvervsaktive fase med henblik på afvikling af evt. gæld stiftet i tidligere perioder og opsparing til pension

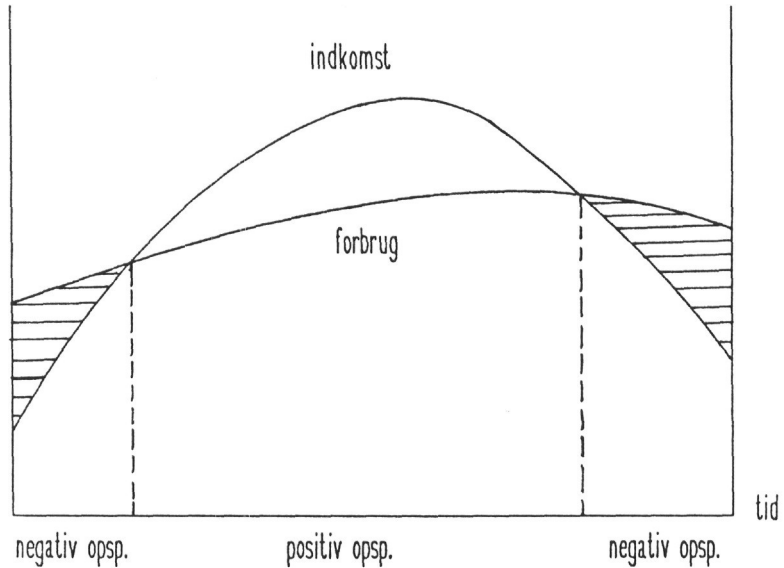
nedsparing/forbrug af opsparing i pensionsalderen.

Forløbet er skematisk illustreret i figur 3.1.

¹⁾ Jfr. Modigliani og Brumberg (1954) samt omtrent analogt M. Friedman (1957).

Figur 3.1. Livsforløbshypotesen for forbrug og indkomst (principskitse)

kr.

Selv om det er almindeligt at operere med en antagelse om jævnt forbrug over tidsforløbet, kan der også inden for teoriens rammer opereres med et højere stort forbrug i visse perioder, hvor der er særligt behov herfor, f.eks. som følge af etablering og børns forsørgelse. Omvendt kan forbruget være særlig lavt i de ældre aldersgrupper i det omfang køb af varige forbrugsgoder er "overstået" i den erhvervsaktive periode.²⁾ Der kan også være tale om, at husholdningen alt andet lige vurderer nutidigt forbrug højere end fremtidigt forbrug (eller evt. omvendt), udtrykt ved en såkaldt "tidspræference".

²⁾ Jfr. f.eks. Thurow (1969).

Endelig kan livsforløbshypotesen suppleres med en antagelse om, at en vis del af livsindkomsten ønskes reserveret til arv til kommende generationer.

Et mønster for opsparingen med nedsparing i de yngre og ældre aldersklasser og opsparing herimellem kan bekræftes af bl.a. Danmarks Statistiks forbrugsundersøgelse. Teoriens "gennemslag" på den faktisk konstaterede opsparing kan dog påvirkes af mulighederne for at optage lån, jfr. nærmere afsnit 3.3.3.

3.2.2. Ønsker om at gardere sig mod økonomisk usikkerhed

Ved siden af ønskerne om at fordele forbruget på en bestemt måde over levetiden antages den økonomisk rationelle husholdning sædvanligvis at foretage en vis "beredskabsopsparing". Denne opsparing skal mindske husholdningens økonomiske afsavn i forbindelse med

- indkomstbortfald/indkomstreduktion ved forskellige, pludselige sociale hændelser som dødsfald, sygdom og arbejdsløshed
- uforudsete forbrugsbehov, f.eks. som følge af udskiftning af varige forbrugsgoder, reparation af bolig m.v.

Endvidere kan en beredskabsopsparing begrundes i

- usikkerhed om levetidens længde og pensioneringstidspunktet og i det hele taget usikkerhed om længden af de enkelte faser i livsforløbet.³⁾

³⁾ Jfr. Peter Birch Sørensen (1988). Endvidere Skinner (1987), som på grundlag af empiriske undersøgelser for USA har anslået, at beredskabsopsparingen meget vel kan udgøre op mod halvdelen af den samlede private opsparing i USA. Disse resultater kan dog utvivlsomt ikke umiddelbart overføres på Danmark, som har et andet skattesystem og socialt system end USA, jfr. nærmere afsnit 3.3.2.

Opsparing som **følge** af usikkerhed om levetidens længde kan selvsagt være vanskelig at skelne fra opsparing begrundet i et ønske om at efterlade sig arv, jfr. det foregående.

3.2.3. Forbrugsvaner og andre "motiver"

De ovennævnte opsparingsmotiver spiller utvivlsomt en væsentlig rolle for den rationelle husholdning, som søger at opnå størst mulig velfærd i livsforløbet. Teorien bygger imidlertid på en forudsætning om fuld forudseenhed og kendskab til såvel fremtidige behov som indkomster, idet der dog kalkuleres med, at visse pludselige hændelser kan give anledning til en vis usikkerhed vedr. indkomster og forbrugsbehov. I virkelighedens verden har det enkelte individ formentlig også en mere grundliggende usikkerhed m.h.t. sine egne fremtidige behov og - ikke mindst - om mere strukturelle ændringer i samfundsøkonomien, som vil påvirke f.eks. indkomstudviklingen. Hertil kommer, at husholdningen ikke nødvendigvis kan realisere sine - ud fra livsindkomstbetragtninger rationelt begrundede - forbrugsønsker som følge af kreditbegrænsning i perioder, hvor forbrugsønskerne overstiger indkomsterne, jfr. nærmere afsnit 3.3.3.

Det er nærliggende at forestille sig, at husholdningen i disse situationer til en vis grad vil "resignere" og tilrettelægge sit forbrug ud fra mindre rationelt begrundede motiver. I denne sammenhæng har især forbruget som vanedannende været behandlet som en mulig forbrugshypotese i faglitteraturen.⁴⁾ I relation til tilfældet, hvor husholdningen som følge af manglende kreditadgang har været begrænset i sit forbrug i et kortere eller længere tidsrum, er det interessant, at forbrugsvaner opbygget i denne periode ifølge teorien skulle kunne registreres på forbruget - og dermed opsparingen - også efter kreditbegrænsningen er hævet.

Denne tese - og andre mere psykologisk begrundede hypoteser - har desværre den store ulempe, at de vanskeligt lader sig statistisk

⁴⁾ Jfr. Houthakker og Taylor (1970) og Brown (1952). Med analogi hertil endvidere Duesenberry (1949)

eftervise, hvilket dog selvsagt ikke forhindrer, at de anførte forhold kan spille en væsentlig rolle for husholdningernes dispositioner.

3.3. Faktorer som bestemmer udviklingen i den personlige opsparing

Det er ikke muligt alene ud fra de omtalte overordnede opsparingsmotive og hypoteser for den enkelte husholdnings adfærd at fastlægge udsagn om størrelsen af den samlede personlige opsparing på samfundsplan. Med udgangspunktet i teorierne fra foregående afsnit i kombination med væsentlige træk ved økonomien såsom befolkningsstruktur, kapitalmarked, konjunktur m.v., kan der derimod isoleres nogle faktorer, som kan forventes at være afgørende for opsparingens størrelse og udvikling på samfundsplan. Det drejer sig om demografiske forhold og økonomiens vækstrate, det sociale sikringsystem og skattesystemet, faktorer med nær tilknytning til kapitalmarkedet (afkast og kreditvilkår), faktorer med sammenhæng til samfundsøkonomiens udvikling (konjunktur og ledighed samt inflation), samt visse andre mulige determinanter for forbrug og opsparing (bl.a. indkomstfordeling).

Nogle af disse faktorer - befolkningsforhold og socialt sikringsystem - har især relevans for opsparingens udvikling på langt sigt, hvorimod bl.a. kapitalmarkedsforholdene i højere grad kan have betydning for de aktuelle, kortsigtede bevægelser.

3.3.1. Demografiske forhold og økonomisk vækst

Hvis der som forudset i livsforløbsforklaringen af husholdningernes forbrug er systematiske forskelle i opsparingen i de forskellige aldersgrupper, må de demografiske faktorer tillægges en betydelig vægt til forklaring af opsparingens størrelse. Disse faktorer kunne især være:

- befolkningens aldersfordeling
- den typiske pensionsalder
- levetidens længde
- kvinders erhvervsdeltagelse.

Således skulle eksempelvis en meget "ung" befolkning - eller en befolkning med mange ældre - generere en forholdsvis lav opsparing på samfundsplan, medens en økonomi med en stor del af befolkningen i de erhvervsaktive aldersklasser skulle præstere en relativ stor samlet opsparing. Erhvervsdeltagelsen i de erhvervsaktive aldersklasser måtte i den forbindelse antages at spille ind, ligesom den typiske pensionsalder og den gennemsnitlige levetid til bestemmelse af længden af de enkelte relevante perioder i livsforløbet med henholdsvis "lav" og "høj" opsparing måtte spille en central rolle.

Endvidere må økonomiens vækstrate inddrages som forklarende faktor for den samlede personlige opsparing, hvis livsforløbshypotesen gælder som opsparringsforklaring på husholdningsplan. I en stationær ligevægts-økonomi uden vækst vil der således præcis være ligevægt mellem den opsparing der præsteres af de erhvervsaktive, og den negative opsparing der foretages af unge og ældre, hvorimod der i en vækstøkonomi kan opstå forskelle mellem de erhvervsaktives opsparing og de ikke-erhvervsaktives nedsparing.⁵⁾

En lang række udenlandske undersøgelser har søgt at godtgøre de demografiske forholds og den økonomiske væksts betydning for den samlede personlige og private opsparing, hvor fremgangsmåden typisk har været at sammenligne den gennemsnitlige opsparing over en årrække imellem visse udvalgte lande, og herefter søge forskellene forklaret ved de nævnte faktorer. Nogle studier har

⁵⁾ Det antages normalt, at vækst i økonomien ifølge life-cycle modellen trækker i retning af positiv aggregeret opsparing, idet de erhvervsaktive opsparer ud af en større livsindkomst end de ældre forbruger ud af. Dette resultat kan dog blive usikkert i det omfang husholdningerne i deres aktuelle forbrug tager højde for en almindelig indkomstvækst, jfr. Farrell (1970) og Koskela og Virén (1984).

endog søgt at påvise, at demografi og vækst skulle overskygge alle andre mulige opsparingsdeterminanter i betydning.⁶⁾

Her overfor står dog andre undersøgelser, som påviser, at man langt fra alene kan basere sig på de demografiske faktorer til forklaring af internationale forskelle i opsparring. Endvidere er det vanskeligt at forklare de enkelte landes absolutte niveau for personlig opsparring ud fra demografi.

Alt i alt er der meget der tyder på, at opsparingsforskelle på lang sigt og mellem større lande/landegrupper for en væsentlig dels vedkommende forklares ved vækstforskelle og forskelle i alderssammensætning. Mere usikkert er det, om opsparingsforskelle mellem f.eks. de enkelte vesteuropæiske lande lader sig forklare tilfredsstillende alene ved disse faktorer, og under alle omstændigheder kan demografi og vækst ikke begrunde de mere kortsigtede-

⁶⁾ Et aktuelt, markant eksempel herpå er Horioka (1988), hvis studium danner grundlag for Det økonomiske Råds analyse af opsparringen i Det økonomiske Råd (1988). Ifølge Horiokas beregninger er vækst/demografi helt dominerende i betydning som forklaring på Japans internationalt set meget betydelige private opsparring, som beregnes uden indgreb at ville falde markant i de næste årtier ved et stigende antal ældre. Herover for står bl.a. Koskela og Virén (1989), som påpeger betydelige datafortolkningsproblemer i forbindelse med den statistik, der anvendes i studier analoge til Horiokas (i det konkrete tilfælde Graham (1987)'s analyser), og konstaterer en manglende robusthed i estimationerne. Koskela og Virén slutter heraf, at brugbarheden af life cycle tilgangsvinklen til forklaring af internationale opsparringsforskelle er tvivlsom. Endvidere kan bl.a. henvises til Feldstein (1980a), Koskela og Virén (1983), Graham (1987) og Pålsson (1988). Sidstnævnte forklarer størstedelen af forskellen i privat opsparring mellem Sverige og henholdsvis OECD-landene (som helhed) og Japan ved demografi og vækst under anvendelse af Horiokas estimerede model, hvorimod et forsøg på forklaring af forskellen mellem Sveriges og USA's opsparring mislykkes. Endelig skal nævnes et nyt OECD-papir (Auerbach et al, 1989), der i en generel ligevægtsmodel med overlappende generationer beregner et betydeligt fald i den nationale opsparring i 4 lande i de følgende 50-60 år som følge af demografiske forskydninger. Det bør dog bemærkes, at der for 3 af 4 lande må gøres nogle ret utraditionelle antagelser vedrørende husholdningernes præference for nutidigt i forhold til fremtidigt forbrug (en stærk negativ tidspræference) for at kunne simulere modellen med tilfredsstillende resultater i estimationsperioden 1960-1985.

ofte betydelige - fluktuationer i den personlige opsparing, jfr. også det følgende kapitel 4, afsnit 4.3.5.

3.3.2. Udbygning af det sociale system og det personlige indkomstskattesystem

Styrken af motiverne til at spare op til sikring af stabile forbrugsmuligheder over livsforløbet, jfr. såvel livsforløbshypotesen som tesen om en beredskabsopsparing ved indkomstbortfald, vil være afhængig af det sociale system og det personlige indkomstskattesystem. Hvis det offentlige således sørger for en vis kompensation for manglende indkomster i tilfælde af eksempelvis ledighed, sygdom og pension, og skattesystemet er indrettet således, at de absolutte før-skat indkomstforskelle indsnævres efter skat, må dette antages at have en negativ indflydelse på den private opsparings størrelse⁷⁾. Endvidere er beskattningen af kapitalindkomst i forhold til øvrig indkomst af væsentlig betydning.

Overvejelser om ændringer i det sociale system og måske især skattesystemet kan indgå i en langsigtet opsparingsfremmende politik.^ξ

I litteraturen har der i særlig grad været fokuseret på virkningerne på den private opsparing af et skattefinansieret pensionssystem (såkaldt "pay-as-you-go"-finansieret system, hvor de udbetalte pensioner i et givet år skattefinansieres i det pågældende år) kontra et fondsfinansieret system (hvor der er en individuel, ak-

⁷⁾ Der kunne i denne forbindelse opstå en form for generationseffekt i opsparingen derved, at nye generationer i en vis aldersklasse som følge af fx. et bedre socialt system i dag kunne tænkes at have en lavere opsparingskvote end de tilsvarende generationer for 20 eller 30 år siden.

⁸⁾ Den i 1989 påbegyndte afhjælpning af samspilsproblemer kan anskues ud fra denne synsvinkel. De i Planen af maj 1989 foreslåede sænkninger af kapitalindkomstbeskattningen skal også nævnes, jfr. afsnit 3.3.3.1.

tuarisk sammenhæng mellem en persons indbetalinger til pensionsordningen og udbetalinger fra denne).⁹⁾

Ses der forenklende på virkningen på den private opsparring af at indføre et skattefinansieret pensionssystem i en situation uden pensionssystem, vil der i en livsforløbssammenhæng principielt skulle vurderes to forhold (der ses bort fra de afledte virkninger af samtidige skatteforhøjelser og indførelse af offentlige pensioner)

- 1) de erhvervsaktives motiv til at spare op svækkes, idet (en del af) deres forbrugsbehov som pensionister vil dækkes af de offentlige ydelser, lige som opsparringsevnen svækkes ved den stærkere beskatning. Dette virker i retning af lavere privat opsparring.
- 2) I det omfang de erhvervsaktive opretholder deres private pensionsopsparring får de "råd" til at lade sig pensionere i en yngre alder, fordi det offentlige fra et vist tidspunkt træder til med en offentlig pension.

Alt i alt kan 1) antages at dominere 2), således at virkningen af et offentligt pensionssystem - i det mindste i en vækstøkonomi - vil være en lavere privat og lavere samfundsmæssig opsparring.¹⁰⁾ Med et skattefinansieret pensionssystem vil der således - medmindre den offentlige opsparring øges modsvarende - ikke være plads til så højt et investeringsniveau. Endvidere indebærer det skattefinansierede system, at store årgange "vinder" fra små årgange.

Tilbøjeligheden til en lavere samfundsmæssig opsparring gælder dog ikke, hvis man kan antage, at økonomien består af "ultra-rationelle" individer, som i deres aktuelle økonomiske dispositioner tager hensyn til fremtidige skattekrav (det "Ricardianske ækvivalensteorem", jfr. nedenfor afsnit 3.6).

⁹⁾ Se f.eks. Petersen (1986).

¹⁰⁾ Jfr. Feldstein (1980 a) samt Sturm (1983).

Alt i alt er der formentlig holdepunkter for at antage, at det sociale system - med analysen for indførelse af et skattefinansieret pensionssystem som model - som helhed tenderer til at reducere den private opsparing.¹¹⁾ Dette gælder så meget mere, når man tager hensyn til, at det sociale system ikke blot kan svække motivet til at spare op til visse, nogenlunde forudsigelige, indkomstbortfald, men også mindsker den generelle usikkerhed vedr. indkomst og dermed behovet for beredskabsopsparing.

3.3.3. Kapitalmarkedsforhold

Hvis husholdningen skal kunne opnå den ønskede, jævne fordeling af forbruget over levetiden, som livsforløbshypotesen lægger op til, er det nødvendigt at forudsætte et kapitalmarked, hvor der uden vanskelighed kan optages lån i visse dele af livsforløbet (de yngre år) og placeres opsparing i andre dele. Fungerer kapitalmarkedet ikke tilstrækkeligt godt i denne henseende, kan det influere på opsparingen, typisk i retning af mere (tvungen) opsparing (mindre nedsparring) i de unge år end ønsket. Endvidere er selve rentens størrelse afgørende for de økonomiske omkostninger eller gevinster ved at "flytte indkomst" mellem perioderne, ligesom værdien af formuen påvirkes af renteændringer. (Jfr. virkningerne af det betydelige rentefald i Danmark siden 1982 som nærmere omtalt i kapitel 4, afsnit 4.3.5.).

Af analytiske årsager sondres der i det følgende mellem bevægelser i renten og kreditadgangen, selv om en sådan skelnen ofte i praksis vil være vanskelig.

3.3.3.1. Bevægelser i renten

Den rentestørrelse, som er mest relevant for husholdningernes opsparings- og forbrugsdispositioner, er renten efter skat, d.v.s. det disponible afkast i tilfældet med positiv opsparing og efter-

¹¹⁾ Litteraturen er dog ikke entydig på området. Jfr. Feldstein (1980 a), men også Deaton (1977).

skat lånerenten for låntagere. Endvidere kan der evt. korrigeres for forventet inflation, hvis det er den forventede realrente frem for den nominelle rente, forbrugerne disponerer i henhold til.

Det er klart, at den økonomiske politik kan øve stærkt indflydelse på den relevante rentestørrelse i det omfang den påvirker markedsrente og inflationsforhold, eller mere direkte via kapitalindkomstskatter og evt. rentestøtte, præmiering m.v.

Det kan ikke umiddelbart afgøres fra teoretisk hold, hvorvidt en bevægelse i efter-skat renten, f.eks. en varig stigning, vil øge eller mindske opsparingen. Principielt gør tre effekter sig gældende

en "substitutionseffekt" som begrundes i, at det er blevet relativt mere fordelagtigt at spare op i indeværende periode og forbruge senere, når de fremtidige forbrugsmuligheder, der opnås herved, sammenlignes med den øjeblikkelig indskrænkning af forbruget, opsparingen giver anledning til. Denne effekt vil altid trække i retning af større opsparing ved højere rente

en "indkomsteffekt" som skyldes, at en vis beløbsmæssig opsparing giver anledning til en større fremtidig formueindkomst ved en højere rente, eller - for låntagere - større fremtidige renteudgifter. Denne ændrede livsindkomst må normalt formodes at give mindre opsparing i såvel indeværende som kommende perioder, hvor husholdningen er nettokreditor, men større opsparing, hvor husholdningen er nettodebitor

en "formueeffekt"¹²⁾ som skyldes, at værdien af husholdningens aktiver, herunder den diskonterede værdi af fremtidige arbejdsindkomster ("Human capital") og af fastforrentede fordringer reduceres ved en stigende rente på grund af en stigende diskonteringsfaktor. Denne effekt vil for nettokre-

¹²⁾ Jfr. Tullio og Contesso (1986), og Beach, Boadway og Bruce (1986).

ditorer føre til en større opsparring ud af den løbende indkomst.¹³⁾

For nettodebitorer vil de to førstnævnte effekter normalt trække i samme retning, d.v.s. i retning af et lavere forbrug eller mindre nedsparring ved en højere rente; men for nettokreditorer vil indkomsteffekten kunne modvirke den positive effekt på opsparringen af substitutions- og formueeffekten. Effekten af en renteændring vil sandsynligvis også kunne være forskellig mellem de enkelte aldersklasser. Yngre vil således kunne påvirkes mere af en renteændring end ældre, dels som følge af en kraftigere formueeffekt, fordi de yngres arbejdsindkomster for en dels vedkommende ligger langt ude i fremtiden, dels fordi substitutionseffekten vil være svag for ældre mennesker med begrænsede manøvrer muligheder i forbruget.¹⁴⁾

Til afklaring af hvilke af de nævnte faktorer, der virker **kraftigst**, er i tidens løb gennemført et større antal undersøgelser, omend der ikke netop foreligger opgørelser for Danmark. Det må konkluderes herfra, at der er et statistisk belæg for en positiv opsparingsreaktion fra en rentestigning, men samtidig meget omdiskuteret hvor kraftig denne effekt er. I bilag 5 til formueskatteudvalgets rapport¹⁵⁾ er der taget udgangspunkt i en opsparingselasticitet m.h.t. renten på 0,4, d.v.s. at en stigning i efter-skat renten på 1 pct. af renten betyder en opsparingsforøgelse på 0,4 pct.¹⁶⁾

¹³⁾ Jfr. også om konjunkturafledede formueeffekter afsnit 3.4 nedenfor.

¹⁴⁾ Se L Summers (1981) samt Tullio og Contesso (1986)

¹⁵⁾ Betænkning nr. 1136/marts 1988.

¹⁶⁾ I det nyeste, omfattende studium af Tullio og Contesso (1986) undersøges 8 lande: Belgien, Frankrig, Italien, Japan, Sverige, England, USA og Tyskland.

3.3.3.2. Kreditvilkår

Kreditvilkårene er især interessante i en opsparingssammenhæng i det omfang de indebærer begrænsninger i mulighederne for at låne til forbrug. Dette kan eksempelvis ske ved:

generelt manglende eller ringe mulighed for låneoptagelse til forbrug i de yngre år på grund af beskedne muligheder hos låntageren for at tilbyde sikkerhed

lovmæssigt fastsatte krav til finansieringen af forskellige goder i retning af at sikre en vis kontant betaling. F.eks. krav til udbetalingen ved kreditkøb, betingelser for og begrænsninger i realkreditfinansiering ved boligkøb m.v. I forbindelse med køb af bolig og tilbagebetaling af gæld heri bemærkes i øvrigt, at tilbagebetaling af gæld ofte vil have karakter af "tvangsopsparing", idet husholdningen ikke- eller kun vanskeligt - kan finansiere afdrag og renter ved nye lån

bindinger af forskellig art på husholdningernes likviditet. Bunden opsparing er et indlysende eksempel, men endvidere er der bundet meget betydelige midler i pensionsordninger, hvor indbetalingerne oftest er fastlagt ifølge overenskomster, og hvor de indbetalte beløb normalt først kan hæves ved pensionering og ikke kan belånes. Endelig indebærer skattebegunstigede opsparingsordninger også binding af likviditet **éngangsomkostninger** ved optagelse af lån, som kan være relativt store for mindre lån

Det er oplagt, at forskellige former for likvidetsbinding kan være - og i vidt omfang er - operationelle midler i den økonomiske politik for at fremme opsparing. I den forbindelse bør man være opmærksom på, at der kan være et velfærdstab forbundet med, at husholdningerne ikke kan agere frit.

Det er også på dette område vanskeligt at opstille statistiske tests for effekten af likvidetsrestriktioner, idet problemet bl.a.

er, hvorledes der kan opstilles et summarisk mål for restriktionernes omfang.¹⁷⁾

De nyeste empiriske undersøgelser tyder dog på, at begrænsninger i husholdningernes likviditet har en betydelig, positiv indflydelse på den samlede opsparings størrelse. Udenlandske undersøgelser anslår således, at mindst 20 pct. af forbruget ikke følger en almindelig life-cycle hypotese, men er konsistent med en likviditetsbegrænset forbrugsadfærd.¹⁸⁾

3.3.4 Konjunkturforhold og ledighed

Den økonomiske usikkerhed, som opleves af de enkelte husholdninger, kan som nævnt antages at spille en væsentlig rolle som opsparingsmotiv. Hermed bliver en række variable med tilknytning til konjunktursituationen relevante. Der kan bl.a. være tale om:

usikkerhed i relation til størrelsen af de fremtidige arbejdsindkomster, herunder usikkerhed m.h.t. mulighederne for at undgå ledighed

¹⁷⁾ I empiriske undersøgelser har man bl.a. forsøgt at modellere likviditetsbegrænsninger ved en "rentemarginal", hvor likviditetsbegrænsningerne kommer til udtryk ved at låneomkostningerne overstiger renteafkastet af positiv opsparing i et vist omfang, jfr. bl.a. King (1986). Jfr. i øvrigt Hamalainen (1981) og Flemming (1979).

¹⁸⁾ Ifølge Hall & Mishkin (1982), Blundell (1988) og Vastrup (1988). Hall og Mishkins undersøgelse vedrører forbrugets reaktion på transitoriske indkomstændringer. Udsagnet om, at mindst 20 pct. af forbruget reagerer på transitorisk (midlertidig) indkomst (konsistent med at husholdningerne i disse tilfælde er kreditbegrænsede) fremkommer, skønt der specifikt ses på den del af forbruget der består af fødevarer, som a priori må formodes at være relativt upåvirkelig for transitorisk indkomst. Jfr. endvidere Koskela og Virén (1984), Hamalainen (1981) og Lehmuusaari (1989).

usikkerhed på kapitalmarkederne, som kan påvirke adgangen til kredit,¹⁹⁾ jfr. i øvrigt det foregående afsnit ændringer i formuerne, bl.a. i form af friværdier i ejerboliger, i forbindelse med ændrede konjunkturforhold.

Konjunktursituationen som forklarende faktor for opsparingsstørrelse er selvsagt mest relevant når der er tale om det korte sigt. Således vil en stigning i opsparingen, som skyldes en lavkonjunktur, normalt redresseres til et lavere niveau, når konjunkturerne vender.

På danske data er det statistisk eftervist, at ledighedsrisikoen forstået som størrelsen af indkomsttabet ved evt. ledighed indgår med positivt fortegn til forklaring af en større opsparing.²⁰⁾

3.3.5 Inflation

Udviklingen i inflationen behandles almindeligvis særskilt som en opsparingsbestemmende faktor. Som forklarende faktor kan inflationen både være interessant på langt og på kort sigt.

To modstridende hypoteser for opsparingsvirkningen af et skift i inflationstakten - eksempelvis en lavere inflation - kan opstilles.

På den ene side kan det formodes, at en reduceret inflationstakt vil give større tiltro til, at en given opsparings realværdi fremover kan opretholdes eller forøges. Dette vil, hvis der er en positiv sammenhæng mellem opsparingsafkast og opsparingsstørrelse, isoleret set øge opsparingen.

På den anden side vil en lavere inflationsrate - med mindre den beror på en depressiv økonomi og stor arbejdsløshed - sædvanligvis være forbundet med en mindre usikkerhed i økonomien, og dermed

¹⁹⁾ Jfr. King (1986) og Danmarks Sparekasseforening (1986).

²⁰⁾ Se Christensen (1987).

en mindre opsparing, jfr. "beredskabsmotivet". I samme retning virker det hvis forbrugerne er genstand for "pengeillusion", dvs. såfremt de opfatter en lavere prisstigningstakt som en reel udvidelse af deres forbrugsmuligheder, og herved ikke tager i betragtning at de almindelige indkomststigninger måske reduceres tilsvarende. Endelig kan en lavere inflation via en renteeffekt forøge værdien af den finansielle formue, hvilket også påvirker opsparingen negativt, jfr. også afsnit 3.3.3.

Der synes at være væsentlig forskel på inflationens påvirkning af opsparingen, afhængig af om der er tale om en forventet eller ikke-forventet inflation²¹⁾ ²²⁾.

3.3.6 Andre forklaringer

De indtil nu gennemgåede opsparingsforklaringer udgør ikke en udtømmende liste, og et par øvrige bør nævnes.

3.3.6.1. Det Ricardianske ækvivalensteorem

Det såkaldte "Ricardianske ækvivalensteorem"²³⁾ har spillet en vis rolle i opsparingsdiskussionen de seneste 10-15 år. Tesen går ud på, at husholdningerne forudsættes at besidde en sådan grad af økonomisk indsigt og rationel tankegang, at de i det store og hele vil forudsige konsekvenserne af en given økonomisk politik på de fremtidige skattebyrder. Eksempelvis vil en kraftig underbudgettering af statsfinanserne som led i en ekspansiv finanspolitik ifølge teorien ikke få nogen effekt, idet befolkningen vil indse,

²¹⁾ Jfr. Deaton og Blinder (1985) og diskussionen i Danmarks Sparekasseforening (1986).

²²⁾ I et aktuelt studium af Skinner (1988) estimeres et betydeligt velfærdsmæssigt tab i forbindelse med usikkerhed vedrørende beskatningen, bl.a. i sammenhæng med konsekvensen af ændringer i kapitalbeskatning ved inflationsforårsagede rentebestemmelser.

²³⁾ Jfr. Barro (1974), Burbidge (1983), Kormendi (1984) m.fl.

at det statslige underskud vil skulle finansieres ved skatter før eller siden, hvorfor de øger den private opsparing svarende til det offentliges nedsparing. Et hurtigt blik på OECD-landenes henholdsvis private og offentlige opsparingsbalancer kunne give indtryk af en sådan sammenhæng, og således støtte hypotesen. Der er dog efterhånden i faglitteraturen nogenlunde enighed om, at det Ricardianske ækvivalensteorem i det mindste kun kan forklare en mindre del af bevægelserne i den private opsparing:²⁴⁾

3.3.6.2. Indkomstfordelingen

Desuden skal nævnes indkomstfordelingen som en mulig opsparingsforklaring.

Der kan her argumenteres for, at ændringer i den personlige indkomstfordeling mellem befolkningsgrupperne kan begrunde bevægelser i den samlede personlige opsparing. Dette vil være tilfældet i det omfang, der er permanente forskelle på opsparingskvoterne for høj- og lavindkomstfamilier. Noget sådant vil dog ikke være i god overensstemmelse med den rene livsforløbshypotese med mindre man kan antage, at tilbøjeligheden til at efterlade sig arv stiger forholdsvis hurtigt ved stigende indkomster.

Mere interessant er muligvis de opsparingsmæssige konsekvenser af ændringer i den funktionelle indkomstfordeling mellem løn og profit. To faktorer tilsiger, at den private opsparing vil stige ved en ændret funktional fordeling til fordel for profit:²⁵⁾

profitindkomst varierer normalt mere over tiden end lønindkomst, d.v.s. en større andel vil blive holdt tilbage som opsparing, jfr. "beredskabsmotiv", indtil en tilstrækkelig beredskabsopsparing er bygget op. Beslægtet hermed kan et konsolideringsmotiv gøre sig gældende for selvstændige.

²⁴⁾ Jfr. bl.a. IMF-studierne af Ebrill og Evans (1988) og Leiderman og Blejer (1987) samt OECD/Nicoletti (1988).

²⁵⁾ Jfr. Malinvaud (1986) og Sturm (1983).

personer, der modtager indkomst i form af profit, vil mindre hyppigt end lønmodtagere være hæmmet af kreditmarkedsrestriktioner i forbruget, hvorfor en indkomstfremgang heller ikke i så høj grad som for løn- og transfereringsindkomst vil blive omsat i forbrug.

Herudover kan endelig social/psykologiske faktorer som allerede antydnet evt. være af væsentlig betydning for såvel de enkelte husholdningers opsparing som den samlede private opsparings størrelse, uden at det dog hidtil er lykkedes særlig godt statistisk at kvantificere virkningen af sådanne.

3.4. Opsparingsteori og virkningen af opsparinasfremmende foranstaltninger

De faktorer, der i afsnit 3.3 er udsondret som bestemmende for husholdningernes opsparing, vil i varierende grad kunne gøres til genstand for økonomisk politik. Det er således oplagt, at ændringer i skattepolitikken vil påvirke bl.a. størrelsen af udsving i indkomst og efter-skat rente af opsparing/lån. Pengepolitiske tiltag vil influere på såvel rentebevægelserne som kreditvilkårene.

I dette afsnit diskuteres, hvorledes opsparingsfremme vil påvirke den samlede samfundsmæssige opsparing i medfør af resultaterne fra afsnit 3.3 samt yderligere faglitterære bidrag. Opsparingsfremme er i den forbindelse defineret snævert som tilskud til personlig opsparing ydet under forudsætning af, at opsparingen underkastes en vis binding over et antal år, samt anvendes til bestemte formål.

3.4.1. Virkningen på personlig opsparing af tilskud til formålsbestemt opsparing

3.4.1.1. Højere afkast af opsparing

I det omfang der udbetales tilskud til visse former for opsparing, vil der - uanset evt. substitution af ikke-bundet opsparing med bundet opsparing - ske en forøgelse af det gennemsnitlige afkast af den samlede personlige opsparing. Med en positiv opsparings-

elasticitet m.h.t. renteændringer vil der alene som følge heraf foregå en stigning i den personlige opsparing.

Hvis den i afsnit 3.3.3 nævnte elasticitet på 0,4 gælder, vil den isolerede virkning af et højere afkast dog formentlig være relativ beskeden. Som et regneeksempel kan anføres, at stigningen i den personlige opsparing vil være i størrelsesordenen $\frac{1}{4}$ - $\frac{1}{2}$ mia. kr. ved et tilskud på 1 mia. kr., såfremt tilskuddet sættes i forhold til et beregnet disponiblet afkast af kapital for husholdningerne på ca. 20 mia. kr. (1988) og et niveau for husholdningernes bruttoopsparing på omkring 20 mia. kr.²⁶⁾.

Skal imidlertid den samlede samfundsmæssige opsparing - og ikke blot husholdningernes opsparing - øges, må der samtidig med forøgelsen af den personlige opsparing ske en modsvarende reduktion af det private (eller det offentlige) forbrug, hvilket f.eks. kan foregå derved, at stigningen i de private indkomster som følge af tilskud neutraliseres af tilsvarende stigninger i skatter (excl. kapitalindkomstskatter), gebyrer eller offentlige udgifter (jfr. også afsnit 3.4.1.3 nedenfor).

I det ovenstående er der ikke taget stilling til hvilken befolkningsgruppe, der sigtes mod med opsparingsfremme. I den forbindelse er det interessant, at unges opsparing måske kan påregnes at være mere renteelastisk og derfor også mere påvirkelig for opsparingsfremme, jfr. afsnit 3.3.3.1 ovenfor. Mulighederne for formueomplaceringer porteføljesubstitution vil ligeledes være mindre for yngre mennesker, men til gengæld vil netop det forhold, at yngre må påregnes for en dels vedkommende at leve under en kredit-

26) Et tilskud på 1 mia. kr. øger således afkastet med 5 pct., hvilket med en elasticitet på 0,4 vil øge opsparingen med 2 pct., som skal beregnes i forhold til en opsparing på 20 mia. kr. Resultatet er naturligvis meget følsomt i relation for de anvendte tal for opsparing og afkast, jfr. Det økonomiske Sekretariat (1989) med supplerende beregninger. Metoden svarer til den af Peter Birch Sørensen (1988) og Det økonomiske Råds Sekretariat (1988) anvendte til bedømmelse af virkningen af henholdsvis en lempelse af formueskatten og en afvikling af kapitalindkomstskatten.

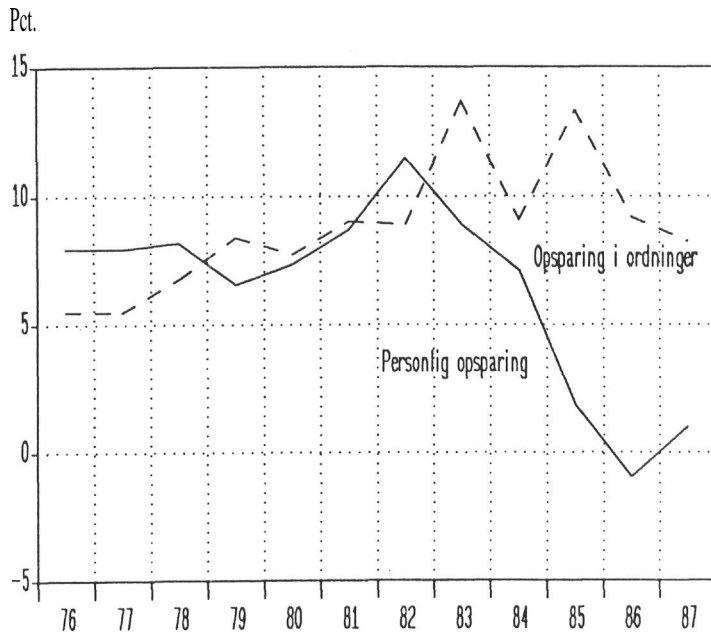
restriktion gøre det særlig vanskeligt at tiltrække opsparing fra disse.

3.4.1.2. Likviditetsbindina

I kraft af, at de opsparede midler under en opsparingsfremmeordning forudsættes at være bundet i et vist antal år, vil graden af (eller risikoen for) forekomst af likviditetsbegrænsninger i forbruget for de personer, der frivilligt tegner en opsparingsordning øges, jfr. afsnit 3.2.2. Det er således et betydningsfuldt aspekt af opsparingsfremme, at midlerne er bundet i én eller anden grad. Hvor stor en sådan "likviditetsbegrænsnings-effekt" vil være, vil dog afhænge helt af den konkrete udformning af ordningerne.

I kapitel 6 er der nærmere redegjort for omfanget af opsparingen under opsparingsfremmeordninger samt pensionsopsparing. Det må lægges til grund, at en stor andel af den personlige opsparing allerede i dag er bundet i sådanne ordninger.

Figur 3.2. Årlig opsparing i ordninger og årlig personlig opsparing i pct. af personlig disponibel indkomst, 1976-1987.

Undersøgelser over pensionsoppareres kendskab til størrelsen af indestående og rentetilskrivning - som naturligvis kun med modifikation kan overføres til opsparingsfremme - tyder på en ringe viden herom. Dette er i sig selv en indikation af, at midlerne subjektivt set opfattes som særdeles bundne.²⁷⁾ I samme retning tyder figur 3.2, hvoraf ses en vis tendens til større stabilitet i størrelsen af opsparingen i ordninger end i den samlede personlige opsparing. Det bør i relation til figuren bemærkes, at de pludselige "hop" i ordningsopsparingen i 1983 og 1985 for en væsentlig dels vedkommeskyldes kursgevinster på værdipapirer i bl.a. kapitalpensionsordninger.

3.4.1.3. Substitution af fri opsparing med bunden opsparing

I stedet for at belyse opsparingsvirkningen af opsparingsfremme på den lidt indirekte måde, som det er sket i de to foregående afsnit, kan man forsøge direkte at skønne over, i hvilket omfang tilskud til opsparingsfremme alene fører til omflytning af fri opsparing med ordningsopsparing/kontraktlig opsparing, og i hvilket omfang der sker en reel nettoforøgelse af den samlede personlige opsparing.

Det er selvsagt vanskeligt at opstille statistiske undersøgelser til belysning af forekomsten af formueomplaceringer ved indførelse af opsparingsordninger. Empiriske undersøgelser - primært for pensionsordninger - er dog offentliggjort for England, Canada og USA, omend ikke i stort omfang.

Resultaterne kan absolut ikke siges at være entydige. Nogle undersøgelser, bl.a. Green (1981), finder således snarere en positiv sammenhæng (komplementaritet) mellem kontraktlig opsparing og ikke-kontraktbunden opsparing frem for omflytning (substitution), medens andre, bl.a. Cuthbertson (1982) og Feldstein (1980 b) argumenterer for en positiv substitutionsgrad, der for Cuthbertsons vedkommende

²⁷⁾ Se Danmarks Sparekasseforening (1988) og Arbejdsmarkedspensionsudvalget (1988).

er på omkring 70 pct. og for Feldsteins mellem 50 og 100 pct. som et overslag. Endelig finder Schoeplein (1970) i et ældre studium tegn på substitution i visse indkomstgrupper men komplementaritet 1 andre.

De betydelige divergenser i resultaterne hænger bl.a. sammen med forskellige statistiske fremgangsmåder. Endvidere er der gennemgående tale om ret skrøbelige datagrundlag, som formentlig i sig selv giver en betydelig usikkerhed i resultaterne.

Greens undersøgelse er baseret på tværnsnitsanalyser på to engelske forbrugsundersøgelser, hvor det for 2 forskellige aldersgrupper og 2 indkomstgrupper undersøges, om der er nogen statistisk sammenhæng mellem forekomsten af pensionsopsparing i ansættelsesforhold og "anden opsparing". For alle de nævnte grupperinger eftervises en positiv sammenhæng mellem kontraktlig opsparing på den ene side og øvrig opsparing på den anden side. Resultatet forekommer overraskende, men man bør være opmærksom på, at der i undersøgelsen ikke har kunnet korrigeres for det forhold, at de personer, der er dækket af en pensionsopsparing ikke nødvendigvis er "typiske" i opsparringssammenhæng, men eventuelt a priori har en relativ stor opsparringstilbøjelighed.

Schoepleins undersøgelse på canadiske data er ligeledes en tværnsnitsundersøgelse, her på en stikprøve fra skattestatistikken, hvor det i Canada er muligt at sondre mellem den enkeltes eventuelle "obligatoriske" pensionsbidrag som led i ansættelsesforhold og frivillige indbetalinger til pensionsformål. Undersøgelsen konkluderer forsigtigt, at der inden for især lavere indkomstklasser er tegn på substitution mellem de to opsparingsformer, omend langt fra nogen fuldstændig substitution, hvorimod der i højere indkomstklasser konstateres en positiv, komplementær sammenhæng.

Endelig er en anden engelsk undersøgelse foretaget af Cuthbertson, som bygger på en tidsserie af aggregerede data for henholdsvis fri (diskretionær) og tvungen personlig opsparing. Her findes der, som nævnt, en positiv substitution på omkring 70 pct. mellem de

to **opsparingsformer**, men den betragtede årrække er kort (1972-1980) og den statistiske usikkerhed på resultatet derfor betydelig.

Konkluderende synes det ikke muligt at give et nogenlunde velunderbygget bud på den præcise størrelse af substitutionsprocenten, men der forekommer dog at være belæg for, at graden af omflytning er "noget under 100 pct.".

Til illustration indebærer den eksisterende boligsparekontraktordning et subsidium i form af præmier på 20 pct. af de opsavede beløb, hvis der spares lige store beløb op i den maksimale kontraktperiode på 10 år. Såfremt den langsigtede porteføljesubstitution for midler, der anbringes på en boligspareordning er under 80 pct., d.v.s. at der præsteres mere end 20 pct. reel meropsparing, vil fremgangen i den personlige opsparing være større end subsidiet.

Hvis det antages, at der kun spares op i 4 år under boligspareordningen, hvorefter beløbet hæves, vil det gennemsnitlige subsidium reduceres til 8 pct. I dette tilfælde vil en porteføljesubstitution på mindre end 92 pct. give en fremgang i den personlige nettoopsparing, som er større end præmieudgiften.

3.4.2. Virkning på offentlig opsparing

Det afgørende i denne henseende vil være, hvorledes staten budgetmæssigt vil kompensere udgifter til opsparingsfremme med besparelser eller indtægter på andre områder. I det nuværende budgetstyringssystem indgår tilskud til opsparingsfremme under totalrammerne; d.v.s. at der principielt skal ske en nedbringelse af andre udgifter eller forøgelse af takster m.v., når tilskud til opsparing øges.

Det må endvidere forudsættes, at besparelser eller nye indtægter tilrettelægges således, at der ikke herfra udgår negative virkninger på den private opsparing, der modvirker en positiv virkning fra præmieringen.

Litteratur

Arbejdsmarkedspensionsudvalget 1988: Delrapporter fra underudvalget, København.

Auerbach, A.J., L.J., Kotlikoff, R.P. Hagemann og G. Nicoletti, 1989: The Economic Dynamics of an Ageing Population: The Case of Four OECD Countries. OECD Working Paper No. 62, Paris.

Barro, R.F., 1974: Are Government Bonds Net Wealth? Journal of Political Economy 82, Nov./Dec. s. 1095-1117.

Beach, C, R.W. Boadway & N. Bruce 1986: Taxation and Saving in Canada. A technical paper for the Economic Council of Canada.

Blundell, R., 1988: Consumer Behavior: Theory and Empirical Evidence A Survey. Economic Journal, 98, s. 16-65.

Boskin, M.J, 1978: Taxation, Saving and the Rate of Interest. Journal of Political Economy, 86, part 2, s. s3-s27.

Brown, T., 1952: Habit Resistance and Lags in Consumption Behaviour. Econometrica.

Christensen, M. & B. Sandemann Rasmussen, 1986: Forbrugs-og investeringsteori, i T.M. Andersen og C. Vastrup (ed.): Nyere økonomisk Teori og metode, Aarhus Universitetsforlag.

Cuthbertson, K., 1982: The measurement and Behaviour of the UK Saving Ratio in the 1970's. National Institute Economic Review, s. 75-83.

Danmarks Sparekasseforening, 1986: Opsparingspolitik - nødvendighed eller utopi?

Danmarks Sparekasseforening, 1988: Opinionsundersøgelse om pensionsopsparing.

Deaton, A. & A.S. Blinder, 1985: The Time Series Consumption Function Revisited. Brookings papers on Economic Activities, s. 465-511.

Det økonomiske Råd, formandsskabet, 1988: Dansk Økonomi, Dec. 1988.

Det økonomiske Råds Sekretariat, 1988: Den private Opsparing, bilag til Dansk Økonomi, December 1988.

Det økonomiske Sekretariat, 1989: Økonomisk Oversigt. Februar 1989, samt Økonomisk Oversigt. Maj 1989.

Duesenberry, J.S., 1949: Income, Saving and the Theory of Consumer Behavior, Harvard University Press.

Ebrill, L.P. & O. Evans, 1988: Ricardian Equivalence and National Saving in the United States. IMF Working Paper 88/89.

Farrel, M.J., 1970: The Magnitude of "Rate of Growth" Effects on Aggregate Savings. The Economic Journal, s. 873-894.

Feldstein, M. 1978: Rate of Return, Taxation and Personal Savings. The Economic Journal, 88 s. 482-487.

Feldstein, M., 1980 (a): International Differences in Social Security and Saving. Journal of Public Economics, 14, s. 225-244 (med appendix af C.Y. Horioka).

Feldstein, M., 1980 (b): The Effect of Social Security on Saving. The Geneva Papers on Risk and Insurance, no. 15, s. 4-17.

Flemming, J.S., 1979: The Effects of Earnings Inequality, Imperfect Capital Markets, and Dynastic Altruism on the Distribution of Wealth in the Life Cycle Models. Economica, vol. 46. no. 184.

Friedman, M., 1957: A Theory of the Consumption Function, National Bureau of Economic Research, no. 63, General Series, New York.

Graham, J.W., 1987: International Differences in Social Security and Saving. *European Economic Review*, 31. s. 1509-1529.

Green, F., 1981: The Effect of Social Occupational Pension Schemes on Saving in the United Kingdom: A Test of the Life Cycle Hypothesis. *The Economic Journal*, 91. s. 136-144.

Hagemann, R.F. & G. Nicoletti, 1988: Ageing Populations: Economic Effects and Implications for Public Finance, Economic and Statistics Department, Working Papers, OECD.

Hall, R.E., & F.S. Mishkin, 1982: The Sensivity of Consumption to Transitory Income: Estimates from Panel Data on Households. *Econometrica*, vol 50, s. 461-481.

Hamalainen, S., 1981: The Savings Behaviour of Finnish Households. A Cross-Section on Analysis of Factors Affecting the Rate of Savings. Bank of Finland Publications, Series B: 36.

Horioka, C.Y., 1987: Why is Japan's Private Saving Rate So High?; R. Sato & T. Nigeski (ed), *Japanese Economic Research*, Academic Press/Harcourt, Brace, Jovanovich, Japan, Inc., Japan.

Houthakker, H. & L Taylor, 1970: *Consumer Demand in the United States*, Cambridge. Mass.

King, M., 1986: Capital Market "Imperfections" and the Consumption Function. *Scandinavian Journal of Economics*, 88, s. 59-80.

Koskela, E. & M. Virén, 1983: A Note on Long-Term Determinants of the Private Saving Ratio. *Economic Letters* 11, s. 107-113.

Koskela, E. & M. Virén, 1984: Credit Rationing and Consumer Intertemporal Choice. *Oxford Economic Papers*, 36, s. 241-247.

Koskela, E. & M. Virén, 1986: Testing the Direct Substitutability Hypothesis of Saving. *Applied Economics*, 18, s. 143-155.

Koskela, E. & M. Virén, 1989: International Differences in Saving Rates and The Life Cycle Hypothesis: A comment. Bank of Finland Research Department, 3/89.

Lehmussaari, O-P., 1989: Deregulation and Consumption - Saving Dynamics in the Nordic Countries. IMF Working Paper 89/34.

Leidermann, L & M.I. Blejer, 1987: Modelling and Testing Ricardian Equivalence: A Survey. IMF Working Paper 87/35.

Malinvaud, E., 1986: Profits and Forced Savings, *Scandinavian Journal of Economics*, 88, s. 109-130.

Ministeriet for skatter og afgifter, 1988: Beskatning af formue. Betænkning nr. 1136/marts 1978.

Modigliani, F. & R. Brumberg, 1954: Utility Analysis and the Consumption Function: An Interpretation of Cross-Section Data. *The Journal of Post-Keynesian Economics*, s. 388-436.

Nicoletti, G., 1988: A Cross-Country Analysis of Private Consumption, Inflation and the "Debt Neutrality Hypothesis". OECD Economic Studies, Autumn 1988.

Pechmann, J., A. Aaron & M. Taussig, 1968: Social Security: Perspectives for Reform. The Brookings Institution, Washington.

Petersen, J.H., 1986. Pensionsfinansiering i vækstsammenhæng. *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, s. 304-315.

Pålsson, A., 1988: Varför sparar vi så lite? *Ekonomisk Debatt* nr. 5, s. 401-406.

Schoepflein, 1970: The Effect of Pension Plans on Other Retirement Saving. *Journal of Finance*.

Schröder, J., 1983: Social Security and the Macroeconomic Saving-Income Ratio. *Weltwirtschaftlichen Archiv*, s. 554-567.

Skinner, J., 1987: Risky Income, Life Cycle Consumption, and Precautionary Savings. National Bureau of Economic Research, Working Paper no 2336.

Skinner, J., 1988: The Welfare Cost of Uncertain Tax Policy. *Journal of Public Economics*, 37, s. 129-145.

Sturm, P.H., 1983: Determinants of Saving: Theory and Evidence. *OECD Economic Studies* 1983, nr. 1, s. 147-197.

Summers, L, 1981: Capital Taxation and Accumulation in a Life Cycle Growth Model. *American Economic Review*, 71, s. 533-549.

Sørensen, Peter Birch, 1988: Bilag E til "Betænkning om beskatning af formue". Betænkning 1136, Ministeriet for Skatter og Afgifter.

Thurow, L, 1969: The optimum Lifetime Distribution of Consumption Expenditure. *American Economic Review*, 59, s. 324-330.

Tullio, G. & F. Contesso, 1986: Do After Tax Interest Rates Affects Private Consumption and Savings? Empirical Evidence for 8 Industrial Countries: 1970-1983. *Economic Papers*, EF-kommissionen, nr. 51.

Vastrup, C, 1988: Pensionsreform og stabiliseringspolitik. *National-økonomisk Tidsskrift*, s. 159-170.

KAPITEL 4

UDVIKLINGEN I DEN PRIVATE OG DEN PERSONUGE OPSPARING

4.1. Indledning

I dette kapitel opgøres og beskrives udviklingen i opsparingen gennem årene. Først betragtes den samlede opsparing i Danmark fordelt på offentlig og privat opsparing, hvor det er muligt at føre beskrivelsen tilbage til omkring 1950. Herefter analyseres for en noget kortere årrække udviklingen i den private opsparing opdelt i personlig opsparing og selskabsopsparing, med hovedvægten lagt på forløbet for den personlige sektors opsparing i 1980'erne. Endelig sammenlignes den personlige sektors opsparing her i landet med udlandets.

4.2. Den offentlige og den private opsparing 1949-1988

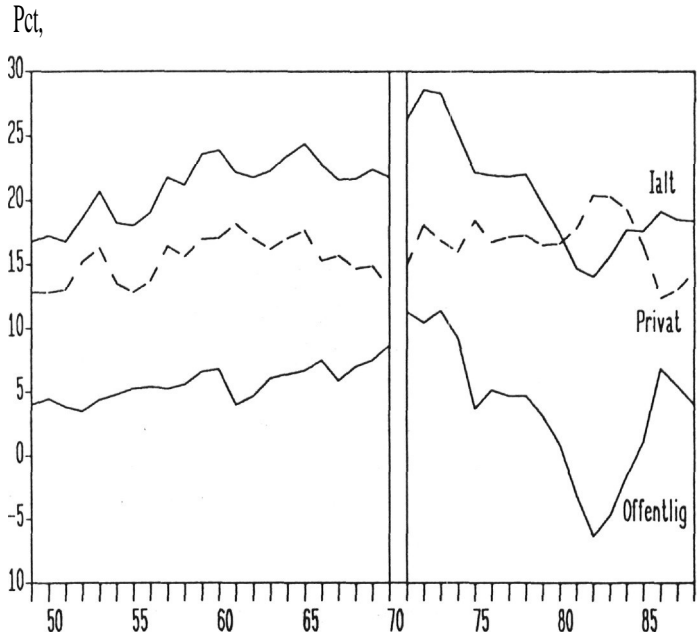
Til belysning af udviklingen i den offentlige og den private opsparing er i figur 4.1 angivet de to sektorer bruttopsparing sat i forhold til bruttofaktoringkomsten¹).

Definitioner og datakilder er nærmere beskrevet i bilag 4.1, idet der dog allerede her skal gøres opmærksom på et databrud fra 1970 til 71, samt at årene 1986-88 er foreløbige nationalregnskabs-tal. Endvidere bør det måske nævnes, at beregningen af opsparingen i nationalregnskabet næppe er meget præcis set i forhold til opgø-

¹) Der er således ikke tale om egentlige opsparingskvoter, idet opsparingen i så fald bør sættes i forhold til den disponible indkomst (jfr. nærmere afsnit 4.3 nedenfor).

reisen af andre nationalregnskabsposter. Dette skyldes, at opsparingen i nationalregnskabet bestemmes residualt, og derved bliver påvirket af de målefejl og den usikkerhed i vurderingen, der måtte være i f.eks. bestemmelsen af forbrug og indkomster/produktion.

Figur 4.1. Bruttoopsparing i pct. af bruttofaktorindkomsten 1949-1988.

Anm.: databrud 1970-71, jfr. i øvrigt bilag 4.1., tabel 4.4.

For den samlede opsparing i forhold til bruttofaktorindkomsten bemærkes i perioden fra 1950'erne til 1973 en betydelig stabilitet med tendens til jævn stigning, idet det dog skal tages i betragtning, at ca. 4 procentpoints af stigningen i 1971 skyldes definitionsændringer ved overgang til nyt nationalregnskab. En vis tendens til stigning kan bl.a. skyldes større afskrivninger, jfr. at det her benyttede opsparingsbegreb er bruttoopsparing. I øvrigt er det især i den offentlige sektor en vis forøgelse af opsparingsprocenten kan observeres.

Efter det relativt høje niveau for opsparingen i 1972-73, ses i 1974-76 et tydeligt fald. Reduktionen gør sig især gældende for den offentlige sektor og må bl.a. ses i sammenhæng med budgettets reaktion på konjunkturomslaget i forbindelse med den 1. oliekrise samt forsøget på at føre en konjunkturmodløbende økonomisk politik via en ekspansiv finanspolitik. Reduktionen i opsparingen gør sig således især gældende i den offentlige sektor, men i 1974 dog også i den private sektor.

Efter en stabilisering af opsparingsniveauet i 1977-78 opleves et nyt kraftigt fald i 1979-82, på ny især i den offentlige sektor, som endog i årene 1981-84 har negativ opsparing. Igen kan faldet i opsparingsoverskud til dels sættes i forbindelse med en lempelig finanspolitik efter den 2. oliekrise. I øvrigt ses først i 1980'erne en tilbøjelighed til, at lav(negativ) offentlig opsparing modvirkes af relativ høj privat opsparing, som når sit maksimum i 1982-83, d.v.s. et fænomen der principielt kunne indeholde elementer af et "Ricardiansk ækvivalensteorem", jfr. ovenfor kapitel 3 afsnit 3.3.6. En række faktorer gør sig dog gældende til forklaring af bevægelsen i den private sektors opsparing, jfr. afsnit 4.3 nedenfor.

Endelig ses i de senere år, herunder også de allerseneste 1987-88, en relativ lav privat opsparing, hvorimod den offentlige opsparing er tilbage i en position med positiv opsparing. Den offentlige opsparing er dog alt i alt ikke af imponerende størrelse i forhold til tidligere år, når der bortses fra perioden 1980-85. Med en relativ lav privat opsparing i disse år er den samlede opsparing således på et lavere niveau end i 1950'erne og 1960'erne.

4.3. Den private og den personlige opsparing 1976-1988

Når opsparingen i den private sektor skal analyseres, er det hensigtsmæssigt at opdele denne i henholdsvis den personlige sektors opsparing og opsparing i selskabssektoren. Uanset det naturligvis er den samlede private opsparing, der i sidste ende er den interessante størrelse i relation til opsparingsbalancen, er en opsplitning i (mindst) disse 2 sektorer ønskværdig. Selv om der således vil være en sammenhæng mellem opsparingsdispositionerne i de to

sektorer, jfr. at husholdningerne er de endelige ejere af en stor del af selskabssektoren, vil der ikke desto mindre være en betydelig forskel på den adfærd og de faktorer, der bestemmer opsparingen i disse sektorer. Dette kommer ligeledes til udtryk i, at tiltag i den økonomiske politik til fremme af opsparingen ofte vil være rettet mod enten selskabsopsparingen eller den personlige opsparing. Konkret er de opsparingsfremmende tiltag der er overvejet i udvalgets arbejde rettet mod den personlige opsparing.

4.3.1. Afgrænsning og metode

Den "personlige sektor" defineres - jfr. internationale retningslinier - som husholdninger inkl. selvstændige erhvervsdrivende²). Der kan argumenteres for, at de selvstændige på grund af deres erhvervsmæssige aktiviteter burde udskilles fra lønmodtagere, pensionister, studerende m.v. Eller ideelt set, at selvstændiges rene erhvervsmæssige virksomhed ved investering og finansiering af en produktion burde udsondres fra deres aktiviteter som udbydere af arbejdskraft og forbrugere, d.v.s. aktiviteter der karakteriserer lønmodtagere. En sådan videre opdeling af den personlige sektor kan dog ikke gennemføres, grundet betydelige begrebsmæssige og datamæssige problemer.

Med den anvendte definition af den personlige sektor vil dennes opsparing derfor indeholde selvstændiges opsparing. Herudover er endvidere medtaget opsparing i pensionskasser og livsforsikringselskaber; herunder også den opsparing, der hidrører fra de tilskrevne renter af pensionskapitalerne, som i nationalregnskabet er en del af husholdningernes indkomster. Pensionsopsparingen har en speciel karakter i og med, at den for en stor dels vedkommende er fast-

²) Jfr. United Nations. A System of National Accounts, New York, 1968. I international sammenhæng benyttes ofte udtrykket "husholdningssektor" om denne sektor. I denne betænkning benyttes dette udtryk synonymt med "personlig sektor". Fra og med 1990 vil de internationale retningslinier blive ændret, således at det anbefales at medregne private ikke-udbyttegivende institutioner i en samlet "husholdningssektor". Opsparingen i sådanne institutioner vil indgå i de snarligt offentliggjorte tal fra Danmarks Statistik.

lagt ved aftaler som led i ansættelsesforhold, og normalt ikke umiddelbart er disponibel for og hyppigt heller ikke kendt af lønmodtageren. Den resterende del af den private sektor betegnes for nemheds skyld "selskabssektoren". Denne omfatter hermed bl.a. aktie- og anpartsselskaber, finansielle institutioner, almennyttige boligselskaber, koncessionerede virksomheder, kooperative institutioner, erhvervsdrivende og ikke-erhvervsdrivende fonde samt foreninger. I relation til opsparingen er en væsentlig forskel mellem selskabssektoren og den personlige sektor, at selskabssektoren pr. definition ikke kan have privat forbrug. Sektorens opsparing er med andre ord alene bestemt af udviklingen i dens disponible indkomst. Derimod er opsparingen for den personlige sektor bestemt af forskellen mellem dennes disponible indkomster og dens forbrug (= det private forbrug i nationalregnskabet).

For at kunne fastlægge henholdsvis personlig opsparing og selskabsopsparing er det nødvendigt at fordele den samlede disponible indkomst i den private sektor på de to delsektorer. Denne fordeling er endnu ikke gennemført i det danske nationalregnskab, men nationalregnskabsstatistikken suppleret af især skattestatistik tillader dog en fordeling af de fleste indkomstarter. Indkomstelementer som lønindkomster og transfereringer fra det offentlige kan således uden problemer tildeles den personlige sektor, ligesom det er nogenlunde ligetil at afgøre, hvilken sektor der skal belastes med direkte skatter, realrenteafgift, gebyrer og bøder, som **fragår** i bruttoindkomsterne. Fordelingen af bruttoestindkomsterne og renteudgifter og -indtægter kan imidlertid ikke uden videre ske på grundlag af offentliggjort statistik, og der er derfor foretaget en særskilt beregning for disse indkomstarter. Vedrørende fremgangsmåde og en mere detaljeret præsentation af indkomsternes fordeling på sektorer henvises til bilag 4.2 i tilslutning til nærværende kapitel.

4.3.2. Fordelingen af privat bruttoopsparina på 2 sektorer

I tabel 4.1 er den private bruttoopsparing fordelt **på** de 2 sektorer i perioden 1976-1988.

Det fremgår, at den private bruttoopsparing i hele perioden for den største dels vedkommende er foregået i selskabssektoren. Der skal herved tages i betragtning, at denne sektor ved henlæggelser og afskrivninger skal finansiere hovedparten af den private sektors investeringer. Fordelingen af opsparingen på de to sektorer er i perioden i gennemsnit ca. $\frac{3}{4}$ til selskabssektoren og $\frac{1}{4}$ til den personlige sektor. Det bemærkes imidlertid også, at fordelingen varierer kraftigt igennem perioden med godt 40 pct. af opsparingen fra den personlige sektor i 1982 som et maksimum, men med et negativt bidrag fra sektoren i 1986.

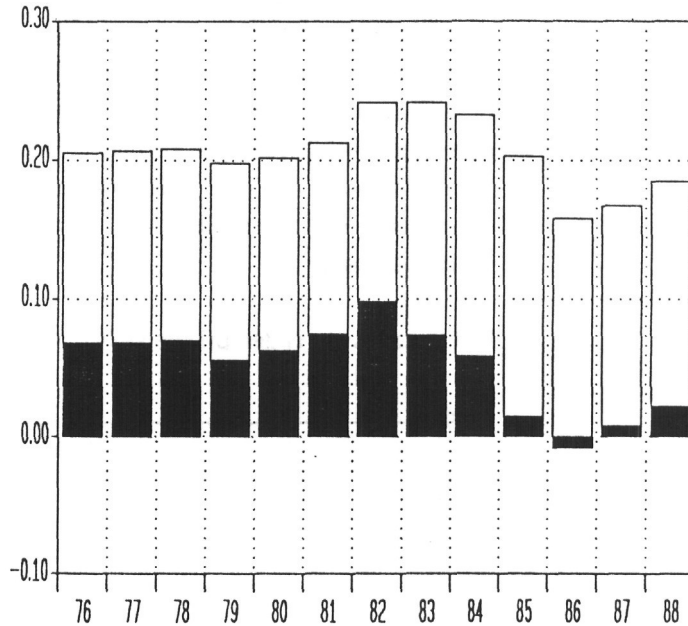
Tabel 4.1. Privat bruttoopsparing fordelt på personlig sektor og selskabssektor 1980-88, mia. kr. og pct.

	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Mia. kr.													
Personlig sektor	12,4	13,8	15,6	13,8	16,6	21,8	33,2	27,4	23,9	6,7	-3,2	4,1	11,1
Selskabssektor	24,3	27,6	30,3	34,6	36,2	39,9	48,0	61,7	69,3	79,1	71,6	71,4	77,1
Privat sektor	36,7	41,4	45,9	48,4	52,8	61,7	81,2	89,1	93,2	85,8	68,4	75,5	88,2
Pct.													
Personlig sektor	34	33	34	29	31	35	41	31	26	8	-5	5	13
Selskabssektor	66	67	66	71	69	65	59	69	74	92	105	95	87
Privat sektor	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Kilde: Beregnet i Det økonomiske Sekretariat, jfr. bilag 4.2.

I figur 4.2 er opsparingen i de to delsektorer sat i forhold til den samlede disponible indkomst i den private sektor.

Figur 4.2. Opsparing i den private sektor fordelt på selskabssektor og personlig sektor i forhold til den disponible indkomst i den private sektor.

Anm: Hvid søjle vedrører selskabssektoren og sort søjle den personlige sektor.

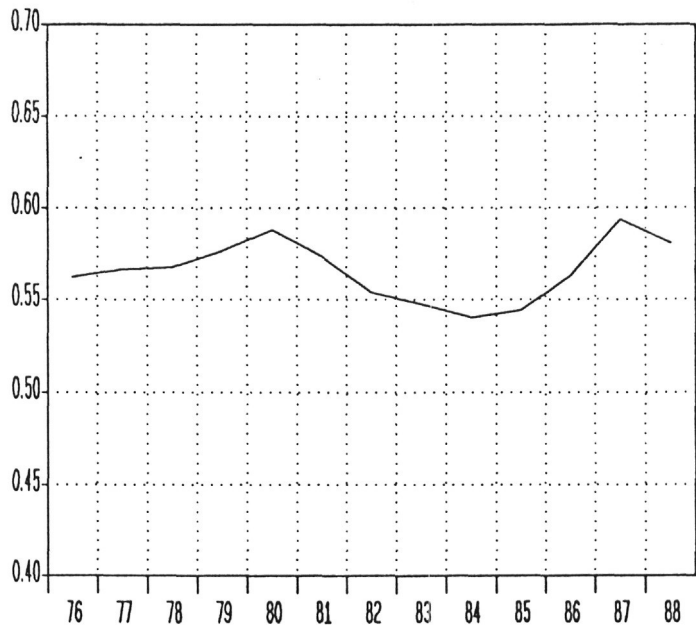
4.3.3. Udviklingen i selskabssektorens bruttoopsparina

For selskabssektoren betyder identiteten mellem opsparing og disponibel indkomst, at figur 4.2 også beskriver sektorens andel af de samlede disponible indkomster i den private sektor. En faktor bag denne andel er den funktionelle fordeling af bruttofaktorindkomsten mellem løn (inkl. arbejdsgiverbidrag) og restindkomst i den private sektor, jfr. figur 4.3.

Som det fremgår, sker der i første år fra 1976 til 1980 en forskydning af faktorindkomsten til fordel for lønninger, men derefter forøges restindkomsternes andel frem til og med 1984/85. Herefter stiger lønandelen i 1986 og 1987, for derefter at udgøre en vigende

andel. Forløbet er påvirket af en lang række faktorer, der ikke skal kommenteres nærmere her. Det skal dog anføres, at vigtige forhold er det generelle konjunkturklima, d.v.s. virksomhedernes afsætningsvilkår, og konkurrenceevnen, herunder udviklingen i produktivitet og lønsatser m.v. For 1988 skal det særligt bemærkes, at omlægningen af arbejdsgiverafgifterne til et arbejdsmarkedsbidrag beregnet på værditilvæksten bidrog til en lavere lønkvote. Med de foreliggende skøn for 1988 ville lønkvoten således - alt andet lige - have været stort set uændret, såfremt denne omlægning ikke havde fundet sted.

Figur 4.3. Lønkvoten i den private sektor.

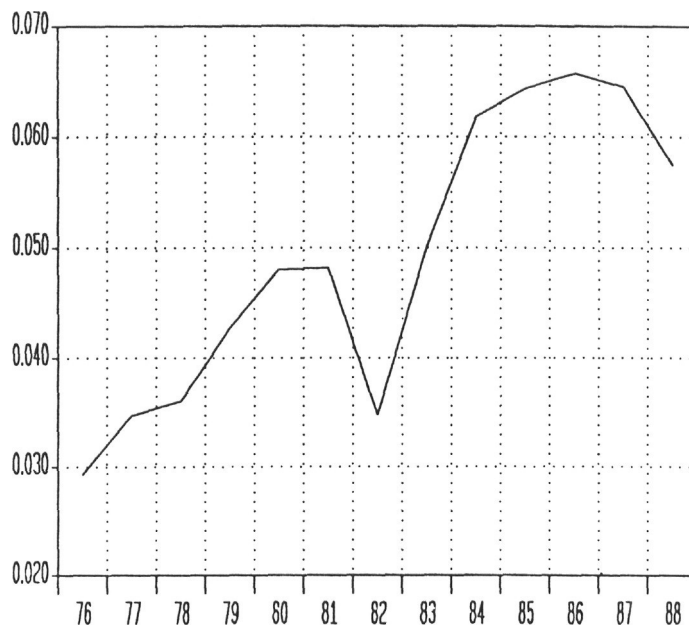

En anden betydningsfuld årsag til selskabssektorens stigende indkomstandel i årene frem til 1984/85, er udviklingen i sektorens nettorenteindkomster. Selv når der ses bort fra de renteindtægter i pensionskasser og forsikringselskaber, der opkræves som realrenteafgift, oplever selskabssektoren ifølge beregningerne en væsentlig stigning i nettorenteindtægterne frem til og med 1986-1987 på

17-18 mia. kr. i forhold til de første år i 1980'erne (svarende til knap 4 pct. af den private sektors samlede disponible indkomst). Forbedringen af selskabernes rentebalance, kan stort set henføres til den finansielle sektor. Når den **ikke-finansielle** selskabssektor ikke har en tilsvarende gunstig udvikling i rentebalancen, har det bl.a. sin årsag i stigende erhvervsinvesteringer i perioden. For 1987-1988 er der derimod beregnet et fald i selskabssektorens netto-renteindtægter. I figur 4.4 er sektorens nettorenteindtægter sat i forhold til den disponible indkomst i den private sektor.

Endelig er forløbet i selskabssektorens opsparing påvirket af indbetalingen af selskabsskatter til staten. Forhøjelsen af selskabsskatteprocenten fra 40 til 50 pct. med virkning fra og med indbetalingsåret 1986 og skat af betydelige kursgevinster i pengeinstitutterne til indbetaling i 1986 bør nævnes i denne forbindelse.

Figur 4.4. Nettorenteindtægter i selskabssektoren som andel af disponibel indkomst i privat sektor.

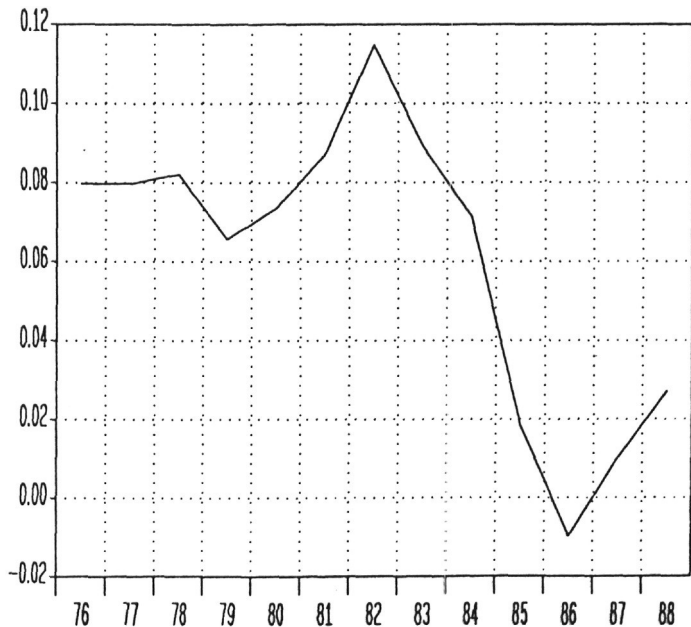
Anm: Efter fradrag for realrenteafgift betalt af forsikringselskaber og pensionskasser

4.3.4. Udviklingen i den personlige sektors bruttoopsparing

Selv om hovedparten af den samlede private opsparing for selskabssektoren, og dermed er meget afhængig af erhvervsindtjening, er det dog samtidig åbenbart, at den personlige opsparing også er af central betydning, idet alternativet hertil er et forbrug med deraf følgende belastning af betalingsbalancen.

For den personlige sektor er opsparingen i figur 4.2 ovenfor skrevet som andel af den samlede disponible indkomst for den private sektor. Det vil dog være mere nærliggende i forbindelse med en nærmere vurdering af sektorens opsparingsforhold at sætte den personlige opsparing i forhold til den personlige disponible indkomst, hvorved fremkommer en specifik opsparingskvote for den personlige sektor. Denne kvote er gengivet i figur 4.5. Denne kvote er tillige vist den summariske opsparingskvote, der fremkommer ved at sætte den samlede private opsparing i forhold til den samlede disponible indkomst i den private sektor. De to kvoter er angivet med samme startpunkt på figur 4.5. lodrette akse.

Figur 4.5. Personlig sektors opsparingskvote.

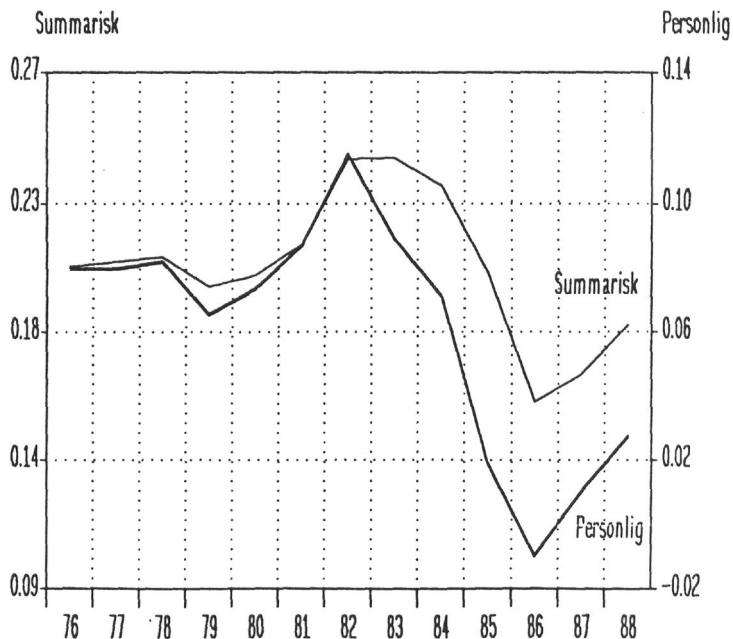

I det omfang det er den personlige sektors opsparingsadfærd, man ønsker at beskrive, kan den summariske kvote i perioder være mindre dækkende. Af figur 4.6 fremgår således, at der kan være væsentlig forskel på udviklingen i den personlige sektors og den samlede private sektors opsparingskvote udover forskellen i niveau. Det bemærkes således, at faldet i den personlige sektors opsparingskvote sætter ind i 1982, d.v.s. 1 år før den summariske kvote giver efter. I årene 1983-1986 ses et voldsomt fald i den personlige opsparingsprocent, som reduceres omtrent 12 pct. points imod ca. 8 pct. points for den summariske kvote.

I 1988 ses den samlede private sektors summariske opsparingskvote for hovedpartens vedkommende at have indhentet faldet i opsparingskvoten i forhold til årene 1976-81, men den er stadig væsentlig lavere end toppunktet i 1982.

For den personlige sektors opsparingskvote er udviklingen utilfredsstillende, idet den beregnede kvote i 1988 fortsat ligger betydeligt lavere end i den sidste halvdel af 1970'erne og starten af 1980'erne.

Figur 4.6. Personlig og summarisk opsparingskvote.

4.3.5. Faktorer bag bevægelserne i opsparingskvoten

I kapitel 3 er der redegjort for de faktorer, der principielt kan antages at være afgørende for udviklingen i den private og den personlige opsparings størrelse. Med reference hertil kan udviklingen i den personlige sektors opsparingskvote nærmere karakteriseres. I relation til udviklingen i 1980'erne er det især de betydelige korttidsudsving i kvoten, der påkalder sig interesse.

En hypotese kunne her være, at selvstændiges svingende indkomster kombineret med et mere stabilt og trægt bevægeligt forbrug ville være en medvirkende årsag til svingninger i den personlige sektors opsparingskvote. Det skal dog bemærkes, at det drejer sig om en forholdsvis mindre del af de samlede personlige indkomster, jfr. bilaget. En konkret undersøgelse af landbruget, som tegner sig for en stor del af de selvstændige, og som samtidig er et erhverv med stærkt svingende indkomster, bekræfter teorien om, at forbruget for selvstændige udvikler sig mere jævnt end indkomsterne. Da landbruget kun tegner sig for en lille del af indkomster og forbrug er betydningen af dette forhold dog ikke stor for den samlede personlige sektors opsparingskvote. En korrektion for landbrugets indkomster og forbrug i perioden 1983-1986, hvor den personlige sektors opsparingskvote falder betydeligt, reducerer således kun faldet med ca. ½ pct. points.

På kort sigt kan konjunkturudviklingen, som beskrevet i kapitel 3, generelt forventes at have en væsentlig betydning for størrelsen af den personlige sektors opsparingskvote. Konjunktursituationen har således via sin påvirkning af husholdningernes forventninger (forbrugertilliden) en indvirkning på forbrugstilbøjeligheden og dermed på opsparingskvotens udvikling. Ikke mindst ændringerne i ledigheden kan antages at indgå som et betydeligt element i de enkelte personers oplevelse af usikkerhed vedr. de fremtidige indkomster, som kan motivere til opsparing. Ledigheden var således stærkt stigende først i 1980'erne, faldende i årene 1984-1986 og igen stigende fra 1987. Denne bevægelse falder i vidt omfang

sammen med udsvingene i den personlige opsparingskvote, uden at dette naturligvis er et bevis for en sammenhæng.

De konjunkturafhængige forventninger til fremtidige indkomster antages sædvanligvis at have en stor indflydelse på husholdningernes dispositioner i retning af anskaffelse af varige forbrugsgoder. I Danmark kan der specielt henvises til bilanskaffelserne, hvor konjunktoren må antages at have været en væsentlig årsag til den dramatiske stigning i bilkøbet i opgangskonjunktoren 1983-1986, som herefter er blevet afløst af et betydeligt fald. Ses der således bort fra bilanskaffelserne i forbruget ville faldet i opsparingskvoten blive reduceret fra godt 12 pct. points til 9 pct. points fra 1982 til 1986. Mere rimeligt ville det være at betragte bilkøbene som investeringer, der afkaster løbende ydelser, fremfor definitionen i nationalregnskabet, hvor forbruget belastes i det år købet finder sted med den fulde udgift³⁾.

En anden faktor, som kan have påvirket opsparingskvoten i 1980'erne er de betydelige ændringer i renteniveauet i perioden; såvel i renten før skat som i den disponible efter-skat rente.

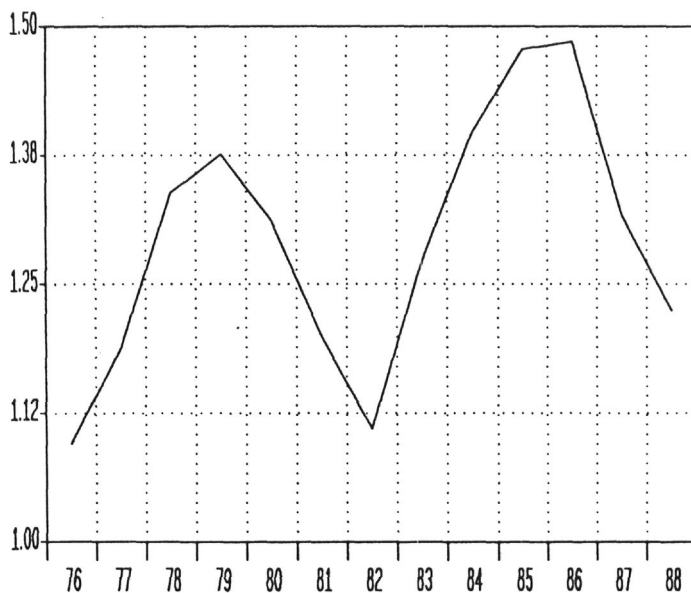
Ses der i første omgang alene på den gennemsnitlige obligationsrente før skat, er denne faldet fra et niveau på omkring 20 pct. i årene 1980-1982, hvorefter niveauet i de senere år med visse udsving har ligget i nærheden af 10-12 pct. Med forbindelse til det kraftige rentefald og konjunkturudviklingen skete der meget betydelige stigninger i handelsværdien af fast ejendom i årene 1983-1986. Selv om kursværdien af gælden i fast ejendom også blev forøget betydeligt i konsekvens af rentefaldet, blev der alligevel tale om en kraftig vækst i friværdierne. Som der er argumenteret for i kapitel 3 afsnit 3.3.3 og 3.3.4, kan en styrket formuestilling antages at motivere til et større privatforbrug og mindre løbende opsparing.

3) I givet fald skal forbruget fordeles over en årrække svarende til afskrivningerne m.v., og indkomsterne skal tillægges et udtryk for den ydelse, som investeringerne afkaster. En sådan beregning vil udjævne udsvingene i forbrugskvoten i 1980'erne en del.

Formuerne (opgjort som den ikke-finansielle sektors nettoformuer i forhold til BNP) er indtegnet i figur 4.7. Det er nærliggende at formode, at de i 1987 reducerede formuer også har medvirket til den stigende opsparingskvote i 1987/88.

Ved siden af rentens indflydelse på nettoformuerne er rentebevægelserne af betydning for afkastet af opsparing og omkostningerne ved låntagning. I denne forbindelse er den mest relevante størrelse formentlig det reale disponible afkast efter skat og den reale efter-skat lånerente. Med henvisning til kapitel 3 afsnit 3.3.3 kan der tages udgangspunkt i, at de fleste nyere undersøgelser peger i retning af en positiv sammenhæng mellem disponibel realrente og opsparing.

Figur 4.7. Den ikke-finansielle sektors nettoformue i forhold til BNP.

Anm: I nettoformuen indgår boligformue, den finansielle nettostilling samt bilformue. Formue i pensionskasser og livsforsikrings-selskaber er ikke medregnet.

I Danmark i 1980'erne er billedet tilsyneladende noget modsætningsfyldt, hvad angår bevægelsen i den disponible realrente. Der herskede i begyndelsen af 1980'erne - set fra husholdningerne - en væsentlig asymmetri på lånemarkedet, idet der kunne opnås betydelige skattefrie kursgevinster ved placering af formuer i obligationer, samtidig med at kurstab ved låntagning kunne konverteres til rente (f.eks. kontantlån). Denne asymmetri er siden modvirket ved bl.a. loven om kursgevinstbeskatning og afskaffelsen af kontantlånene. Samtidig har kartoffelkur og skatterreform i 1986/87 trukket i retning af et forøget disponibelt afkast og en højere efter-skat lånerente. Endelig hører det med i billedet, at et rentefald med et **nominelt** beskatningssystem ved en uændret realrente før skat i sig selv trækker i retning af en højere disponibel realrente. Resultatet er, at realrenten efter skattefradrag ved låntagning er øget, så den nu er positiv (også ekskl. kartoffelkurens renteafgift), mens afkastet ved obligationsplacering næppe er ændret i væsentligt omfang.

Hvad specielt angår pensionsopsparing, har indførelsen af den midlertidige formueafgift på pensionskapitaler i 1983 som forløber for realrenteafgiften fra og med 1984 betydet et lavere reelt afkast efter skat for denne del af opsparingen.

Alt i alt er det vanskeligt at drage nogenlunde sikre konklusioner vedr. opsparingens reaktion på bevægelserne i disponibelt afkast og efter-skat lånerente frem til 1986. Fra og med 1987 synes der dog at være grundlag for en positiv opsparingsreaktion fra skattereformen og kartoffelkuren. Kartoffelkurens øvrige kreditbegrænsende foranstaltninger ved siden af renteskatten, bl.a. i form af stempelafgifter og mixlån, må her antages at have spillet en væsentlig rolle.

Udover de forhold, der især påvirker opsparingen på kortere sigt, vil der kunne peges på faktorer, som er afgørende for den personlige opsparing på lang sigt. Det drejer sig især om demografiske faktorer, bl.a. aldersfordelingen og udbygningen af det sociale system, jfr. kapitel 3 afsnit 3.3.1 og 3.3.2. I perioden fra 1970 er der ikke sket væsentlige forskydninger i aldersfordelingen, jfr. tabel 4.2. Det

bemærkes, at de **erhvervsaktive** aldersklassers andel efter en stabil periode i **1970'erne** er vokset jævnt i 1980'erne, - en vækst som forventes at fortsætte i 1990'erne. Udviklingen forventes at vende omkring årtusindeskiftet.

I perioden er der foregået en række ændringer i det sociale system. Blandt nye ordninger af betydning for tilbagetrækningstidspunktet fra arbejdsmarkedet kan nævnes indførelsen af efterlønsordningen fra og med 1978 og muligheden for delpension i 1987. Derimod var selve folkepensionssystemet udbygget allerede fra starten af 1970'erne. I øvrigt bør der endvidere i relation til incitamenter til pensionsopsparing nævnes den i 1989 påbegyndte afhjælpning af samspilsproblemer.

4.4. Husholdningernes opsparing i Danmark oa udlandet. 1971-1988

I tabel 4.3 nedenfor er angivet opsparingskvoter for husholdninger for en række OECD-lande.

Generelt bemærkes meget betydelige forskelle i opsparingskvoter imellem landene. De skandinaviske lande, USA og UK ligger således lavt, hvorimod kvoterne for Japan, Tyskland, Frankrig og Italien gennemgående er en del højere.

I denne forbindelse bemærkes, at der ikke kan slutes fra niveauet for husholdningernes opsparing til den samlede opsparing for det pågældende land. I flere tilfælde optræder en lav opsparingskvote for husholdninger samtidig med en relativ høj offentlig opsparing (f.eks. for de skandinaviske lande), hvorimod Italien, som har den absolut højeste opsparingskvote for husholdningssektoren, har negativ offentlig opsparing af betragtelig størrelse. Det skal endvidere bemærkes, at en beskrivelse af den private sektors opsparing også principielt burde omfatte selskabssektoren, for hvilke der - så vidt vides - ikke eksisterer egnede, sammenlignelige statistikker.

Hvor man således ikke nødvendigvis skal hæfte sig for meget ved de absolutte forskelle i opsparingskvoterne, kan der være grund til at notere den tendens til fald i opsparingskvoterne, der har kunnet konstateres de seneste år. Dette har særligt karakteriseret lande som Sverige og Norge, USA, UK, Canada og Frankrig, mens kvoten for Japan og Tyskland ligger meget stabilt. Dette fænomen har været anledning til, at OECD har taget opsparingsproblematikken op til nærmere analyse, jfr. f.eks. OECD Economic Outlook december 1988. Det konstateres her, at faldet i opsparingskvoterne har fundet sted samtidig med liberalisering af kapitalmarkederne og finansielle innovationer (jfr. i øvrigt afsnit 3.3.3.3.). Endvidere har der været tale om en periode med faldende inflation og dermed formuegevinst, som kan have opmuntret til forbrug.

Tabel 4.3. Husholdningssektorenes opsparing i udvalgte OECD-lande i pct. af husholdningernes disponible indkomst, 1971-88.

	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Sverige b)	4,1	2,3	3,7	5,0	4,7	2,4	4,1	4,5	2,9	5,0	3,8	0,5	1,2	0,9	1,1	-1,0	-3,6	-3,6
Norge b)	4,2	6,1	4,7	8,4	4,6	3,4	4,5	3,8	4,3	5,2	-1,9	-6,5	-4,9	-1,2
Finland b)	4,5	4,2	2,3	4,8	5,9	3,8	3,1	4,2	4,0	4,8	3,9	4,7	5,2	4,2	3,6	1,2	1,6	-1,4
UK a)	7,6	9,6	10,8	11,2	12,1	11,6	10,1	11,5	12,6	13,9	12,9	11,9	10,4	10,6	9,8	7,5	5,6	4,1
USA a)	8,8	7,5	9,6	9,5	9,4	7,8	6,7	7,3	7,0	7,3	7,7	7,0	5,5	6,3	4,5	4,2	3,3	4,4
Canada a)	6,9	8,7	10,7	11,3	12,7	11,8	11,4	12,6	13,2	13,6	15,4	18,2	14,8	15,0	13,8	11,3	9,7	8,7
Frankrig a)	18,2	18,9	19,1	19,8	20,2	18,2	18,7	20,4	18,8	17,6	18,0	17,3	15,9	14,5	13,8	13,3	11,5	12,3
Holland b)	7,6	7,6	6,8	6,3	3,9	3,7	2,9	2,5	1,7	0,7	2,3	4,7	2,0	1,9	2,0	3,5	2,2	2,0
Italien a)	30,6	31,2	30,8	29,5	30,3	29,8	28,2	29,3	29,2	28,0	26,7	25,9	26,1	25,5	24,7	23,7	22,2	22,8
Japan b)	17,8	18,2	20,4	23,2	22,8	23,2	21,8	20,8	18,2	17,9	18,3	16,5	16,3	16,0	16,0	16,4	15,1	15,2
Tyskland b)	13,5	14,4	13,9	14,6	15,1	13,3	12,2	12,0	12,6	12,7	13,5	12,7	10,8	11,4	11,4	12,2	12,3	12,6
Danmark a)	8,0	8,0	8,2	6,6	7,4	8,7	11,5	8,9	7,2	1,9	-0,9	1,1	2,8

Kilde: OECD Economic Outlook, June 1989 bortset fra Danmark, der er beregnet i Det økonomiske Sekretariat.

a) Bruttoopsparing

b) Nettoopsparing

Sammenlignes endelig den for Danmark beregnede opsparingskvote med de øvrige OECD-landes, forekommer niveauet for den danske opsparring i husholdningssektoren i de senere år forholdsvis lavt⁴). Dette gælder ligeledes når der sammenlignes med andre "opsparings-svage" lande som fx. de øvrige nordiske lande. Endvidere kan det konstateres, at Danmark som en del andre lande har oplevet et fald i opsparingskvoten i 1980'erne. Reduktionen er relativt kraftig for Danmarks vedkommende frem til og med 1986, hvorefter der sker en vis forøgelse af opsparringen.

Det bør bemærkes, at der alene af statistiske årsager skal udvises en vis forsigtighed ved sammenligning af husholdningernes opsparingskvoter mellem lande, ikke mindst hvad angår niveauet. Udover en almindelig usikkerhed i opgørelsen af opsparringen kan der således være forskelle i den præcise afgrænsning af husholdningssektoren mellem de enkelte lande. Endvidere gælder specielt for Danmarks vedkommende - jfr. afsnit 4.3. - at der endnu ikke er offentliggjort tal fra Danmarks Statistik for husholdningssektorens indkomster og opsparring. Tal for årene 1981 til 1985 vil dog meget snart blive publiceret, og det forventes, at det overordnede billede af opsparingsudviklingen for denne periode ikke vil afvige meget fra det her viste.

4.5. Nogle hovedresultater

På grundlag af de ovenstående afsnit kan det sammenfattende konkluderes følgende:

- efter en forholdsvis jævn udvikling i offentlig og privat opsparring frem til 1. oliekrise har især den offentlige sektor været præget af reduceret og i en periode negativ opsparring, som ikke er kompenseret ved en tilsvarende forøgelse i den private opsparring. Selv om den offentlige opsparring nu er positiv, er den samlede
- 4) Bemærk i denne forbindelse, at de danske tal vedrører bruttoopsparringen som for USA, Canada, Frankrig, UK og Italien, hvor de øvrige lande, herunder Sverige, Norge og Finland viser nettoopsparring.

private og offentlige opsparing i de senere år relativt lav i forhold til 1950'erne og 1960'erne

- de forholdsvis voldsomme udsving i den private opsparing i 1980'erne skyldes ifølge beregningerne især husholdningssektorens opsparingsadfærd. Forløbet synes præget af **konjunktursituationen** og forekomsten af formuegevinster, hvorimod demografiske faktorer ikke kan forklare de kortsigtede bevægelser i opsparingen. Endvidere antages stigningen i den reale efter-skat-rente sidst i perioden at have påvirket opsparingen positivt
- også andre **OECD-lande** har som Danmark oplevet problemer med et lavt opsparingsniveau for husholdningerne i de seneste år, bl.a. Norge, Sverige, UK og USA. Det gælder dog ikke Tyskland og Japan. Med henvisning til Danmarks meget lange periode med underskud på betalingsbalancen, og den i forhold til de øvrige OECD-lande beskedne opsparing i husholdningssektoren i de senere år, må Danmarks opsparingsproblemer under alle omstændigheder vurderes at være i særklasse.

Bilag 4.1

Fordelingen af opsparingen i privat og offentlig opsparing 1949-1988

De absolutte tal for opsparing i de to sektorer er angivet i tabel 4.4 nedenfor.

Til dokumentation af tallene er i de følgende afsnit angivet de anvendte definitioner og afgrænsninger samt de benyttede datakilder.

Definitioner og afgrænsninger

Generelt er der anvendt de officielle nationalregnskabsdefinitioner.

Disse definitioner kan uden problemer anvendes i perioden 1971-88. Dette gælder derimod ikke i den forudgående periode, hvor der er foretaget forskellige korrektioner til de officielle/publicerede tal, bl.a. ud fra ønsket om at skabe en tidsserie, der i størst muligt omfang var sammenhængende med serien fra 1971 og frem, men på den anden side indeholdt færrest mulige skønsmæssige og mindre gennemskuelige tilregninger i forhold til "officiel" statistik.

a. Perioden 1971-88.

Der er som nævnt anvendt Danmarks Statistiks nationalregnskabsdefinitioner for bruttoopsparing. Sektorafgrænsningen mellem privat og offentlig sektor er i konsekvens heraf fastlagt således, at de offentlige virksomheder også i investeringsmæssig sammenhæng henregnes til den private sektor. Den offentlige bruttopsparing indeholder således ikke afskrivninger i offentlige virksomheder, hvilket er i modsætning til talserierne 1949-1970.

b. Perioden 1947-70.

På grund af overgang til nyt nationalregnskab først i **70'erne** har der ikke været mulighed for at føre en helt konsistent tidsserie længere tilbage end til 1971. (I årene 1968-76 blev der beregnet nationalregnskab både efter gamle og nye definitioner, men de "nye" tal fra årene 1968, 69 og 70 kan ikke sektorfordeles). Selv om der korrigeres for reparation og vedligeholdelse, som i det gamle

nationalregnskab var en del af BFI og endelig anvendelse, er der langt fra overensstemmelse mellem tallene, jfr. følgende opstilling for 1971 med nationalregnskabstal ifølge henholdsvis "nyt" og "gammelt" system.

Afvigelserne kan ganske vist delvist forklares ved forskelle i **sektor-**afgrænsningen, herunder også det i afsnit a nævnte forhold vedr. de offentligt ejede virksomheder, men der er dog også - som det fremgår - differencer vedr. totalerne og BFI.

1971	"Nyt nat.regnsk."	"Gammelt nat.regnsk."
Opsparing, offentlig	12.635	11.103
Opsparing, privat	16.681	13.651
Opsparing ialt	29.316	24.754
Bruttofaktorindkomst	111.874	112.843

Herefter er det forsøgt at opstille nogle såvidt muligt sammenhængende tidsserier fordelt på offentlig og privat sektor 1949-70. Som nævnt i indledningen har det overordnede hensyn været serier som i videst muligt omfang bygger på de samme afgrænsninger som tallene fra den efterfølgende periode, men dog således at et evt. skønselement er minimeret. Konkret skal følgende bemærkes:

- 1) Reparation og vedligeholdelse er fratrukket i opsparing og BFI i alle årene. I tre år - 1960-62 - har det været nødvendigt at skønne over en forholdsmæssig andel af samlet reparation og vedligeholdelse i henholdsvis offentlig sektor og offentlige virksomheder overfor koncessionerede virksomheder for at kunne opgøre den offentlige opsparing.
- 2) Fra 1949-68 er de offentlige finanser, og dermed også opsparing, opgjort på finansår, d.v.s. 1/4-31/3. Da den private opsparing er dannet residualt, indeholder den også "fejlen" ved finansårsopgørelsen for det offentlige, blot med "omvendt fortegn".
- 3) Fra og med 1969 - d.v.s. på samme tidspunkt som ændringen af opgørelsen af de offentlige finanser fra finansår til

kalenderår sker - ændres afgrænsningen af den offentlige sektor. Der er tale om en udvidelse af det begrebsmæssige indhold af den offentlige sektor med en række formelt private institutioner - navnlig institutioner inden for sundhedsvæsen, undervisning og det sociale område - som hovedsageligt finansieres af offentlige midler.

Datakilder

- 1947-59(60):
- 1) Økonomisk Årsoversigt maj 1963 (afsnit IV. Opsparingen i **1950'erne**).
 - 2) Nationalregnskabsstatistik i 1947-1960, Statistiske undersøgelser nr. 7, Danmarks Statistik 1962.
- 1960-70(76):**
- 3) Statistiske Efterretninger 1972 nr. 79 (Nationalregnskabsstatistik 1960-71).
 - 4) Statistisk Tiårsoversigt 1975, 78 og 79
 - 5) Det økonomiske Råd, Formandskabet, november 1972.
- 1971-88:**
- 6) Statistiske Efterretninger 1982 A22 (Nationalregnskab 1971-81) og 1982 A31 (Nationalregnskabsopstilling af den samlede offentlige sektors udgifter og indtægter 1971-81).
 - 7) Nationalregnskabsstatistik 1987. Danmarks Statistik 1989.
 - 8) ADAM-databank maj 1989, Danmarks Statistik, med visse tilretninger.

Tabel 4.4. Opsparing og investeringer 1947(49)-88. (Definitioner og datakilder se ovenfor).

Mill. kr.	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
Opsparing, offentlig ¹⁾			694	905	824	813	1.078	1.214	1.403	1.517	1.581	1.748	2.279
Opsparing, privat	-	-	2.230	2.558	2.795	3.495	3.980	3.440	3.384	3.861	4.951	4.860	5.862
Opsparing i alt	1.897	2.702	2.924	3.463	3.619	4.308	5.058	4.654	4.787	5.378	6.532	6.608	8.141
Bruttofaktorindk.	14.970	16.258	17.436	20.054	21.491	22.971	24.419	25.433	26.358	28.179	29.993	31.153	34.465

Opsparing og Investeringer 1947(49)-88. (Definitioner og datakilder se ovenfor).

Mill. kr.	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
Opsparing, offentlig ¹⁾	2.541	1.653	2.204	2.976	3.579	4.204	5.132	4.403	5.668	6.966
Opsparing, privat	6.339	7.586	7.950	7.926	9.561	11.055	10.413	11.713	11.957	13.758
Opsparing i alt	8.880	9.239	10.154	10.902	13.140	15.259	15.545	16.116	17.625	20.724
Bruttofaktorindkomst	37.191	41.616	46.469	48.996	55.904	62.477	68.162	74.612	81.354	92.590

1) Incl. afstemningskonto.

Tabel 4.4. (fortsat) Opsparing og investeringer 1947(49)-88. (Definitioner og datakilder se ovenfor)••

Mill. kr.	1970	* 1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
Opsparing, offentlig ¹⁾	8.934	12.635	13.457	16.960	15.620	7.016	11.268	11.253	12.472	9.335
Opsparing, privat	13.460	16.681	23.338	25.251	27.177	34.879	36.664	41.398	45.968	48.384
Opsparing i alt	22.394	29.316	36.795	42.211	42.797	41.895	47.932	52.651	58.440	57.719
Bruttofaktorindkomst	102.633	111.874	128.839	149.103	169.653	188.713	218.120	240.202	265.057	292.317

* Vedr. databrud se ovenfor.

Opsparing og investeringer 1947(49)-88. (Definitioner og datakilder se ovenfor).

Mill. kr.	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986*	1987*	1988*
Opsparing,, offentlig	2.706	-10.960	-25.155	-20.421	-7.598	6.118	37.881	31.880	24.173
Opsparing,, privat	52.823	61.668	81.156	89.051	93.162	85.792	68.363	75.546	88.210
Opsparing i alt	55.529	50.708	56.001	68.630	85.564	91.910	106.244	107.426	112.383
Bruttofaktorindkomst	315.989	345.119	397.412	437.870	481.677	520.517	552.864	578.542	609.425

1) Incl. afstemningskonto.

* Foreløbigt nationalregnskab pr. maj 1989 med enkelte tilpasninger.

Bilag 4.2¹⁾

Beregning af den personlige sektors indkomst

Den personlige sektor defineres som selvstændige og øvrige husholdninger. Den valgte afgrænsning indebærer, at indtægt fra selvstændig erhvervsvirksomhed henregnes til den personlige sektor.

Den øvrige private sektor (for nemheds skyld kaldt selskabssektoren) omfatter således aktie- og anpartsselskaber, interessent- og kommanditselskaber, finansielle institutioner (herunder nationalbanken), kooperative selskaber, almennyttige boligselskaber samt fonde m.v. (herunder en række ikke-erhvervsdrivende foreninger og fonde m.v.).

Indkomstopdelingen er hovedsagelig baseret på eksisterende statistik, især nationalregnskabsstatistik og skattestatistik.

En række elementer i den samlede private sektors bruttoindkomst iflg. nationalregnskabet kan umiddelbart fordeles på den personlige sektor og selskabssektoren. For visse størrelser, først og fremmest restindkomst og renteudgifter og -indtægter, er opsplitningen foretaget på basis af foreliggende statistik samt særlige beregningsmetoder og skøn. Dette er foregået direkte på foreliggende makroøkonomiske data.

En alternativ metode hertil kunne være opregning fra mikrodata, mest nærliggende en opregning fra modelbefolkningerne som vedligeholdes i Lovmodellen i Det økonomiske Sekretariat. Her kunne der enten være tale om opregning til de personlige indkomster, eller anvendelse af opregnede formuedata til bestemmelse af opsparingen. Det er imidlertid vanskeligt at genskabe makrotal på basis af modelbefolkningerne, og til prognoseformål er det hensigtsmæssigt at knytte den anvendte metode tæt til den nationalregnskabsrelaterede ADAM-model.

1) Bilaget svarer for størstedelens vedkommende til annexet til kapitel V i Økonomisk Oversigt, februar 1989.

Tabel 4.5. Summarisk fordeling af den private sektors indkomster i 1987.

Mia. kr.	Personlig sektor	Selskabssektor	Privat sektor i alt
Lønsum 1): Offentligt ansatte	125,8	0,0	125,8
Privat ansatte	265,3	0,0	265,3
I alt	391,1	0,0	391,1
Restindkomst i alt.	114,2*)	67,6*)	181,8
Heraf fragår overskud af offentlige virksomheder.			
	0,0	-6,3	-6,3
Nettorenter.	-34,6*)	37,3*)	2,7
Nettotransfereringer til husholdninger fra det offentlige.	112,4	0,0	112,4
Øvrige transfereringer 2).	0,3	-2,4	-2,1
Bruttoindkomst i alt.	583,4	96,2	679,6
Bidrag til sociale ordninger m.m. 1)	21,2	0,0	21,2
Personskatter.	178,9	0,0	178,9
Andre direkte skatter 3).	4,5	24,8	29,3
Disponible bruttoindkomster.	378,7	71,4	450,2
Privat forbrug.	374,6	0,0	374,6
Bruttoopsparing.	4,1	71,4	75,5

1) Lønsummen er opgjort som virksomhedernes lønomkostninger, d.v.s. incl. arbejdsgiverbidrag til sociale sikringsordninger samt imputerede tjenestemandspensioner. Disse beløb er derfor sammen med lønmodtagernes egne bidrag til disse ordninger samlet fratrukket i den personlige sektor for at nå frem til den disponible indkomst.

2) Øvrige transfereringer indeholder løn og arbejdsgiverbidrag fra udlandet (netto) samt andre transfereringer mellem privat sektor og udland. Endvidere indgår visse mindre transfereringer fra det offentlige. Den specielle afstemningskonto i nationalregnskabet er indregnet her.

3) Andre direkte skatter er for husholdningerne vægtafgifter, obligatoriske bøder og gebyrer samt husholdningernes andel af realrenteafgiften. Den resterende og største del af realrenteafgiften er placeret i selskabssektoren sammen med selskabsskatten.

*) Fordelingen af restindkomst og nettorenter er beskrevet nedenfor. Det skal bemærkes, at omkring en trediedel af restindkomsten henført til den personlige sektor er restindkomst vedrørende ejerboliger.

Til belysning af elementerne i den private sektors bruttoindkomst og disponible bruttoindkomst samt den foretagne opdeling på personlig sektor og selskabssektor er i tabel 4.5 vist en summarisk opstilling for 1987.

Fordelingen af restindkomsterne

Fordelingen af restindkomsten har måttet baseres på nogle ret simple beregningsforudsætninger baseret fortrinsvis på momsstatistikken. Det må derfor anses for sandsynligt, at den tilsvarende opdeling, som snarligt vil fremgå af Danmarks Statistiks nationalregnskabskontors igangværende systematiske arbejde hermed, vil afvige noget fra de her foretagne skønsmæssige beregninger. Det må dog antages, at afvigelserne navnlig vil berøre niveauerne for restindkomstens fordeling fremfor bevægelserne gennem tiden.

For så vidt angår den anvendte beregningsmetode, der også er indarbejdet i prognoseperioden v.h.a. en beregningsrutine i ADAM, gælder følgende: For boligbenyttelsessektoren er det antaget, at 75 pct. af restindkomsten tilfalder den personlige sektor. Dette tal fremkommer ved at anvende andelen af ejerboliger i boligforbruget ($2/3$) som udtryk for fordelingen. Dertil kommer selvstændiges indkomst fra boligudlejning, hvor der som fordelingsnøgle er anvendt en opgørelse af udlejningsejendommenes kontantværdier fordelt på ejerformer fra Statsskattedirektoratet. Den personlige sektors andel af restindkomster fra boligbenyttelsessektoren tegner sig for en stor del af den samlede restindkomst henført til denne sektor. Som det fremgår af tabel 4.5 drejede det sig i 1987 om over en trediedel.

Beregningen af restindkomsten til selvstændige i de øvrige erhverv sker for hvert erhverv for sig. Metoden er den samme for hvert erhverv og består af to trin. Det antages først, at de selvstændige skal have en aflønning svarende til gennemsnitsaflønningen i det pågældende erhverv. Dernæst antages det, at den restindkomst, der derefter er tilovers, kan fordeles mellem selvstændige og selskaber i forhold til deres andel af momsomsætningen i erhvervet. Denne proportionalitet mellem profit og omsætning i hver enkel

erhvervssektor forudsætter konstant skalaafkast eller konstant kapital/output forhold med deraf følgende usikkerhed på resultaterne.

Den anvendte metode indebærer, at andelen af den samlede restindkomst, der tilfalder den personlige sektor, kan variere over tid. I den betragtede periode er andelen faldende, hvilket skyldes dels, at antallet af selvstændige er faldet 17 pct., dels, at de selvstændigt ejede virksomheders andel af momsomsætningen også er gået ned.

Fordelingen af nettorenterne

Udgangspunktet er den private sektors samlede nettorenter, således som de fremkommer ved at addere nationalregnskabets oplysninger om nettorentebetalingerne vedrørende den offentlige sektor og udlandet. Et problem her er - selv om det er mindsket i de seneste år -, at der er visse forskelle i principperne for opgørelsen af renter og kursgevinster for den offentlige sektor kontra statistikken for betalingsbalancen over for udlandet, hvilket påvirker residual-opgørelsen af den private sektors rentebetalinger. I den foretagne fordeling af rentestrømmene for den samlede private sektor i en personlig sektor og en selskabssektor er det som følge af den ufuldstændige statistikdækning på dette område valgt at basere sig på en opgørelse af den personlige sektors rentebalance, hvorefter selskabssektorens nettorenter fremkommer som en reststørrelse.

Den personlige sektors nettorentebetalinger er inklusive tilskrevne renter af pensionsopsparing, kursgevinster og aktieudbytter. Opgørelsen er i betydelig grad opgjort ved hjælp af skattestatistikken, d.v.s. oplysningerne fra selvangivelserne. For kursgevinsternes vedkommende er benyttet specielle oplysninger fra Danmarks Statistik vedr. den samlede private sektor, kombineret med skøn for fordelingen på personlig sektor og selskabssektor med støtte i lovmodelldata. Endelig er de indkomstskattefrie renteindtægter fra skattebegünstiget opsparing hentet fra pengeinstitutternes regnskaber - og for så vidt angår de tilskrevne (imputerede) renter på

pensionskapitaler m.m. - nationalregnskabet's opgørelser heraf for forsikringselskaber og pensionskasser.

KAPITEL 5

FORDELING AF IKKE-ERHVERVSMÆSSIGE AKTIVER OG PASSIVER

5.1. Indledning

Med henblik på at vurdere udviklingen i den private opsparing er det væsentligt at have oplysninger om fordelingen af opsparingen dels i personlig og erhvervsmæssig opsparing dels på persongrupper efter alder og indkomst m.v.

Med mellemrum foretages der af Danmarks Statistik i forbrugsundersøgelsen en sådan opgørelse af opsparingen efter sparerens indkomst, alder, erhverv og husstandstype. Den seneste offentliggjorte forbrugsundersøgelse vedrører imidlertid opsparingen i 1981, da forbrugsundersøgelsen for 1987 endnu ikke er færdigbearbejdet.

I stedet for opgørelser af den løbende opsparings sammensætning kan benyttes oplysninger om den akkumulerede opsparing baseret på dels skattestatistikens formue- og gældsoplysninger dels materiale fra den finansielle statistik. Sidstnævnte statistik muliggør dog ikke en opdeling af opsparingen efter alder m.v., ligesom statistikken kun i få tilfælde indeholder en adskillelse af virksomhedernes og husholdningernes dispositioner.

I afsnit 5.2 gives en oversigt over sammensætningen af skatteydernes aktiver og passiver i 1987 på grundlag af en stikprøveopgørelse. Afsnit 5.3 omhandler de ikke-erhvervsmæssige ind- og udlån i pengeinstitutterne, mens afsnit 5.4 beskriver husholdningernes placeringer i værdipapirer.

5.2. Sammensætningen af skatteydernes aktiver og passiver

Som udgangspunkt for en belysning af fordelingen af den personlige formue og gæld benyttes materiale fra den store lovmodelbefolkning i 1987, der er en stikprøve på 3.3 pct. af samtlige husstande/personer i Danmark¹⁾. Konklusioner på baggrund af en sådan stikprøveopgørelse vil selvsagt være forbundet med nogen usikkerhed, men der er for de samlede aktiver og passiver pæn overensstemmelse mellem Danmarks Statistiks indkomstregisterbaserede tal og modelbefolkningsopgørelsen. På de enkelte formue- og gældstyper er der også kun relativt små afvigelser.

Tabel 5.1. Sammensætningen af skatteydernes ikke-erhvervsmæssige aktiver og passiver i indkomståret 1987

	(1) beløb i mia. kr.	(2) antal personer med beløb for- skellig fra 0	(1)/(2) 1000 kr. pr person
Værdi af boligejendomme	763,2	1.528.890	499
Biler m.v. 1)	58,2	1.007.550	58
Indestående i pengeins. 2)	132,2	3.790.740	35
Kursværdi af obligationer	93,0	632.700	147
Kursværdi af aktier	75,6	764.310	99
Kursværdi af pantebreve	31,4	346.710	91
Kursværdi af udl. formue	1,8	8.790	205
Aktiver i alt	1154,4	3..960.630	291
Gæld til realkreditinst.	322,1	1.281.600	251
Gæld til pengeinstitut	123,0	1.862.670	66
Pantebrevsgæld	51,8	522.120	99
Anden gæld	30,8	648.930	47
Passiver i alt	527,7	2.422.050	218

1) Omfatter udover biler blandt andet kontant beholdning, lystbåde, præmieobligationer, andelsbeviser i andelsboliger.

2) Omfatter ikke visse former for særlige indlån.

Anm.: Tallene i sidste søjle svarer ikke til danskerens gennemsnitlige formue, blandt andet fordi beregningen kun omfatter de personer, der har angivet, at de har gæld/formue forskellig fra nul kr.

1) Bilagstabellerne til kapitlet er udarbejdet af Lovmodelkontoret i Økonomiministeriet.

I tabel 5.1 er vist en opgørelse af skatteydernes ikke-erhvervsmæssige aktiver og passiver i 1987. Opgørelsen er baseret på oplysninger fra selvangivelsen, hvorfor formuestørrelserne skal fortolkes med en vis varsomhed. Da der kun betales formueskat for formuer over et vist beløb - i 1987 ca. 1,3 mill. kr. - vil formueoplysninger vedrørende især mindre beløb, der ikke indrapporteres direkte til skattemyndighederne af f.eks. et pengeinstitut, være noget usikre.

Som følge af at opgørelsesmetoden er ændret, er det ikke muligt at vise sammenlignelige tal for årene før 1987. Anvendelsen af opgørelsen er på skatteyderbasis. Dette kan i nogle tilfælde give fortolkningsvanskeligheder eksempelvis i det tilfælde, hvor en ægtefælle uden indkomst har ejendomsaktiver.

Både på formue- og gældssiden udgør boligen den største post. Godt 1½ mill. danskere har foretaget opsparing i form af oparbejdelse af boligformue - heraf har langt størsteparten dog også lån i boligen. I bilagstabel 5.1 til 5.3 er vist fordelingen af ejendomsaktiver efter alder, indkomst og socioøkonomiske gruppe. Besiddelsen af ejendomsaktiver er hyppigst i aldersgruppen 31-50 år, hvor ca. halvdelen ejer fast ejendom. Der er som ventet en klar positiv sammenhæng mellem indkomsten og andelen af boligejere i den pågældende indkomstgruppe, jfr. tabel 5.2. Blandt personer med en indkomst mellem 100.000 og 200.000 kr. har næsten halvdelen boligejendomme, mens kun ca. 15 pct. med en årlig indkomst over 300.000 kr. ikke har ejendomsaktiver. Med hensyn til gælden til realkreditinstitutter er der de samme træk i fordelingen som for ejendomsaktiverne, jfr. bilagstabel 5.4-5.6.

Tabel 5.2. Den procentvise andel i forskellige indkomstgrupper (efter skattepligtig indkomst) der ejede boligejendomme i 1987

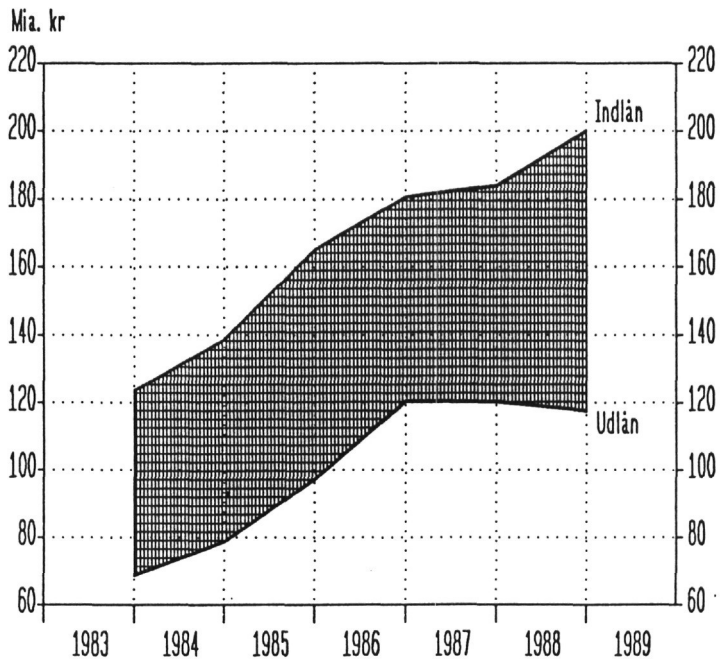
kr.	negativ	0	1-100.000	100.001-200.000	200.001-300.000	300.001-400.000	400.001-500.000	over 500.000
Pct.	41	8	23	46	70	83	85	86

Anm: En mere detaljeret opgørelse findes i bilagstabel 5.2.

5.3. Ikke-erhvervsmæssige ind- og udlån i pengeinstitutter

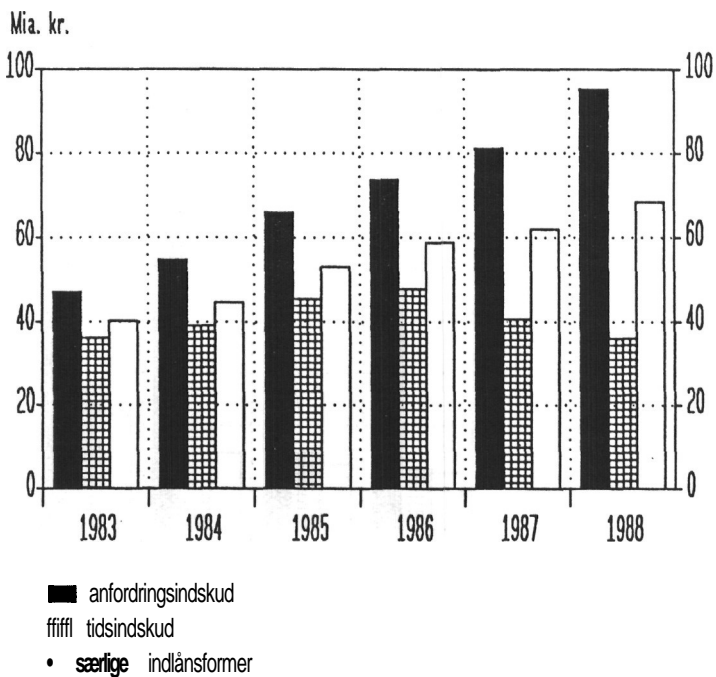
Næst efter boligformue og -gæld har indlån i og gæld til pengeinstitutter størst vægt i aktiv- og passivopgørelsen målt på de akkumulerede værdier. I figur 5.1 er vist udviklingen i pengeinstitutternes ikke-erhvervsmæssige ind- og udlån i perioden ultimo 1983 til ultimo 1988 baseret på Danmarks Statistiks kreditmarkedsstatistik. Som det fremgår af figuren, var der i årene 1983 til 1986 et næsten parallelt forløb i de ikke-erhvervsmæssige ind- og udlån, mens udviklingen i det seneste par år under påvirkning af skattereform og kartoffelkur udviste et modsatrettet forløb, således at husholdningernes akkumulerede opsparing i pengeinstitutterne er øget betydeligt fra 1986 til 1988. Den relative udvikling i rentesatserne har imidlertid også øvet indflydelse på denne udvikling: Fra 1986 til 1988 er obligationsrenterne faldet, mens ind- og udlånsrenterne i pengeinstitutterne er steget, hvilket også trækker i retning af større indlån i og mindre udlån fra pengeinstitutterne.

Figur 5.1. Udviklingen i ikke-erhvervsmæssige ind- og udlån i pengeinstitutterne 1983 -1988 (ultimo året)

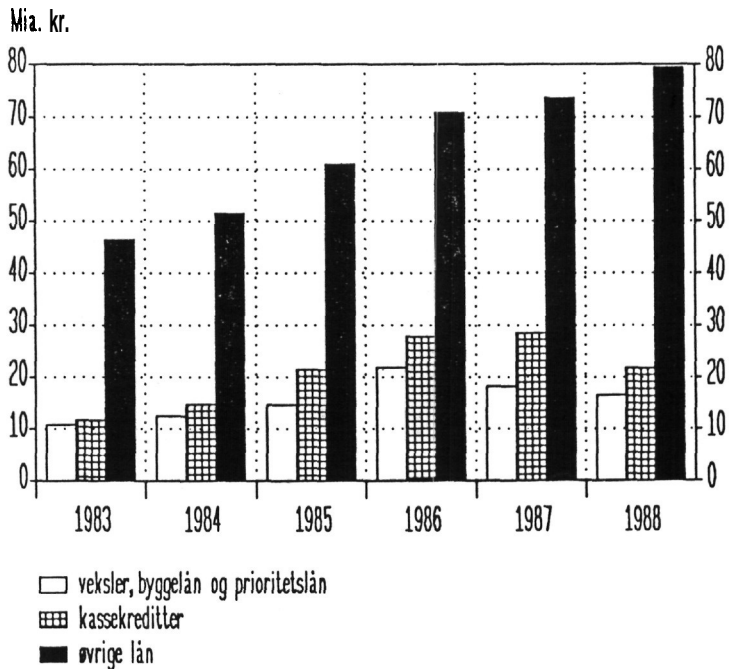
Blandt de forskellige indlånsformer er det især bemærkelsesværdigt, at husholdningernes indlån i form af tidsindskud nærmest har været uforandret fra 1983 til 1988, jfr. figur 5.2. Tidsindskuddene, der ofte vil være den mest nærliggende opsparingsmulighed for personer med beskednen opsparingsformåen, øgedes frem til 1986 og aftog herefter. En faktor af betydning for denne udvikling er forholdet mellem renten på anfordrings- og på tidsindskud, hvor blandt andet de senere års periodevise "rentetilbud" på anfordringskonti har gjort anfordringsindskud relativt mere fordelagtige og dermed kan have bevirket en substituering fra tidsindskud til anfordringsindskud.

Figur 5.2. Ikke-erhvervsmæssige indlån ultimo året

Indlån på de særlige indlånsformer²⁾ har udvist konstant stigning i årene 1983 til 1988 til trods for, at vilkårene for selvpensioneringskonti og børneopsparingskonti blev forringet fra 1987 med skattereformens ikrafttræden; det er navnlig indestående på pensions- og boligopsparing, der har udvist fremgang. Nedgangen i tidsindlånene kan også have sammenhæng med stigningen i de særlige indlånsformer. Husholdningernes placeringer på anfordringskonti er stort set fordoblet i perioden. Indlån på anfordringskonti kan dog ikke betragtes som en egentlig "bevidst" opsparingsform på linie med tidsindsud og særlige indlånsformer men snarere som en slags "husholdningskasse".

Figur 5.3. Ikke-erhvervsmæssige udlån ultimo året

²⁾ De særlige indlånsformer omfatter indeksskonti, kapitalpensionskonti, børneopsparingskonti, selvpensioneringskonti, investeringsfondskonti, etableringskonti, boligopsparingskontrakter, ratepensionskonti og uddannelsesopsparing.

På udlånssiden er kassekreditterne (udlån med adgang til variabel udnyttelse) den post i husholdningernes gæld til pengeinstitutterne, der har udvist den relativt stærkeste stigning i årene 1983 til 1988 trods reduktionen i 1988, jfr. figur 5.3.

For alle hovedkategorier af udlån har der været aftagende vækstrate eller direkte fald i udlånene i det seneste par år som følge af virkningerne af blandt andet skattereform, kartoffelkur og den økonomiske afmatning. Kartoffelkuren medførte blandt andet forøgede omkostninger ved kontokøb, hvilket må antages at have påvirket husholdningernes låntagning i pengeinstitutter i opadgående retning. Modsat har det dog virket, at husholdningerne generelt synes at have øget opsparingen til køb af biler og andre varige forbrugsgoder m.v.3), hvilket alt andet lige medfører et mindre lånebehov.

De fleste har aktiver i form af indestående i pengeinstitutter, jfr. bilagstabel 5.7-5.9. For store indlånsbeløb (over 50.000 kr.) er der en positiv sammenhæng mellem opsparingens størrelse og indskyderens *alder*, men det er et mindretal, der har så store beløb stående som pengeinstitutindlån. For indlån i samme størrelsesorden er der ligeledes en positiv sammenhæng mellem indkomsten og andelen af personer med indlån. Det fremgår endvidere, at der er en relativt stor andel af direktører og pensionister med indlån i denne størrelse.

På passivside, jfr. bilagstabel 5.10-5.12, er det især de 21-40 årige, der har gæld til pengeinstitutterne. Knap to trediedele af personerne med en skattepligtig indkomst på mellem 100.000 kr. og 500.000 kr. har gæld i et pengeinstitut. Faglærte arbejdere og overordnede funktionærer er de grupper, der har den største andel af låntagere. I øvrigt fremgår, at en trediedel af befolkningen har en pengeinstitutgæld på over 10.000 kr., mens over halvdelen ikke har gæld i pengeinstituttet.

3) Jfr. de for Nationalbanken foretagne omnibusundersøgelser af husholdningernes låntagning og opsparingsvaner.

5.4. Placeringer i værdipapirer⁴⁾

Opsparing i obligationer er målt på husholdningernes akkumulerede **obligationsformue** den mest betydende placeringsform efter opsparing i fast ejendom og kontoopsparing i pengeinstitutter - målt i forhold til den enkelte sparers aktiver er der dog sat større beløb i obligationer end på pengeinstitutkonti, **jfr.** tabel 5.1. Da den finansielle statistik ikke giver mulighed for at adskille husholdningernes og virksomhedernes opsparing, og da der er ændret metode i **stikprøve**-opgørelsen, skal der i stedet for en belysning af udviklingen i husholdningernes obligationsopsparing gennem de senere år fokuseres på obligationsformuen i 1987 fordelt på personer efter alder, erhverv og indkomst baseret på skattestatistikens og modelbefolkningens oplysninger **herom⁵⁾**.

I 1987 var der ca. 630.000 personer, der havde placeret en del af deres formue i obligationer (omfatter ikke kapitalpension). Af disse personer havde knap 440.000 hver en obligationsbeholdning på indtil 100.000 kr. i kursværdi, mens knap 160.000 personer hver ejede obligationer til en kursværdi mellem 100.000 kr. og 500.000 kr, og 36.000 personer ejede obligationer til en værdi over 500.000 kr. I tabel 5.3 er vist aldersfordelingen for obligations-ejerne. Det er mindre end 10 pct. af personerne under 40 år, der ejer obligationer, mens mere end hver fjerde over 60 år ejer obligationer. Den mindre tilbøjelighed til obligationsopsparing blandt unge kan blandt andet tilskrives det normale opsparingsmønster over livsforløbet, hvor unge typisk har lav eller negativ opsparing.

⁴⁾ Værdipapirerne omfatter ikke direkte ejede udenlandske værdipapirer.

⁵⁾ Udviklingen i kursværdien af husholdningernes obligationsformue vil **være** relativt vanskelig at fortolke, da eksempelvis stigninger heri dels kan skyldes en egentlig øget formue dels kursstigninger og ændret sammensætning af obligationsbeholdningen. Alternativt kunne der ses på udviklingen i antallet af personer, der foretager obligationsopsparing, men dette lader sig endnu ikke gøre, idet den skattemæssige formueopgørelse først fra 1987 indeholder tilstrækkeligt detaljerede oplysninger.

Unges lave obligationsopsparingsandel skal også ses i sammenhæng med, at denne aldersgruppe har relativt lavere indkomster. Som det fremgår af tabel 5.4 nedenfor, er der en klar positiv sammenhæng mellem den skattepligtige indkomst og ejerskab af obligationer (når der ses bort fra den atypiske gruppe af personer med negativ indkomst).

Tabel 5.3. Den procentvise andel i forskellige aldersklasser der ejede obligationer i 1987

år u.	20	21-30	31-40	41-50	51-60	61-70	71-80	o. 80
pct.	5	6	9	15	20	27	28	26

Anm: En mere detaljeret opgørelse findes i bilagstabel 5.13

En af forklaringerne på, at der blandt personer med lavere indkomster er relativt få obligationsejere, skal søges i det forhold, at der er relativt store omkostninger forbundet med at købe og sælge obligationer. Omkostningerne (gebyrer) udgør især for mindre obligationsbeholdninger en relativt stor del af afkastet, hvilket må antages at afholde en del småsparere fra at foretage opsparing i obligationer.

Tabel 5.4. Den procentvise andel i forskellige indkomstgrupper (efter skattepligtig indkomst) der ejede obligationer i 1987

kr.	negativ	0	1-100.000	100.001-200.000	200.001-300.000	300.001-400.000	400.001-500.000	over 500.000
pct.	13	2	11	16	32	47	54	60

Anm: En mere detaljeret opgørelse findes i bilagstabel 5.14

Som det fremgår af tabel 5.5, er der også ret stor spredning i antallet af obligationsejere fordelt på erhverv m.v. Som det kunne ventes, er der en relativt stor andel af obligationsejere blandt

personer i overordnede stillinger, hvilket skal ses i sammenhæng med disse personers højere indkomst, jfr. ovenfor.

Tabel 5.5. Den procentvise andel af skatteydere i forskellige erhverv m.v. der ejede obligationer i 1987

	selvstændig	direktør	overordnet funktionær	ledende funkt.	funktionær i øvrigt	faglært arbejder
pct.	26	45	32	17	13	12
	ikke-faglært arbejder	lønmodtager i øvrigt	pensionist	andet		
	7	8	22	7		

Anm.: En mere detaljeret opgørelse findes i bilagstabel 5.15.

I 1987 var der ifølge undersøgelsen godt 760.000 personer, der ejede aktier, hvilket overstiger antallet af obligationsejere med ca. 130.000, jfr. tabel 5.1. Blandt aktieejerne er der ca. 300.000 "små-aktionærer" med en aktiebeholdning opgjort til kursværdi på 5000 kr. eller **derunder**⁶⁾, mens 200.000 personer hver ejede aktier til en kursværdi på mellem 10.000 kr og 50.000 kr. Det skal bemærkes, at aktiebesiddelse ikke er underkastet samme automatiske oplysningspligt som obligationer.

Tabel 5.6. Den procentvise andel i forskellige aldersklasser der ejede aktier i 1987

år	u. 20	21-30	31-40)	41-50	51-60	61-70	71-80	c). 80
pct.	4	12	18	23	25	24	21	15

Anm: En mere detaljeret opgørelse findes i bilagstabel 5.16

⁶⁾ Topdanmark, der er det selskab i Danmark, der har flest aktionærer, har alene ca. 320.000 aktionærer, hvoraf langt størsteparten har aktier til en kursværdi under 5.000 kr. Omkring 200.000 af Topdanmarks aktionærer ejer kun den såkaldte 100-kr's aktie.

Som for obligationerne er der også kun få aktieejere i de yngre aldersgrupper, men andelen af aktieejere blandt unge er dog større end andelen af obligationsejere, jfr. tabel 5.6. Aktiebesiddelse er mest almindelig blandt personer i den erhvervsaktive alder over 40 år, hvor ca. hver fjerde ejer aktier. Andelen af aktieejere falder mere markant i de ældste aldersklasser end for obligations-ejerne, hvilket blandt andet kan have sammenhæng med, at aktier er en relativt mere risikabel opsparingsform. Aktieopsparing er desuden i højere grad forbundet med personers erhvervstilhørsforhold, idet en række virksomheder eksempelvis tilbyder medarbejderne aktier til favørkurs. Som det fremgår af tabel 5.7, er det navnlig personer i overordnede stillinger, der ejer aktier. Udover at være påvirket af disse personers højere indkomstniveau kan det spille en rolle, at personer i overordnede stillinger kan være ejere af virksomheden, de er ansat i.

Tabel 5.7. Den procentvise andel af skatteydere i forskellige erhverv m.v. der ejede aktier i 1987

	selvstændig	direktør	overordnet funktionær	ledende funkt.	funktionær i øvrigt	faglært arbejder
pct.	37	66	46	24	20	19
ikke-faglært arbejder		lønmodtager i øvrigt	pensionist	andet		
	13	11	16	7		

Anm: En mere detaljeret opgørelse findes i bilagstabel 5.17

Som det fremgår af tabel 5.8 er besiddelsen af aktier endnu mere skævt fordelt på indkomster end ejerskab af obligationer, hvilket blandt andet kan henføres til, at personer med lavere indkomster ikke ønsker en løbe den relativt større risiko, som opsparing i aktier indebærer.

Tabel 5.8. Den procentvise andel i forskellige indkomstgrupper
(efter skattepligtig indkomst) der ejede aktier i 1987

kr.	nega-	0	1-	100.001-	200.001-	300.001-	400.001-	over
tiv		100.000	200.000	300.000	400.000	500.000	500.000	
pct.	25	4	11	21	42	62	71	80

Anm: En mere detaljeret opgørelse findes i bilagstabel 5.18

KAPITEL 6

OPSPARINGSFREMMENDE ORDNINGER I DANMARK

6.1. Indledning

I det følgende gives en oversigt over de opsparingsfremmende ordninger, som eksisterer eller har eksisteret i Danmark siden omkring 1960. Hovedvægten vil dog blive lagt på de ordninger, som fortsat er i kraft, og som kan belyses statistisk nogenlunde detaljeret tilbage til 1970/71.

Indledningsvist må der foretages en afgrænsning af, hvad der skal forstås ved opsparingsfremmende ordninger. Følgende kriterier kan her lægges til grund:

- 1) der må være tale om en form for statslig subsidiering, enten via direkte præmiering eller ved **skattebegunstigelse¹⁾**
- 2) sigtet med ordningerne er først og fremmest opsparingsfremme (og ikke f.eks. investeringer)
- 3) ordningerne retter sig mod personer og husholdninger (ikke virksomheder)
- 4) der er ikke tale om pensionsopsparing som led i ansættelsesforhold.

Der bliver med denne afgrænsning således tale om statsligt begunstigede ordninger, som retter sig mod husholdninger, der på frivilligt grundlag kan tilskyndes til at foretage opsparing.

¹⁾ Der er ikke taget hensyn til, at realrenteafgiften ikke har været gældende i hele den betragtede periode.

De ordninger, som opfylder - eller har opfyldt - denne definition, er følgende:

- indekstrakter
- børneopsparing
- selvpensionering
- etableringskonti
- boligopsparing
- uddannelsesopsparing
- livsforsikring med begrænset fradragsret
- kapitalpensionsordninger uden for ansættelsesforhold

samt følgende - fra 1970 ophørte - ordninger:

- opsparingspræmiering
- skattelettelse for visse indskud m.v.
- indskud på kapitalbindingskonti.

En særstilling indtager kapitalpensionsordninger, som efter 1/1-1987 kan tegnes uafhængigt af ansættelsesforhold, f.eks. også af selvstændige. Det må dog formodes, at hovedparten af de løbende kapitalpensionskontrakter er tegnet som led i ansættelsesforhold, eventuelt som alternativ til medlemsskab af pensionskasse. Kapitalpension og livsforsikring med begrænset fradragsret er som hovedregel ikke medtaget i den statistiske beskrivelse i de følgende afsnit, men der kan dog henvises til bilag 6.1 vedrørende kapitalpensionsopsparingens omfang i pengeinstitutter, samt tabel 6.2 i afsnit 6.2.2 vedrørende størrelsen af samlet ordningsopsparing. Kapitalpension som opsparingsordning og livsforsikring med begrænset fradragsret er endvidere medtaget i beskrivelsen i afsnit 6.3.

Der er udeladt en række foranstaltninger, som ikke vurderes at opfylde definitionen ovenfor, skønt de indeholder elementer af opsparingsfremme. Det gælder således ordninger, som i første række sigter på at fremme investeringer, d.v.s.:

- investeringsfondskonti

- afskrivningsregler (herunder i forbindelse med anpartsinvestering)

Det opsparingsfremmende sigte er ikke fundet at være det dominerende element i

- præmieobligationer

og endelig er

- bunden opsparing
- skattemæssig begunstiggelse af medarbejderaktier²⁾

ikke medtaget i beskrivelsen nedenfor.

I det følgende afsnit 6.2 vil der blive foretaget en statistisk beskrivelse af de i dag eksisterende ordninger, som tilsigter at give en fornemmelse af ordningernes betydning som opsparingsform i de seneste 15-20 år og deres nuværende udbredelse, samt omkostningerne for staten ved præmiering m.v. Endvidere vil omfanget af disse opsparingsformer i forskellige befolkningsgrupper blive belyst. Herefter vil der i afsnit 6.3 blive set nærmere på de enkelte ordninger, herunder i relation til subsidieringselementet, bindingsperioder og alderskrav. I dette afsnit vil endvidere omtales visse specielle forhold for de enkelte - nugældende såvel som ophørte - ordninger.

- 2) Der hentydes her til arbejdsgiveres adgang til skatte- og afgiftsfrit at udstede for indtil 6.000 kr. aktier til hver medarbejder uden vederlag. Sådane medarbejderaktier skal til gengæld båndlægges i 7 år. Arbejdsgiveren kan også lade medarbejdere tegne aktier i virksomheden til minimum pari, idet værdien af denne ret ikke skal medregnes i den skattepligtige indkomst. Sådanne aktier skal båndlægges i 5 år. Endvidere har arbejdsgiveren mulighed for skatte- og afgiftsfrit at udstede obligationer for op til 200 kr. til hver medarbejder. Bestemmelserne findes i ligningslovens § 7A og lov om særlig indkomstskat § 16.

6.2. Statistisk beskrivelse af ordningerne

6.2.1. Opsparingen i de opsparingsfremmende ordninger siden 1971

I tabel 6.1 nedenfor er angivet den årlige nettoopsparing, incl. rentetilskrivning, i perioden 1971 til 1988 i 6 opsparingsordninger:

Tabel 6.1. Årlig nettoopsparing i opsparingsfremmende ordninger, 1971-88¹⁾.

	Indeks- kontrakter	Børne- opsparing	Selvpen- sionering	Etable- rings- konti	Bolig- opspar.	Uddan- nelses- opsp.	I alt	I alt i pct. af pri disp. indk.
	Mill. kr.							
1971	451	221	20	8	20		720	0,8%/
1972	605	277	48	19	30		979	0,8%/,
1973	539	376	88	30	40		1.073	0,92
1974	841	353	79	47	50		1.370	1,0%
1975	874	519	152	105	14		1.664	1,1%
1976	878	525	223	114	12		1.752	1,0*
1977	1.089	587	309	126	11		2.122	1,1*
1978	1.273	627	424	104	7		2.435	1,1*
1979	1.373	668	592	202	24		2.859	1,2°/
1980	1.690	892	799	223	30		3.634	1,4%
1981	1.843	974	1.039	155	29		4.040	1,4°/
1982	1.759	1.014	1.155	405	31		4.364	1,35
1983	1.498	1.139	1.264	179	41		4.121	1,1*
1984	1.696	1.056	1.471	248	79		4.550	1,1*
1985	1.405	1.019	1.628	212	155		4.419	1,0°/
1986	849	745	1.051	271	330		3.246	0,8?
1987	555	154	169	-42	737	137	1.885	0,4°/
1988	425	-196	219	-106	949	217	1.508	0,35

1) Ekskl. kapitalpension og livsforsikringer med begrænset fradragret.

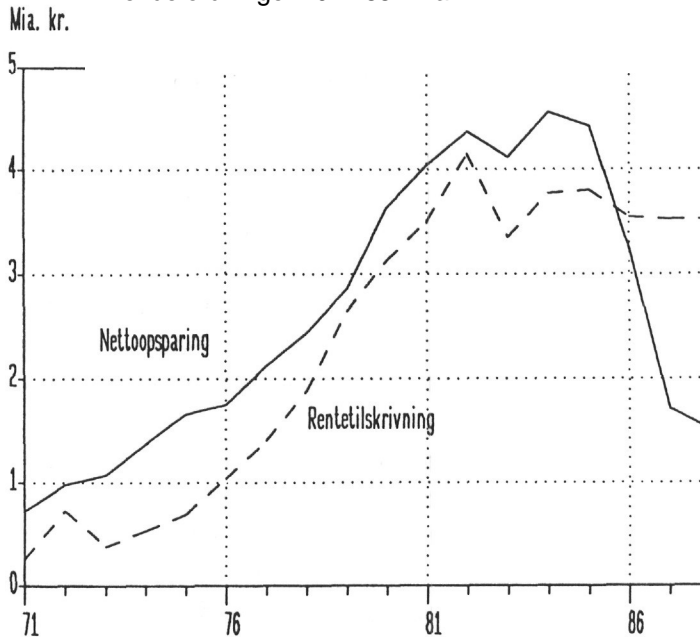
Kilde: Jfr. bilag 6.1.

Det fremgår af tabellen, at opsparingen under de omhandlede ordninger har været jævnt stigende målt i beløb frem til og med 1982, med en stigningsprocent i perioden 1971-1982 nogenlunde svarende til stigningen i den private bruttoopsparing, jfr. kapitel 4 bilag 4.1. I de seneste år har der imidlertid været tale om et mere ujævnt forløb med tendens til stagnation og et større fald i 1986, 1987 og 1988. Målt i pct. af de private disponible indkomster

har opsparingen været relativt stabil med en jævn stigning frem til og med 1980, men med nedgang herefter.

Udviklingen kan endvidere belyses ved at sammenstille den årlige rentetilskrivning med nettoopsparingen inden for de betragtede ordninger, jfr. figur 6.1. I perioden 1971 til 1978 var rentetilskrivningen således væsentligt lavere end nettoopsparingen, som et udtryk for positive nettoindbetalinger til ordningerne. I de følgende år 1979 til 1986 fandt der fortsat en positiv nettoindbetaling sted, men af relativ mindre størrelsesorden. Endelig er billedet vendt i de sidste par år. Således var rentetilskrivningen i 1988 betydeligt højere end nettoopsparingen.

Figur 6.1. Nettoopsparing og rentetilskrivning i 6 opsparringsfremmende ordninger 1971-88. Mia. kr.

Anm.: Rentetilskrivningen er opgjort efter fradrag af realrenteafgift af indekskontrakter og **selvpensioneringskonti**.

Kilde: Jfr. bilag 6.1.

Betragtes de enkelte ordninger er der langt fra tale om parallelitet, hvilket bl.a. skyldes ændringerne af de vilkår, hvorunder opsparingen

foretages. Disse vilkår er nærmere gennemgået i afsnit 6.3 nedenfor, men det kan dog nævnes, at den betydelige nettoopsparing i indekskontrakter er sket på trods af, at adgangen til nytegning af kontrakter blev standset allerede i 1971, d.v.s. at nyopsparingen skyldes indbetalinger på eksisterende kontrakter og rentetilskrivning. Tilvæksten i indeksskontienes indestående er dog bøjet af de senere år, delvis i konsekvens af en formindskelse af rentetilskrivningen med indførelse af realrenteafgiften. Inden for overskuelig fremtid må det samlede indestående forventes at falde (d.v.s. negativ opsparing) efterhånden som kontrakterne udbetales (fra det fyldte 67. år).

Selv pensioneringskontiene er en anden form for opsparing til pensionsformål. Ordningen var meget populær især først i **1980'erne**. Den nu stærkt formindskede nettoopsparing må ses i sammenhæng med dels indførelse af realrenteafgiften med virkning fra 1984, dels med skattereformen fra og med 1987, hvor muligheden for at fratrække indskud under det såkaldte 2.000 kr.'s fradrag forsvandt.

En anden anvendelse af 2.000 kr.'s fradraget, som havde et betydeligt omfang, var indskud på livsforsikring med begrænset fradragsret. Der foreligger dog ikke præcise oplysninger herom.

Ophævelsen af 2.000 kr.'s fradraget har også haft betydning for udviklingen i børneopsparingen, selv om renterne her fortsat er såvel indkomstskatte- som realrenteafgiftsfrie.

Nettoopsparingen under etableringskontoordningen er stærkt faldende og endog negativ i 1987/88 efter en årrække med en forholdsvis jævn årlig opsparing. Dette kan hænge sammen med, at **indskuddene** kun er fradragsberettigede som ligningsmæssigt fradrag (d.v.s. med godt 50 pct. skatteværdi).

Derimod er de to opsparingsordninger, hvor subsidieringen sker ved præmiering, d.v.s. boligopsparing og uddannelsesopsparing, i stærk vækst.

Umiddelbart tillader denne gennemgang to delkonklusioner:

- omfanget af opsparingen er tydeligt påvirket af de skattemæssige/præmieringsmæssige vilkår
- nettoopsparingen for disse ordninger er - set under ét - reduceret stærkt i forhold til tilstandene 5-10 år tilbage.

6.2.2. Opsparing i opsparingsfremmende ordninger som del af den samlede opsparing i ordninger

Opsparing under forskellige ordninger med en skattemæssig særstilling omfatter flere ordninger end de seks, der hidtil er beskrevet statistisk. Som allerede nævnt i indledningen kan kapitalpension uden for ansættelsesforhold og livsforsikring med begrænset fradragsret umiddelbart medtages under opsparingsfremmende ordninger. Endvidere vil den meget betydelige opsparing til **pensionsformål**, der - som oftest i forbindelse med ansættelsesforhold - foregår i pengeinstitutter, forsikringsselskaber og pensionskasser i nogen grad blive opfattet som alternative tilbud til de her omhandlede opsparingsfremmende ordninger. Nogle af ordningerne henvender sig i nogen grad til de samme grupper, og vil evt. blive opfattet som alternative tilbud. Det kan derfor have en selvstændig interesse at undersøge, hvorledes opsparingen i de her omhandlede seks opsparingsordninger har udviklet sig sammenstillet med udviklingen i den samlede opsparing i ordninger. Denne omfatter bl.a. også kapitalpension og rateopsparing samt opsparing i pensionskasser og livsforsikring.

Det fremgår tydeligt af tabel 6.2, at opsparingen i de her betragtede seks opsparingsfremmende ordninger er faldet betragteligt som andel af den totale ordningsopsparing: godt 25 pct. i den første halvdel af 1970'erne mod ca. 10 pct. i de senere år. Dette kan fortolkes som et resultat af en stigende opsparing til **pensionsformål** som led i ansættelsesforhold, mod en stagnerende opsparing i de seks opsparingsfremmende ordninger. Der kan også have været tale om en omflytning fra opsparing i opsparingsfremmende ordninger over mod pensionsopsparing, f.eks. kapitalpension, efterhånden

som opsparing under visse opsparingsfremmende ordninger er blevet mindre gunstig.

Det skal bemærkes, at opsparingen i bl.a. kapitalpensionsordninger i 1983 og 1985 var særligt høj, hvilket bl.a. kan tilskrives kursgevinster. Dette er en medvirkende årsag til de ekstraordinært høje niveauer for opsparingen i ordninger i disse år.

Tabel 6.2. Nettoopsparing i seks opsparingsfremmende ordninger og opsparing i ordninger, 1971-87

Mill. kr.	Opsparings- fremmende ordninger a) (1)	Opsparing i i ordninger i alt b) (2)	(1) i pct. af (2) (3)
1971	720	2.722	26%
1972	979	3.644	27%
1973	1.073	4.474	24%
1974	1.370	4.556	30%
1975	1.664	7.071	24%
1976	1.752	8.495	21%
1977	2.122	9.509	22%
1978	2.435	12.936	19%
1979	2.859	17.622	16%
1980	3.634	17.466	21%
1981	4.040	22.606	18%
1982	4.364	25.733	17%
1983	4.121	42.051	10%
1984	4.550	30.140	15%
1985	4.419	45.818	10%
1986	3.246	33.101	10%
1987	1.885	31.367	6%

Kilde: Jfr. bilag 6.1, beretninger fra Finanstilsynet (Forsikringstilsynet), egne beregninger samt oplysninger fra Danmarks Statistik.

- a) Indekskontrakter, børneopsparing, selvpensionering, etableringskonti, boligopsparing og uddannelsesopsparing.
- b) Ekskl. depotkonti.

6.2.3. Antal konti

Udbredelsen af de opsparingsfremmende ordninger kan også belyses ved antal konti, jfr. tabel 6.3 nedenfor. I tabellen er dels angivet bestanden af konti, dels de gennemsnitlige indeståender pr. konto.

Ved fortolkningen af disse tal skal man være opmærksom på, at et vist antal konti ikke nødvendigvis er fordelt på det tilsvarende antal personer. Dette må ganske vist gælde for børneopsparing, selvpensionering, boligopsparing samt uddannelsesopsparing, men for indekstrakter har der kunnet tegnes indtil 6 kontrakter pr. person (ifølge Zacchi (1978) ca. 4,6 kontrakter pr. person). For etableringskonti kan der oprettes en selvstændig konto pr. år, og de enkelte konti kan oprettes i forskellige pengeinstitutter.

Tabel 6.3. Antal konti samt gennemsnitligt indestående pr. konto pr. 31/12-1987 1).

	Kontobestand 1.000 konti	Gnstl. indeståen- de kr./konto
Indekstrakter ²⁾	1.759	12.000
Børneopsparing	972	12.100
Selvpensionering	1.028	10.300
Etableringskonti	134	18.300
Boligopsparing	282	5.900
Uddannelsesopsp.	42	3.200
I alt	4.217	11.300

Kilde: Tilsynsberegninger samt oplysninger fra Den Danske Bankforening og ministerier.

1) Ekskl. 17.000 konti i andelskasser.

2) Antal kontrakter og indestående pr. kontrakt.

Det store antal børneopsparingskonti forekommer slående, idet antallet af personer mellem 0 og 21 år, som er den maksimale aldersperiode, for hvilken der kan tegnes kontrakter, udgør godt 1,4 mill., d.v.s. at der er tegnet børneopsparingskonti for mindst 2/3 af børnene.

Herudover findes der et stort antal selvpensioneringskonti. Det bør bemærkes, at antallet af boligopsparings- og uddannelsesopsparingskonti har været stærkt stigende i 1988. I 1988 blev der således oprettet knap 125.000 nye boligsparekontrakter og ca. 30.000 nye uddannelsesopsparingskontrakter.

6.2.4. Statslige udgifter ved visse ordninger

I tabel 6.4 er angivet statens direkte udgifter til opsparingsfremmende ordninger 1971-1990. Disse omfatter i perioden alene præmier til boligopsparing og indekstillæg i forbindelse med indekstrakter samt i 1990 for første gang budgetterede udgifter til præmiering af uddannelsesopsparing.

Det bør bemærkes, at staten naturligvis også afholder en form for "skatteudgift" i form af tabt provenu i de resterende ordninger, hvor begunstigelsen består i en skattemæssig særbehandling. Det er imidlertid teknisk meget vanskeligt at gennemføre en mere præcis beregning af det provenutab staten lider.

For at få et rimeligt billede af omkostningerne ved fremskaffelsen af disse former for opsparing bør man dog betragte en længere årrække. Der er således ikke noget tidsmæssigt sammenfald mellem det år opsparingen foretages og udgiften udløses. Såvel for indekstrakter, boligopsparing og uddannelsesopsparing gælder nemlig, at udgiften for staten først udløses, når kontrakterne hæves.

Det fremgår af tabel 6.4, at statens årlige udgifter til præmiering i 1988 udgjorde godt 700 mill. kr., hvilket for langt størstedelens vedkommende udgøres af indekstillæg. Udgifterne til disse indekstillæg er nu større end den årlige nettoopsparing, hvorimod præmier til boligsparekontrakter i disse år med kraftig vækst i indbetalingerne udgør en relativ beskeden andel af nyopsparingen. I forbindelse med de relativt store udgifter til indekstrakterne skal man dog tage i betragtning, at udbetalingerne såvel beskattes som evt. modregnes i sociale ydelser, samt at afkastet fra og med 1984 er underkastet realrenteafgift.

For boligsparekontrakterne vil der om nogle år blive tale om stærkt voksende præmieudgifter, hvilket hænger sammen med det meget store antal nytegnede kontrakter fra de seneste år. Et overslag over udgifterne kan foretages ved hjælp af en fremskrivning af kontraktbestanden, de gennemsnitlige indbetalinger samt antagelser om, hvor længe kontrakthaverne ønsker at opretholde kontrak-

terne. Antages således at nytilgangen frem mod 1992 efterhånden vil falde til et stabilt niveau på ca. 50.000 kontrakter årligt, at der indbetales i gennemsnit 5.000 kr. pr. kontrakt pr. år, og at kontrakterne i gennemsnit opretholdes i knap 5½ år, stabiliseres udgifterne på ca. 250 mill. kr. årligt efter at have toppet med godt 500 mill. kr. i 1996. Disse forudsætninger bygger på de hidtidige historiske erfaringer. En forlængelse af "bindingsperioden" til knap 8 år vil imidlertid betyde en fordobling af udgifterne.

Tabel 6.4. Statslige præmieudgifter til indekstrkontrakter, boligsparing og uddannelsesopsparing 1971-90.

	Indekstrkontrakter (indekstillaeg)	Boligopsparing (praemier)	Uddannelses- opsparing (praemier)	I alt statslige udgifter
	mill. kr.	mill. kr.	mill. kr.	mill. kr.
1971	0	0		0
1972	0	0		0
1973	4	3		7
1974	10	4		14
1975	21	4		25
1976	36	4		40
1977	56	4		60
1978	77	4		81
1979	111	5		116
1980	144	5		149
1981	191	5		196
1982	255	6		261
1983	331	7		338
1984	402	8		410
1985	481	9		490
1986	554	11		565
1987	623	13		636
1988*	696	18		714
1989**	796	40		836
1990***	860	60	8	928

Kilde: Jfr. bilag 6.1.
 * Statsregnskab 1988
 ** Finanslov 1989.
 *** Finanslovforslag 1990

6.2.5. Opsparingsordningernes udbredelse i befolkningsgrupper

Forbrugsundersøgelsen fra 1981 fra Danmarks Statistik kan belyse størrelsen fordelt på befolkningsgrupper af de årlige indbetalinger

for de betragtede opsparingsfremmende ordninger: indekskontrakter, børneopsparing, selvpensionering, etableringskonto og boligopsparing³). Undersøgelsen indeholder særskilte oplysninger for indekskontrakterne og selvpensioneringskonti⁴).

I tabel 6.5 er indbetalinger til opsparingsfremmende ordninger fordelt efter husstandenes bruttoindkomst.

Tabel 6.5. Indbetalinger på opsparingsfremmende ordninger fordelt efter bruttoindkomst i private husstande, 1981.

Kr. pr. husstand	Under 50.000	50.000-99.999	100.000-149.999	150.000-199.999	200.000-249.999	250.000-299.000	300.000 og derover	Alle
Indskud	90	235	744	1.083	1.455	1.920	4.405	1.081

Kilde: Forbrugsundersøgelsen.

Det fremgår - ikke overraskende - at indbetalingernes størrelse er stigende med indkomsten. Det er dog værd at bemærke, at indbetalingerne synes at udgøre en forholdsvis stabil andel af indkomsten i de enkelte intervaller, når der bortses fra de laveste husstandsindkomster under 100.000 kr. I øvrigt må der forventes at være betydelige forskelle mellem de enkelte husstande.

³) Forbrugsundersøgelsen fra 1981 - som er den seneste offentliggjorte - bygger på dette område på interviewoplysninger for en stikprøve på knap 3.000 husstande. De oplysninger, der er vist i tabel 6.5-6.8, er tilvejebragt på grundlag af et specialudtræk fra undersøgelsen. Der skal regnes med en vis usikkerhed på opgørelserne, dels som følge af stikprøvestørrelsen, dels på grund af husholdningernes almindelige usikkerhed vedr. opsparingsforhold. Således kan det ikke udelukkes, at selvstændige, i nogle tilfælde kan have medtaget indbetalinger til investeringsfondskonti, selv om de alene er spurgt om deres ikke-erhvervs-mæssige formue.

⁴) Det har ikke været muligt at udsondre den fradragsberettigede del af indskud til livsforsikringer.

I tabel 6.6 nedenfor er opsparingen på særlige indlån fordelt på forskellige socialgrupper:

Tabel 6.6. Indbetalinger på opsparingsfremmende ordninger fordelt på forskellige socialgrupper, 1981.

kr. pr. husstand	Funktio- nærer	Arbej- dere	Pensionister	Selvstændige	Andre	Alle
Indskud	1.602	1.155	240	2.074	372	1.081

Kilde: Forbrugsundersøgelsen.

Det fremgår, at indskuddenes størrelse er noget højere hos funktionærer og selvstændige end hos arbejdere. Dette gælder i udpræget grad for indbetalinger til indekstrakter, hvorimod selvpensioneringskonti, som i en del tilfælde kan være opfattet som alternativ eller erstatning for opsparing under ansættelsesforhold, er mere populære hos selvstændige og arbejdere end hos funktionærer.

Betragtes opsparingens fordeling på aldersgrupper lægges der mærke til, at gruppen med den højeste opsparing befinder sig i aldersklassen 30-39 år, d.v.s. i de relativt unge år. Det spiller her nok en rolle, at børneopsparingen ikke mindst retter sig mod disse aldersklasser, hvilket vel også gælder etableringskonti. Indbetalinger på selvpensioneringskonti og indekstrakter har størst omfang for aldersgrupperne 40-49 år og 50-59 år. Endelig er det helt forudsigeligt, at tilbøjeligheden til at spare op i opsparingsfremmende ordninger (såvel som på anden måde) falder betragteligt i de ældre aldersklasser.

Tabel 6.7. Indbetalinger på opsparingsfremmende ordninger fordelt på hovedindkomstmodtagerens alder i private husstande, 1981.

Hovedpersonens alder	Under 30 år	30- 39 år	40- 49 år	50- 59 år	60- 66 år	67- 74 år	Alle
Indskud	655	1.903	1.525	1.364	987	178	1.081

Kilde: Forbrugsundersøgelsen.

Endelig tiltrækker de opsparingsfremmende ordninger i højere grad ejere end lejere, hvilket formentlig bl.a. skyldes samvariation mellem høj indkomst og besiddelse af ejerbolig. Det skal i denne forbindelse bemærkes, at den samlede opsparing på boligsparekontrakter i 1981 udgjorde et beskedent beløb (29 mill. kr. mod 4.040 mill. kr. for opsparingsfremmende ordninger i alt).

Tabel 6.8. **Indbetalinger** på opsparingsfremmende ordninger fordelt efter ejerforhold til bolig, 1981.

Boligforhold	Ejere	Lejere	Alle
Indskud	1.577	481	1.081

Kilde: Forbrugsundersøgelsen.

6.3. Beskrivelse af de enkelte ordninger

6.3.1. Gennemgående træk

De ovenfor betragtede seks ordninger, samt kapitalpension og livsforsikring med begrænset fradragsret indeholder en række træk, som bedst kan beskrives og systematiseres i oversigtsform. Disse vedrører alderskrav og bindingsperiode på den ene side og beskatningsforhold/subsidiering på den anden.

a. Alderskrav og bindingsperiode

Betingelserne i de enkelte ordninger vedr. alderskrav fremgår af tabel 6.9.

Tabel 6.9. Alderskrav, 1989.

	Ved oprettelse		Ved udbetaling	
	min. alder	max. alder	min. alder	max. alder
Indekskontrakter 1)	18	56	67	ingen
Børneopsparing	ingen	14	14	21
Selv pensionering	18	49	60	ingen
Etableringskonti	ingen	39	ingen	(49)2)
Boligopsparing	15	ingen	(18)	ingen
Uddannelsesopsp.:				
Oprettet af familie	ingen	17	16	(27)
oprettet af barn	18	ingen	21	ingen
Kapitalpension	ingen	59	60	70
Livsforsikring med begr. fradragret	ingen	ingen	ingen	ingen

1) Siden 1971 har nye kontrakter ikke kunnet oprettes.

2) Effektiv max. alder ved indskud som 39-årig og 10 års anvendelsesfrist. Der findes en - sjælden anvendt - dispensationsregel.

Kravene til bindingsperiode/kontraktperiode er beskrevet i tabel 6.10.

Tabel 6.10. Bindingsperioder, 1989.

Ar	Minimal kontraktperiode	Maksimal kontraktperiode
Indekskontrakter 1)	-	-
Børneopsparing	7	21
Selv pensionering	15	
Etableringskonti	-	10 2)
Boligopsparing	3	10
Uddannelsesopsp.	3	10
Kapitalpension	-	-
Livsforsikring med begr. fradragret	-	-

1) Jfr. note 1) til tabel 6.9.

2) Dog tidligst krav om etablering fra det fyldte 40. år. Jfr. i øvrigt note 2) til tabel 6.9.

b. Beskatningsforhold og præmiering

I tabel 6.11 nedenfor er beskrevet de nugældende beskatningsforhold og præmieringsbestemmelser. Som det allerede er fremgået af afsnit 6.2.1, er beskatningsforholdene i flere tilfældet ændret væsentligt over tiden.

Tabel 6.11. Beskatningsforhold/præmiering, 1989.

+ = ja - = nej	Fradragsret for indskud i indkomst	Indkomst- beskatn. af udbe- talinger	Indkomst- beskat- ning af afkast	Realrente- beskat- ning af afkast	Fomue- skatte- pligt af indest.	Skatte- fri præmie ring
Indekskontrakter 1)	+ 2)					
Børneopsparing					- 5)	
Selvpensionering					- 5)	
Etableringskonti	+ 3)	- 4)				
Boligopsparing						
Uddannelsesosp.						
Kapitalpension	+ 2)	40% 6)				
Livsforsikring med begr. fradragsret						

1) Jfr. note 1) til tabel 6.9.

2) Som fradrag i personlig indkomst.

3) Som fradrag i skattepligtig indkomst.

4) Såfremt midlerne anvendes til ikke-fradragsberettiget forlods afskrivning.

5) Formueskattepligtigt indtræder ved den maksimale kontraktperiodens ophør.

6) Der svares en afgift på 40 pct. ved udbetaling for indbetalinger foretaget fra 1/1

Det fremgår, at subsidieelementet varierer fra ordning til ordning i kombinationer af præmiering, skattefrihed for udbetalinger og fradragsmulighed for indskud. For bolig- og uddannelsesopsparing består begunstigelsen alene i en 4 pct. skattefri præmie p.a., medens den for etableringskonti især skyldes fradragsret for indskud, som dog fra 1987 alene gives i den skattepligtige indkomst. For selvpensionering og livsforsikring er der ikke nogen særlig begunstigelse efter ophævelsen af 2.000 kr.'s fradraget. Børneopsparingen er fordelagtig derved, at afkast hverken er indkomst- eller realrente-beskattet. Dette er dog kun en fordel, såfremt det pågældende barn allerede har udnyttet sit frikort til andre indkomster (f.eks.

underholdsbidrag), og såfremt renterne ikke skal beskattes hos forældrene. For kapitalpension kan indbetalingerne trækkes fra i den personlige indkomst, men beskattes kun med 40 pct. (og mindre for indbetalinger foretaget før 1. januar 1980) ved udbetaling. Endelig er der for indekstrakterne både fradragsret og præmiering, men der skal betales realrenteafgift. Som nævnt kan der dog ikke mere tegnes nye kontrakter.

6.3.2. Særlige forhold for de enkelte ordninger

Ved siden af de ovenfor gennemgåede karakteristika, skal visse særlige forhold her nævnes:

Indekskonti

Disse kontrakter, som enhver, der opfyldte aldersbetingelserne, kunne oprette til og med 24. november 1971, giver ret til udbetaling af et årligt beløb fra det fyldte 67 år. Kontrakterne kan enten give ret til en livrente med en løbetid på mindst 10 år eller en årlig ydelse over en aftalt periode af mindst 10 års varighed. Sædvanligvis gælder enten en 10-årig eller en 15-årig udbetalingsperiode.

Hver person havde ret til at oprette op til 6 kontrakter, hvoraf der, da adgangen til nytegning blev lukket i 1971, fandtes 2,6 mill. - skønsmæssigt svarende til ca. 570.000 personer. Jfr. i øvrigt tabel 2.

Indekstrakterne, der kunne oprettes i såvel pengeinstitutter som forsikringselskaber, er specielle derved, at staten ved udbetalingen giver et særligt tillæg, som skal sikre at indbetalingernes realværdi fastholdes svarende til 500 1956-kr. pr. kontrakt. I denne forbindelse tages der udgangspunkt i de udbetalinger, som kan realiseres på grundlag af indbetalingerne (som ligeledes pristalsreguleres) samt en nærmere specificeret grundlagsrente, men eksklusive bonus. Bonus eller tillægsrente kan altså anvendes til at forøge de årlige udbetalinger.

Børneopsparina

Disse konti kan oprettes i pengeinstitutter af en person, der er beslægtet med barnet i opstigende linie. Adoptivforhold, stedbarnsforhold og plejeforhold sidestilles med naturligt slægtskab. Der kan ifølge loven kun oprettes én konto pr. barn.

På kontoen kan hvert år indskydes indtil 3.000 kr. pr. barn. Den samlede indbetaling kan dog højst udgøre 24.000 kr.

Børneopsparingsindskud kunne før 1987 fratrækkes under 2.000 kr.'s fradraget.

Selv pensionering

Selv pensioneringskonti skal oprettes i et pengeinstitut, hvorpå der højst kan indbetales 40.000 kr. med max. 2.000 kr. pr. år. Der kan dispenseres fra **alders betingelsen** for udbetaling, hvis kontohaveren dør eller bliver varigt uarbejdsdygtig.

Indskud på sådanne konti var som børneopsparing ligeledes fradragsberettigede under 2.000 kr.'s grænsen før 1987.

Etableringskonti

Indskud skal foretages i et pengeinstitut, og udgøre mindst 5.000 kr. pr. år, dog højst 20 pct. af indskyderens nettolønindtægt, idet man dog kan undlade indskud i et givet indkomstår. Her bemærkes, at der skal være tale om en lønindtægt i opsparingsperioden.

Der gælder en række betingelser for, hvad der skal forstås ved etablering af selvstændig virksomhed, bl.a. om deltagelse i driften i væsentligt omfang. Der er dog midlertidigt dispenseret herfra i forbindelse med deltagelse som kommanditist i bygning af skibe. Endvidere er der opstillet betingelser for, hvilke aktiver der anskaffes med henblik på ikke-fradragsberettiget forlods afskrivning. De anskaffede formuegoder skal overstige et vist beløb, som pr. 1988 var 127.400 kr.

Boligsparekontrakter

Kan ifølge loven oprettes i pengeinstitutter og realkreditinstitutter.

Opsparingen pr. år kan højst andrage 10.000 kr. og skal som minimum udgøre 1.200 kr. Opsparingen kan anvendes til køb af grund, opførelse eller køb af helårsbolig, indskud i lejlighed og forbedring samt vedligeholdelse af helårsbolig. I forbindelse med kartoffelkuren blev boligspareernes minimumsalder nedsat fra 18 til 15 år, loftet over de årlige indbetalinger forhøjedes fra 6.000 til 10.000 kr. og den maksimale opsparingsperiode blev forlænget fra 5 til 10 år.

Uddannelsesopsparing

Uddannelsesopsparingskonti kan ifølge loven oprettes i pengeinstitutter, hvor der kan indskydes højst 6.000 kr. pr. år og mindst 1.200 kr. pr. år. Kontoen kan oprettes af forældre og bedsteforældre eller af den unge selv.

Opsparingen kan bruges til alle uddannelser, der er berettiget til støtte gennem Statens Uddannelsesstøtte, samt til visse andre uddannelser. Ved udbetaling sker der ingen modregning i SU.

Kapitalpension (kapitalforsikring og opsparing i pensionsøjemed).

En kapitalpension er karakteriseret ved, at hele den opsparede kapital kommer til udbetaling på én gang.

Indtil udgangen af 1986 var det alene muligt at oprette kapitalpensionsordninger som led i ansættelsesforhold, hvor arbejdsgiveren foretog indbetalingerne. Endvidere skulle bidraget fastsættes efter objektive kriterier, således at arbejdstageren ikke vilkårligt havde mulighed for at variere de årlige indbetalinger, f.eks. skulle beløbene **udgøre** et fast beløb eller en fast procent af indkomsten. Fra og med 1987 kan enhver oprette en kapitalpensionsordning og selv foretage indbetalinger. Kapitalpensionen kan oprettes som en konto

med tilknyttet værdipapirdepot eller som en kontantkonto, og oprettelsen kan ske i et pengeinstitut eller i et forsikringsselskab.

Det beløb, der kan anvendes til kapitalforsikring og opsparring i pensionsøjemed i et indkomstår er maksimeret. I 1989 er grænsen 27.100 pr. person.

Som nævnt ovenfor kommer kontoen/forsikringen til udbetaling mellem det fyldte 60. år og det fyldte 70. år, men der kan dog aftales tidligere udbetaling ved invaliditet. Ligningsrådet kan endvidere i visse tilfælde godkende en lavere pensionsalder.

Som begunstigede efter kontohaverens død kan indsættes ægtefælle eller livsarvinger.

Livsforsikring med begrænset fradragsret

Før 1987 kunne der i den skattepligtige indkomst fratrækkes udgifter til livsforsikringer inden for 2.000 kr. 2.000 kr.'s fradraget kunne også udnyttes til indskud på børne- og selvpensioneringskonti, jfr. ovenfor, samt udgifter til syge- og ulykkesforsikring, gruppelivsforsikringer m.v.

Disse livsforsikringer omfattede såvel rente- som kapitalforsikring.

Alle andre udbetalinger end løbende, livsbetingede udbetalinger er fritaget fra beskatning.

6.3.3. Ordninger, som er ophørt⁵⁾

Ud over de i foregående afsnit behandlede opsparingsordninger kan nævnes 3 ordninger fra 1950'erne og 1960'erne, som nu er ophævet.

⁵⁾ Dette afsnit svarer stort set til tilsvarende afsnit hos Zacchi (1978).

Opsparingspræmiering

I 1968 blev der åbnet adgang til i tiden 1. juli 1968 til 30. juni 1970 på særlige konti i pengeinstitutter og realkreditinstitutter m.v. at foretage opsparing, hvortil staten ydede et tilskud i form af en kontant præmie. Ordningen var særegen derved, at den kun stod åben for personer, der var pålignet en årlig indkomstskat til staten på højst 15.000 kr. For hvert opsparingsbeløb på 500 kr. ydede af statskassen en skattefri præmie på 100 kr. Efter præmie-tilskrivningen var opsparingen bundet indtil 1. januar 1975.

I alt blev der under ordningen udbetalt knap 76 mill. kr. i præmier, svarende til en samlet opsparing på ca. 380 mill. kr.

Skattelettelse for visse indskud m.v.

Skattelettelsesloven, der fandt anvendelse fra og med skatteåret 1963/64 til og med skatteåret 1965/66, åbnede adgang til skattelettelse for beløb, der anvendtes dels til indskud på særlige konti, dels til køb af ejendom m.v. eller nedbringelse af gæld på ejendom. De for begge områder gældende regler gik ud på, at fuldt skattepligtige personer kunne opnå en skattelettelse på 21 pct. af de indskudte eller anvendte beløb, som modregnedes i den pålignede statsskat. Skattelettelse indrømmedes for indskud på konti og anvendelse til køb af ejendom m.v. på tilsammen 1.500 kr. for forsørgere og 1.000 kr. for andre - d.v.s. en præmie på højst 315 kr./210 kr. Det til skattelettelse berettigende beløb måtte dog sammen med de beløb, den pågældende havde opført under det begrænsede fradrag (livsforsikringspræmier, indskud på kapitalbindingskonti m.v.) ikke overstige 2.500 kr. Normalt var bindingsperioden for indskud 5 år, dog kun 2 år, hvis beløbet anvendtes til køb af ejendom m.v.

På kontiene blev der i 1964 og 1965 indbetalt knap 200 mill. kr. fordelt på knap 200.000 konti. De indestående beløb blev udbetalt i årene 1966-1969.

Indskud på kapitalbindingskonti

Fra 1958 til 1967 var der adgang til i pengeinstitutter (og senere tillige realkreditinstitutter) at foretage indskud på kapitalbindingskonti indenfor en bestemt beløbsgrænse (ved lovens udløb maksimalt 2.500 kr. incl. evt. fradrag for indskud på børneopsparingskonti, selvpensioneringskonti og præmie på forsikringsordninger med én forsikringssum). Indskuddet kunne fradrages ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst, men hævedes det indenfor 5 år efter indskudsårets udløb, skulle kontohaveren medregne det hævede beløb i sin skattepligtige indkomst for det indkomstår, hvori udtrækket havde fundet sted. Indestående og tilskrevne renter skulle medtages i opgørelsen af kontohaverens skattepligtige formue og indkomst.

En oversigt over udviklingen i antal konti og samlet indestående i pengeinstitutterne i perioden fra 1960 til 1967, hvor ordningen ophørte, er vist nedenfor.

Ultimo	Antal konti 1.000 stk.	Indestående mill. kr.
December 1960	232	130
December 1961	362	206
Januar 1963	585	411
Januar 1964	808	623
Januar 1965	967	798
Januar 1966	1.145	1.307
Januar 1967	1.310	1.850

Mens der ved udgangen af 1960 i alt fandtes 232.000 konti med et samlet indestående på 130 mill. kr. (eller i gennemsnit knap 600 kr. pr. konto) var antallet af konti i pengeinstitutterne da ordningen i 1967 blev ophævet steget til 1.310.000 med et samlet indestående på 1.850 mill. kr. (svarende til et gennemsnit pr. konto på godt 1.400 kr.). Lægges hertil de kapitalbindingskonti, der var etableret i realkreditinstitutterne, hvor der ikke findes en tilsvarende løbende statistik, kan det samlede indestående ved ordningens ophævelse i 1967 anslås til ca. 2,5 mia. kr. Som følge heraf var denne ordning

- målt ved de indestående beløb - således langt den populæreste af de i 1960'erne eksisterende ordninger.

Litteratur

Ole **Zacchi**: Opsparingsfremmende foranstaltninger, Institut for Finansiering - Handelshøjskolen i København, 1978.

W.E. von Eyben m.fl.: Karnovs lovsamling, 11. udgave, 1987

Statsskattedirektoratet: Ligningsvejledning

Bank- og Sparekassetilsynet, Forsikringstilsynet og Finanstilsynet:
Diverse beretninger.

Danmarks Statistik: Forbrugsundersøgelse 1971,1976,1981.

Bilag 6.1. Særlige indlånsformer i pengeinstitutter samt indekstraktter i forsikringselskaber: indestående, rente, præmier og beregnet nettoopsparing 1970-1988.

mill.kr	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
indekstraktter (pengeinst.)										
ultimo indestående	1559	1923	2425	2878	3574	4317	5059	5960	6978	8113
årets rente	103	151	182	202	278	360	512	658	750	979
indekstillaæg	0	0	0	3	8	17	30	47	64	92
årets opsparing		364	502	453	696	743	742	901	1018	1135
kapitalpensionskonti u. depot										
ultimo indestående	467	572	725	943	1238	1409	1888	2439	3032	3778
årets rente	31	45	54	66	96	118	191	269	326	456
årets opsparing	467	105	153	218	295	171	479	551	593	746
børneopsparingskonti										
ultimo indestående	649	870	1147	1523	1876	2395	2920	3507	4134	4802
årets rente	43	68	86	107	146	200	295	387	445	579
årets opsparing		221	277	376	353	519	525	587	627	668
selvpensioneringskonti										
ultimo indestående	47	67	115	203	282	434	657	966	1390	1982
årets rente	3	5	9	14	22	36	66	107	149	239
årets opsparing		20	48	88	79	152	223	309	424	592
investeringsfondskonti										
ultimo indestående						2175	2624	3082	3651	4062
årets rente	0	0	0	0	0	182	266	340	393	490
årets opsparing		0	0	0	0	2175	449	458	569	411
etableringskonti										
ultimo indestående	41	49	68	98	145	250	364	490	594	796
årets rente	3	4	5	7	11	21	37	54	64	96
årets opsparing		8	19	30	47	105	114	126	104	202
boligopsparingskonti										
ultimo indestående	10	30	60	100	150	164	176	187	194	218
årets rente	1	2	5	7	12	14	18	21	21	26
statslige præmieudgifter	0	0	0	3	4	4	4	4	4	5
årets opsparing		20	30	40	50	14	12	11	7	24
uddannelsesopsparing										
ultimo indestående	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
årets rente										
statslige præmieudgifter										
årets opsparing		0	0	0	0	0	0	0	0	0
rateopsparingskonti										
ultimo indestående	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
årets rente		0	0	0	0	0	0	0	0	0
årets opsparing		0	0	0	0	0	0	0	0	0
i alt pengeinstitutkonti										
ultimo indestående	2773	3511	4540	5745	7265	11144	13688	16631	19973	23751
årets rente	183	275	341	403	565	930	1385	1836	2148	2865
årets opsparing		738	1029	1205	1520	3879	2544	2943	3342	3778
kapitalpension med depot										
ultimo indestående	111	135	172	223	293	334	552	872	2161	3459
årets rente	8	11	12	15	22	30	55	93	225	408
årets opsparing		24	37	51	70	41	218	320	1289	1298
indekstraktter (forsikr.)										
ultimo indestående	335	422	525	611	756	886	1023	1211	1465	1704
årets rente	24	30	37	47	62	69	112	177	454	726
indekstillaæg	0	0	0	1	2	4	6	10	14	20
årets opsparing		87	103	86	145	131	136	188	255	238
total, inkl. depotk. og indekstr. i fors.										
ultimo indestående	3219	4068	5237	6579	8314	12364	15263	18714	23599	28914
årets rente	215	316	390	465	649	1029	1552	2106	2827	3999
heraf indkomstbeskattet	3	6	10	14	23	216	320	415	477	612
heraf indkomstskattefri	211	309	381	451	626	813	1231	1691	2349	3387
heraf realrenteafgiftsp										
statslige præmieudg./till.	0	0	0	7	14	25	40	61	81	116
årets opsparing		849	1169	1342	1735	4051	2898	3451	4886	5314

anm.: indekstraktter i forsikringselskaber er anslået ud fra oplysninger om bestand af kontraktter

15/08/89

særlige indlånformer i pengeinstitutter
samt indekstrakter i forsikringsselskaber

mi ll .kr	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
indekstkonti (pengeinst.)									
ultimo indestående	9510	11033	12487	13725	15127	16288	16990	17449	17800
årets rente	1400	1530	1749	1513	1522	1582	1311	1290	1275
indekstillaeg	119	158	211	274	332	398	458	511	575
årets opsparing	1397	1523	1454	1238	1402	1161	702	459	351
kapitalpensionskonti (u.depot)									
ultimo indestående	4903	6033	7136	15682	16821	22384	24391	27068	32210
årets rente	722	836	1000	1729	1692	2174	1882	2002	2308
årets opsparing	1125	1130	1103	8546	1139	5563	2007	2677	5142
børneopsparingskonti									
ultimo indestående	5694	6668	7682	8821	9877	10896	11641	11795	11599
årets rente	838	924	1076	973	994	1058	898	872	831
årets opsparing	892	974	1014	1139	1056	1019	745	154	-196
selvpensioneringskonti									
ultimo indestående	2781	3820	4975	6239	7710	9338	10389	10558	10777
årets rente	409	530	697	688	776	907	802	781	772
årets opsparing	799	1039	1155	1264	1471	1628	1051	169	219
investeringsfondskonti									
ultimo indestående	4630	5135	5697	6668	7117	7924	8135	8764	9099
årets rente	682	712	798	735	716	770	628	648	652
årets opsparing	568	505	562	971	449	807	211	629	335
etableringskonti									
ultimo indestående	1019	1174	1579	1758	2006	2218	2489	2447	2341
årets rente	150	163	221	194	202	215	192	181	168
årets opsparing	223	155	405	179	248	212	271	-42	-106
boligopsparingskonti									
ultimo indestående	248	277	308	349	428	583	913	1650	2599
årets rente	37	38	43	38	43	57	70	122	186
statslige præmieudgifter	5	5	6	7	8	9	11	13	20
årets opsparing	30	29	31	41	79	155	330	737	949
uddannelsesopsparing									
ultimo indestående								137	354
årets rente	0	0	0	0	0	0	0	10	25
statslige præmieudgifter								0	0
årets opsparing	0	0	0	0	0	0	0	137	217
rateopsparingskonti									
ultimo indestående								607	1291
årets rente	0	0	0	0	0	0	0	45	92
årets opsparing	0	0	0	0	0	0	0	607	684
i alt pengeinst.konti									
ultimo indestående	28785	34140	39864	53242	59086	69631	74948	80475	88070
årets rente	4238	4733	5584	5871	5944	6763	5783	5951	6310
årets opsparing	5034	5355	5724	13378	5844	10545	5317	5527	7595
kapitalpension med depot									
ultimo indestående	4453	6295	7677	16871	18096	24081	26243	29123	34655
årets rente	641	856	1052	1860	1820	2339	2025	2154	2483
årets opsparing	994	1842	1382	9194	1225	5985	2162	2880	5532
indekstrakter (forsikr.)									
ultimo indestående	1997	2317	2622	2882	3177	3420	3568	3664	3738
årets rente	294	321	367	318	320	332	275	271	268
indekstillaeg	25	33	44	57	70	83	96	107	121
årets opsparing	293	320	305	260	294	244	147	96	74
total									
ultimo indestående	35235	42752	50163	72995	80359	97132	104759	113262	126463
årets rente	5173	5910	7003	8049	8084	9434	8083	8376	9061
heraf indkomstbeskattet	868	913	1062	968	961	1042	890	961	1031
heraf indkomstskattefri	4305	4997	5941	7081	7123	8393	7193	7415	8030
heraf realrenteafgiftsp				5100	6129	7334	6295	6543	7199
statslige præmieudg./till	149	196	261	338	410	490	565	631	716
årets opsparing	6321	7517	7411	22832	7363	16774	7626	8503	13201

Anmærkninger

1. Indekskontrakter i forsikringsselskaber er skønnet ud fra oplysninger om bestand af kontrakter. Fra og med 1979 er anvendt gnst. for tidl. Ir
2. Størrelsen af kapitalpension med depot er fra og med 1983 forudsat at følge kapitalpensionskonti uden depot, hvilket naturligvis er en arbitrær antagelse
3. Tal for investeringsfonds mangler 1 perioden 1970-74

KILDER:

- A. Tilsynsberetninger, diverse årgange, samt oplysninger fra Finanstilsynet
- B. Leif Jensen og Gert Lehman Petersen: Materiale til belysning af opsparingen i den private sektor. DØS, 6.juli 1984
- C. Ole Zacchi: Opsparingsfremmende foranstaltninger. Institut for Finansiering, Handelshøjskolen i København, 1978.
0. Oen Danske Bankforening og Danmarks Sparekasseforening

KAPITEL 7

OPSPARINGSFREMME I UDVALGTE OECD-LANDE

7.1. Indledning

Beskrivelsen af udenlandske opsparingsordninger afgrænses i det følgende til at omfatte personlige opsparingsordninger - bortset fra pensions- og livsforsikringsopsparing - der er genstand for statslig subsidiering i form af skattebegunstigelse (der er specifik for den pågældende ordning) eller egentlig præmiering. Der fokuseres alene på incitament, der må antages at have en positiv effekt på husholdningernes bruttoopsparing, og altså ikke forhold, der stimulerer nettoopsparingen via nedbringelse af husholdningernes gæld¹).

I en række **OECD-lande** begunstiges den private opsparing af en relativt lav beskatningsprocent for kapitalindkomst og/eller ved et bundfradrag før beskatning finder sted. En lavere beskatningsgrad for kapitalindkomst vil alt andet lige medføre et højere privat opsparingsniveau og dermed mindre behov for at styrke den private opsparing gennem særlige ordninger.

Mens der i kapitel 6 er givet en oversigt over opsparingsfremmende ordninger i Danmark siden **1950'erne**, omhandler dette kapitel alene en række eksisterende opsparingsfremmende ordninger i udlandet. Først beskrives i afsnit 7.2.1 nogle af de udenlandske ordninger, der sigter mod fremme af opsparing i værdipapirer. I afsnit 7.2.2 belyses de muligheder, der blandt andet findes i vores

¹) Materialet til dette kapitel er hovedsagelig indhentet i slutningen af 1988 og begyndelsen af 1989, hvorfor eventuelle senere ændringer muligvis er undgået udvalgets opmærksomhed.

nabolande, for indgåelse af statsligt begunstiget opsparingsaftaler på arbejdspladserne. Afsnit 7.2.3 og 7.2.4 omhandler fremme af (konto)opsparing i pengeinstitutter, mens der i afsnit 7.2.5 redegøres for de gevinstopsparingsordninger, der findes i Sverige og Tyskland. Endelig vises i afsnit 7.3 en oversigt over de i kapitlet omtalte opsparingsfremmende ordninger.

7.2 Opsparingsordninger i udlandet

7.2.1. Opsparing i værdipapirer

Såvel i vore nabolande som i andre **OECD-lande** støtter staten husholdningernes opsparing i værdipapirer - og i særdeleshed opsparing i aktier. Den statslige subsidiering har typisk form af skattebegunstigelse enten ved et skattefradrag for opsparing i værdipapirer eller ved lempelig beskatning af afkastet.

I Sverige er det under opsparingsordningen "Allemanssparandet" muligt at spare op i "**Allemansfonde**", der er en art investeringsfonde, hvis midler placeres i svenske værdipapirer. Højest 25 pct. af kapitalen i Allemansfonde må placeres i statspapirer, de resterende 75 pct. skal placeres i aktier. Fordelen ved Allemansfondene er, at rente- og aktieudbytter, der tilfalder Allamansfonde og reinvesteres er skattefrie. Hertil kommer at eventuelle kursgevinster ved salg af aktieandele ikke beskattes - til gengæld kan kurstab ikke fratrækkes. Der er intet krav om, at opsparingen i Allemansfondene skal være bundet i en given periode, før det er muligt at opnå skattefritagelsen, men der er loft over den månedlige opsparing og de samlede indskud i Allemansfonden.

Storbritannien har tilsvarende ordninger, der begunstiger opsparing i aktier, såsom Personal Equity Plans (PEP). Under denne ordning kan briterne købe børsnoterede aktier i britiske virksomheder.

I Norge begunstiges aktieopsparing gennem ordningen "Aksjesparing med Skattefradrag" (AMS), hvor sparerne kan spare op i **aktiefonde** indenfor rammerne af 2 maksimumbeløb (afhængig af sparerens skatteklasse) og opnå et skattefradrag på 25 pct. af opsparingen. For at opnå skattefradraget kræves, at aktieandelene er bundet i

købsåret og de efterfølgende 4 år. Sælges aktiefondsandelen før denne periodes udløb, skal sparereren betale et skattetillæg. I Frankrig har der været en lignende aktieopsparingsordning.

Aktieudbytter beskattes i Norge kun med statsskatten, mens realiserede kursgevinster - som i Danmark - ikke beskattes, hvis sælgeren har ejet aktierne i mere end 3 år. Hvis ejerskabet har været i mindre end 3 år betales der kun skat af kursgevinster over et givet beløb bestemt af den pågældendes skatteklasse. I Frankrig er der på tilsvarende vis et bundfradrag for kapitalindkomst hidrørende fra de fleste typer værdipapirer. I Sverige er der et bundfradrag før beskatning af kursgevinster ved salg af aktier. Fradragets størrelse afhænger af, om aktierne har været ejet i over eller under 2 år, mens der i Holland ydes et særligt fradrag, før der skal betales skat af aktieudbytter.

I Italien beskattes privatpersoners opsparring i statspapirer lempeligere end anden opsparring, hvilket naturligvis skal ses i sammenhæng med finansieringsbehovet som følge af det store underskud på statsbudgettet. Indtil 1. april 1988 fandtes også i Japan en generel opsparingsfremmende ordning - maruyu, der blandt andet fritog opsparring i statsobligationer for skat, jfr. beskrivelsen af ordningen i afsnit 7.2.3.

7.2.2. Opsparing i arbejdspladsregi

I flere lande er det muligt for lønmodtagerne at indgå en formaliseret aftale med deres arbejdsgiver om, at denne trækker et givet beløb før lønudbetalingen, og placerer det opsparede beløb for medarbejderen. Fordelen ved denne type opsparring er - udover den statslige subsidiering - at der må antages at være en større sandsynlighed for, at medarbejderne får foretaget den planlagte opsparring, end hvis pengene udbetaltes, og lønmodtageren selv skulle modstå "forbrugsfristelsen"¹¹ og foretage opsparringen. Der er i beskrivelsen af denne opsparingsform set bort fra OD og OD-lignende ordninger.

Ifølge den tyske kapitaldannelseslov kan ansatte på tyske virksomheder individuelt eller kollektivt indgå aftale med deres arbejdsgiver om, at der trækkes op til 936 DEM i lønudbetalingerne pr. år til placering i opsparingsordninger med statslig præmie. Præmien er dog indkomstafhængig og udbetales kun til personer med en skattepligtig årsindkomst, der i 1988 ikke måtte overstige 24.000 DEM (48.000 DEM for ægtepar). Arbejdsgiveren er forpligtiget til at indgå en opsparingsaftale med medarbejderen, hvis denne ønsker at foretage opsparing over et nærmere fastlagt minimumsbeløb. Virksomheden placerer medarbejderens opsparing efter aftale med denne og udbetaler også præmien, mens de pengeinstitutter og livsforsikringselskaber m.v., der modtager opsparingen, administrerer ordningen. Opsparingen er bundet i 6 år.

Opsparingen kan placeres på almindelige konti i pengeinstitutterne, på boligopsparingskonti, i livsforsikringskontrakter, obligationer, aktier samt andelsbeviser o.lign. For at stimulere interessen for mere aktiv placering af de opsparede midler præmieres opsparing i opsparingskonti, livsforsikringskontrakter og obligationer kun for beløb op til 624 DEM pr. år, mens den resterende opsparing op til maksimumbeløbet kun præmieres ved placering i aktier, andelsbeviser o.lign. Hertil kommer, at den førstnævnte type opsparing udløser en mindre præmie (16 pct.) end opsparing i aktier m.v. (23 pct.). Børnefamilier begunstiges ved denne type opsparing, idet præmien vokser med antallet af børn således, at præmien for personer med 3 eller flere børn udgør henholdsvis 26 og 33 pct.

I den britiske Save-As-You-Earn (SAYE) opsparingsordning kan medarbejderne indgå en opsparingskontrakt med deres arbejdsgiver, hvori de forpligter sig til at spare et fast aftalt beløb op hver uge eller måned, som arbejdsgiveren trækker i lønnen. For at være med i ordningen skal medarbejderen opfylde visse betingelser med hensyn til ugentlig arbejdstid og anciennitet i virksomheden. Sparerne bestemmer selv, om opsparingen skal være bundet i 5 eller i 7 år. Hvis de opsparede midler udbetales efter 5 år opnås en skattefri bonus svarende til 14 måneders indbetalinger, denne bonus fordobles, hvis bindingsperioden er 7 år.

Virksomheden kan ved opsparingsperiodens udløb tilbyde de ansatte muligheden for at købe aktier i virksomheden for det opsparede beløb - eller en del heraf. Aktierne kan købes til en kurs, der er fastsat ved indgåelsen af opsparingskontrakten. Den fastsatte aktiekurs vil typisk ligge under den aktuelle markedskurs på tidspunktet for indgåelsen af kontrakten. Når kontrakten er udløbet efter 5 eller 7 år, har medarbejderen en kortere periode til at afgøre, om retten til køb af virksomhedsaktierne skal udnyttes.

Den hollandske stat yder ligeledes støtte til opsparing foretaget i arbejdspladsregi, idet arbejdsgiveren fra lønudbetalingen kan fratrække op til et vist maksimumbeløb og opspare dette beløb for lønmodtageren. Det opsparede beløb fritages for skat. Opsparingen, der skal placeres i et pengeinstitut, er bundet i mindst 7 år, mens rentetilskrivningen derimod kan hæves hvert år.

I Sverige er det muligt at oprette virksomhedstilknyttede Allemansfonde med medarbejderne som ejere af fondsandelene (jfr. afsnit 7.2.1). Fondbolaget, der forvalter midlerne i fonden, er ejet af virksomheden med medarbejderflertal i fondbolagets bestyrelse. Ejere af fondsandele opnår skattefritagelse for kursgevinster. Fondbolaget skal placere kapitalen således, at en vis andel består af aktier udstedt af den pågældende virksomhed.

I USA er der i forbindelse med nogle pensionsplaner mulighed for, at de ansatte kan foretage indbetalinger op til et årligt maksimumbeløb og opnå skattefradrag, selvom de opsparede midler udbetales før pensionering.

7.2.3. Ikke-formålsbestemt opsparing i pengeinstitutter

I en række lande begunstiger staten (konto)opsparing i pengeinstitutter uden at stille krav til det formål, som opsparingen til sin tid anvendes til. Derimod vil der normalt være bindingskrav og beløbsgrænser knyttet til denne form for opsparing. Den statslige subsidiering har i de betragtede lande form af skattefrihed for renteindtægt eller fradrag for en del af indbetalingerne. Derimod synes egentlig præmiering ikke at være udbredt.

I Norge opnås et skattefradrag på 25 pct. af det i året indbetalte beløb ved opsparing under SMS-ordningen (Sparing Med Skattefradrag). Der er maksimumgrænser for fradragsbeløbet. Opsparingen er bundet i 10 år - ved anvendelse til boligformål dog kun 4 år. For personer over 58 år reduceres bindingsperioden.

Under det svenske opsparingssystem "**Allemanssparandet**" er en af mulighederne at oprette en særlig konto (Allemanssparkonton) i et pengeinstitut. Indestående på kontoen forrentes med diskontoen og renteindtægten er skattefri. Opsparingen er ikke bundet, men ved udtræk fra kontoen betales et gebyr svarende til én procent af det hævede beløb. Hver person må kun spare op på én konto, og der er loft over de månedlige indbetalinger og det samlede indestående på kontoen.

Storbritannien har under National Savings programmet en skattemæssig begunstiggelse af en række **opsparingsordninger**²⁾. Der findes blandt andet 3 former for certifikater, der alle har et garanteret afkast - uanset renteutviklingen i øvrigt - hvis de holdes i minimum 5 år. Hertil kommer, at afkastet er skattefrit. Certifikaterne kan indløses, således at ejeren får det ønskede beløb udbetalt i løbet af 1-2 uger. Sparere, der indløser certifikatet inden ét år, opnår ikke renteindtægt men får kun købsprisen retur. I de efterfølgende år opnås der en gradvis højere rente ved tilbagesalg indtil det 5. år. Der er også her maksimumgrænser for opsparingen.

Herudover er der i Storbritannien indenfor visse grænser skattefrihed for renteindtægter af opsparingskonti i postkontorerne, den såkaldte Ordinary Account. Indskydere på denne kontoform opnår for hvert kalenderår en garanteret rente, men der opnås ikke rente for den måned, hvor indskuddet foretages, og heller ikke for den måned, hvor der eventuelt hæves på kontoen.

²⁾ National Savings ordningerne adskiller sig fra de ovenfor omtalte ordninger ved, at der ikke udelukkende er tale om kontoopsparing, ligesom posthusene formidler en stor del af opsparingen.

I Frankrig er der ligeledes en række opsparingsordninger i pengeinstitutter, der begunstiges fortrinsvis i form af skattefritagelse for renteafkastet.

Den 1. april 1988 ophørte i Japan en meget populær opsparingsordning - maruyu - for størstedelen af befolkningen. Maruyu, der blev indført lige efter 2. verdenskrig, tillod japaneren en skattefri renteindkomst af en relativt stor formue i form af postindskud, indestående på konti i pengeinstitutter og placeringer i statsobligationer. Ordningen var så populær, at næsten halvdelen af den personlige formue i Japan i slutningen af 1987 var placeret i maruyu. For postsparebankerne udgjorde maruyu-indskuddene næsten hele værdien af postindskuddene, mens de udgjorde omkring to trediedele af de personlige indskud i pengeinstitutterne.

Der var 3 hovedårsager til, at ordningen ophørte. For det første var ca. $\frac{3}{4}$ af den individuelle opsparing omfattet af maruyu-ordningen og dermed udenfor skattegrundlaget, hvilket medførte en ubalance mellem beskatningen af renteindkomst og anden indkomst. For det andet var ordningen til størst fordel for personer med høj indkomst, der havde bedre mulighed for at udnytte skattefritagelsen fuldt ud. Endelig syntes der for det tredje ikke længere at være behov for at favorisere opsparing, da Japan befandt sig i situationen som verdens største kreditnation, hvilket også blev påpeget af udlandet. Maruyu-ordningen gælder nu kun for personer over 65 år, handicappede og enlige mødre.

7.2.4. Bolig- og unadomsopsparina

Som i Danmark findes der i en række lande særligt begunstigede opsparingsordninger til boligformål. Opsparingen begunstiges eksempelvis ved skattefradrag, hvilket er tilfældet i blandt andet Norge (fradrag på 25 pct., bindingsperiode 4 år) og Frankrig (skattefradraget fordeles over 5 år), og ved præmiering som i Tyskland (under den i afsnit 7.2.2 omtalte kapitaldannelseslov) og Østrig (bindingsperiode 6 år).

Endvidere findes der opsparingsordninger, der via præmiering og lignende i særlig grad søger at tilskynde unge til at spare op.

I Sverige gives således en særlig bonusrente til unge mellem 16 og 25 år, der åbner en Ungbonuskonto i et pengeinstitut. Der tilskrives en skattefri bonus på 3 pct. årligt (af indestående **excl.** bonus), men bonusbeløbet kan først hæves efter 3 år og kun, hvis der er opsparet et fastsat minimumsbeløb. Når bonus er hævet, kan der ikke opnås præmie på efterfølgende indskud på kontoen. Bonus beregnes hvert år, indtil indskyderen er fyldt 28 år, herefter indsættes bonusbeløbet på kontoen, der overgår til at være en almindelig konto. Der kan frit hæves på kontoen, men det koster et gebyr på 1 pct. af det hævede beløb (dog mindst 20 SEK), ligesom præmietilskrivningen mindsker incitamentet til at hæve på kontoen.

På tilsvarende vis kan personer mellem 15 og 20 år i Holland tegne en ungdomsopsparingskonto. Efter minimum 6 år og maksimum 9 år udbetaler staten en præmie på 10 pct. af kontoens slutsaldo. Det er tilladt at hæve på kontoen i opsparingsperioden. Under den norske SMS-opsparingsordning (Sparing Med Skattefradrag) gives der et særligt stort skattefradrag for unge under 34 år.

7.2.5. Gevinstopsparing

Gevinstopsparing foretages i Sverige som opsparing på konto i et pengeinstitut, hvor spareren delvis giver afkald på renteindtægten mod til gengæld at opnå chancen for at vinde et større eller mindre beløb. Den statslige begunstige af denne opsparingsform består i, at gevinsterne gevinstbeskattes, hvilket normalt indebærer en lavere skatteprocent end ved almindelig kapitalindkomstbeskatning. Den tyske gevinstopsparringsordning afviger fra den svenske derved, at det ikke er en del af afkastet men derimod af selve opsparingen, der udgør præmiepuljen.

Den svenske gevinstopsparringsordning (kaldet vinnarkonto eller miljøkonto) er åben for alle personer - uanset alder. Der kan maksimalt indskydes 800 SEK pr. måned, men der er ingen minimum-

eller maksimumgrænse for det samlede indestående på en given konto. Den enkelte person må dog kun have én gevinstkonto i det samme pengeinstitut. Der udtrækkes gevinster hver måned, og indskyderens gevinstchancer står i forhold til saldoen på kontoen ultimo måneden før udtrækningen, idet hver 100 kr.'s opsparing giver ét lod.

Den årlige præmiesum udgør (før gevinstbeskatning) 4 pct. af saldoen på samtlige lottokonti. Der er udtrækning af gevinster hver måned. Gevinsternes værdi lå i 1988 mellem 40 SEK og 1 mill. SEK. Der er et fast antal gevinster for værdierne 5.000 SEK til 1 mill. SEK, mens antallet af de mindre gevinster afhænger af det samlede indestående på kontiene. På vinnarkontoen er der endvidere mulighed for at vinde 10 og 100 odds-gevinster, hvor vinderne får en præmie svarende til henholdsvis 10 og 100 gange indestående på vinderens konto. Herudover omfatter ordningen udtrækning af særlige fødselsdagsgevinster hver måned, hvor indskydere, der har fødselsdag på en af 15 eller 16 udtrukne datoer, modtager 100 SEK³).

De svenske pengeinstitutter har blandt andet markedsført ordningen under mottoet "to ud af tre gevinstsparere vinder hvert år". Gevinstopsparing er blevet meget populær i Sverige - ikke mindst blandt unge og lavindkomstmodtagere. Gevinsterne er skattefrie for modtagerne, da pengeinstitutterne betaler gevinstskatten til staten. Gevinstskatten udgør p.t. 40 pct., hvilket skal sammenlignes med en skatteprocent for kapitalindkomst på 47 pct. for personer med normalindkomster og 72 pct. for personer med højindkomster.

Siden 1985 er gevinstandelen i den svenske lottoopsparingsordning øget på bekostning af den normale forrentning af kontoen. Pengeinstitutterne kan selv fastsætte rentesatsen, der i 1988 typisk lå omkring 5 pct. p.a. Indskyderen kan til enhver tid hæve på **gevinstkontoen** eller opsigte denne, men den månedlige gevinstchance

³) Der er mindre forskelle mellem udtrækningerne på vinnarkontoen og miljøkontoen.

mindsker incitamentet hertil. Hertil kommer, at der kan være et hævegebyr på 1 pct. af det hævede beløb (dog minimum 20 SEK).

Den tyske gevinstopsparingsordning findes i de fleste delstater. Da det er de enkelte delstater, der giver tilladelse til gevinstopsparingsordningerne, kan disse variere fra delstat til delstat. I Nordrhein-Westfalen og Berlin tilbyder de fleste sparekasser **gevinst**-opsparing. Indskyderen kan her købe ét eller flere lodder til 10 DEM stykket. Af de 10 DEM er de 8 DEM ren opsparing, der forrentes med sparekassernes almindelige rentesats, mens de resterende 2 DEM bruges til at finansiere gevinsterne. Antallet af lodder, der deltager i den månedlige udtrækning, er p.t. fastsat til 6 mill, stk. i Nordrhein-Westfalen, hvoriblandt der hver måned trækkes 822.666 gevinster, der udbetales kontant. De månedlige gevinster, der er på mellem 5 DEM og 100.000 DEM, udtrækkes på loddets slutcifre. Blandt de lodder, der har løbet et helt år, er der en 13. trækning, der finansieres af de gevinster, der ikke er blevet hentet indenfor et halvt år.

Gevinstopsparingen er omfattet af de almindelige regler for lotteribeskatning i Tyskland. Af det faktiske lotterisalg betales en afgift på 16 2/3 pct., mens gevinsterne er skattefri. Gevinstopsparingsordningerne er også populære i Tyskland, hvor det kan være svært at få fat i lodderne, der ofte sælges til en fast "kundekreds".

7.3. Oversigt over opsparingsordningerne

Nedenfor er som opsummering i skematisk form vist en oversigt over de ovenfor omtalte opsparingsordninger. Som det fremgår af tabel 7.1, synes der at være en vis forskel i landenes anvendelse af opsparingsfremmende ordninger. Der er dels forskel i antallet af opsparingsordninger i de enkelte lande med Sverige og Norge som de lande, der har flest opsparingsordninger, og dels er der forskel på den enkelte opsparingsordnings udbredelse i de forskellige

lande med begunstivelse af værdipapir- og boligopsparing som de hyppigst forekommende ordninger.

Tabel 7.1. Oversigt over de omtalte opsparingsordninger

	Værdi- papirer	Arbejds- pladsregi	Konto- opsp.	Bolig- ops.	Unges ops.	Gevinst- ops.
Frankrig	X		X	X		
Holland	X	X			X	
Italien	X					
Japan	(X) ¹		(X) ¹	X		
Norge	X		X	X	X	
Storbritannien	X	X	X			
Sverige	X	X	X		X	X
Tyskland		X		X		X
USA		(X) ²				
Østrig				X		

Anm. Med X er angivet hvilke lande, der har de nævnte opsparingsordninger.

1. Fra 1. april 1988 er ordningens omfang væsentlig reduceret.
2. Ordningen er især en pensionsopsparingsordning.

KAPITEL 8

FORSLAG TIL FREMME AF DEN PRIVATE OPSPARING

8.1. Indledning

I dette kapitel præsenteres de forslag til fremme af den private opsparing, som opsparingsudvalget har beskæftiget sig med. Som nævnt i kapitel 1, har udvalget afgrænset sit arbejdsfelt med henblik på at undgå overlappning med andet udvalgsarbejde. Dette indebærer blandt andet, at udvalget ikke har behandlet spørgsmål om fremme af pensionsopsparing, da dette emne har været genstand for et omfattende udredningsarbejde i arbejdsmarkedspensionsudvalget. Udvalget har valgt at fokusere på den personlige opsparing og har dermed set bort fra den opsparing, der foretages i selskaber¹⁾ - herunder OD-lignende ordninger. Både marginalskaternes størrelse og værdien af rentefradraget er af væsentlig betydning for opsparings- og gældsdispositioner. Udvalget har imidlertid afstået fra at fremkomme med forslag, der ville kræve ændringer i beskatningsreglerne, idet der kan henvises til regeringens forslag på dette område i planen af maj 1989.

I de foregående kapitler 3-7 er der givet en beskrivelse og analyse af opsparingsforholdene, som dels dokumenterer, at opsparingsniveauet i de danske husholdninger under ét er meget lavt, dels kan give nogen antydninger af på hvilke områder man kan fremkomme med forslag til styrkelse af opsparingen, idet meget væsentlige områder dog som allerede nævnt ligger uden for udvalgets kommissorium.

1) Der kan i denne forbindelse henvises til betænkning nr. 1171 afgivet af det af skatteministeren nedsatte afskrivningsudvalg.

Med udgangspunkt i beskrivelsen i kapitel 4 kan det således fastslås, at den samlede opsparing i Danmark i disse år er på et lavere niveau end i 1950'erne og 1960'erne. Ses der specielt på husholdningernes opsparing forekommer denne i de senere år utilfredsstillende lav, når der sammenlignes med øvrige OECD-lande, herunder også andre "opsparingssvage" lande som f.eks. de øvrige nordiske lande.

Det fremgår af kapitel 3 og 4, at ændringer i befolkningens alderssammensætning, som traditionelt antages at være en væsentlig faktor bag opsparingens udvikling, ikke kan påregnes "af sig selv" at føre til øget opsparing, idet denne faktor tværtimod på lidt længere sigt vil tendere at mindske opsparingen. Samtidig er det dog vigtigt at bemærke (jfr. igen kapitel 3), at sammenhængen mellem demografi og opsparing kun er én blandt flere faktorer bag opsparingen og ikke nødvendigvis særlig stabil. Af speciel relevans for dette udvalgsarbejde tyder analyserne på, at også ændringer på kapitalmarkedet (afkast og likviditetsforhold) spiller en vigtig rolle. Forskellige former for opsparingsfremme kan komme ind i billedet her.

Inspiration til nye opsparingsordninger og evt. ændringer i de eksisterende kan bl.a. fås fra udlandet, jfr. kapitel 7. Udvalget har således specielt noteret sig eksistensen af gevinstopsparingsordninger i Sverige og Tyskland. Endvidere kan det observeres, at ordninger hvor en statslig begunstiging er betinget af binding af midlerne, og evt. rettet mod bestemte befolkningsgrupper (bl.a. unge), men ikke nødvendigvis således at anvendelsen er knyttet til ét bestemt formål, er relativt udbredt i udlandet. Endvidere er aktiespareordninger ret udbredte i udlandet. Inspiration til en særlig indsats overfor nedbringelse af transaktionsomkostninger ved opsparing kan fås af kapitel 5 og 6, hvoraf fremgår, at især for småsparere er anbringelse af opsparing i aktier og obligationer forholdsvis lidt udbredt.

Endelig giver gennemgangen i det foregående, jfr. især kapitel 3 (afsnit 3.4.1) og kapitel 6 (afsnit 6.2.1) anledning til den generelle observation, at tilskud til visse opsparingsformer typisk vil medføre

omflytning af formuer i et vist omfang. Dette har dels betydning for vurderingen af de statslige omkostninger ved nye ordninger, dels for vurderingen af hvor meget ny opsparing der alt i alt fremkaldes.

I det følgende beskrives i afsnit 8.2 en mulig ny opsparingsordning, der både samler de eksisterende formålsbestemte opsparingsordninger samt nogle nye i én ordning. I afsnit 8.3 omtales forslag til indførelse af gevinstopsparingsordning, mens afsnit 8.4 omhandler fremme af aktieopsparing. Afsnit 8.5 indeholder forslag til mindskelse af omkostningerne ved anbringelse af opsparing i værdipapirer.

8.2. Opsparing med statspræmie

8.2.1. Formål

For at forenkle administrationen af og udbrede kendskabet til de statsligt støttede opsparingsordninger kan det overvejes at samle de eksisterende formålsbestemte opsparingsordninger samt nogle nye under én hat. Formålet med opsparingsordningen er at stimulere den private opsparing ved at tilbyde et mere varieret udbud af opsparingsmuligheder.

Princippet i en sådan opsparingsordning vil være som i de eksisterende: Efter en vis periodes opsparing udløses der en statslig præmie, hvis opsparingen anvendes til et af de anerkendte formål.

8.2.2. Opsparingsformål, der udløser statspræmie

Boliaopsparing: De formål, der kan præmieres, skulle være som i den eksisterende boligsparekontrakt, dvs. præmiering af opsparing til opførelse/køb af helårsbolig, køb af grund til helårsbolig, betaling af indskud og køb af aktie- eller andelsbevis ved lejebolig, forbedring eller udvidelse af helårsbolig.

Uddannelse: Der ydes en præmie ved opsparing til uddannelsesformål, hvor de præmieberettigede uddannelser er defineret som i den eksisterende uddannelseskontoordning, hvilket først og fremmest

vil sige uddannelser, der berettiger til Statens Uddannelsesstøtte, landbrugs- og lærlingeuddannelser samt visse højskoleophold og efteruddannelser i ind- og udland. Opsparingen udbetales i månedlige rater over et vist antal år, når uddannelsen er påbegyndt.

Ungdomsopsparing: Af Danmarks Statistiks forbrugsundersøgelse fremgår, at yngre erhvervsaktive aldersklasser i forhold til de ældre erhvervsaktive har en meget lav og i nogle tilfælde negativ opsparing. Noget kunne derfor tale for at gøre en særlig indsats for at tilskynde til opsparing hos denne del af befolkningen, idet der må formodes at være gode muligheder for, at de midler, der tiltrækkes, faktisk vil være nyopsparing.

Med det formål at øge opsparingsmotivationen hos unge kan det således overvejes at tilbyde unge mellem 15 og 25 år en præmiering af deres opsparing uden, at der stilles krav til opsparingsanvendelsen. Der ydes kun præmie for opsparing foretaget af den unge til og med det 25. år, medmindre opsparingen anvendes til et af de præmieberettigede formål.

Iværksætteropsparing: Det offentlige støtter allerede iværksættere på flere måder, hvoriblandt dels kan nævnes den særlige iværksætterydelse, der som en del af dagpengesystemet tilbydes langtidsløst, dels fradragsretten for indskud på etableringskonti. Etableringskontoordningen støtter personer, der via opsparing ønsker at blive i stand til at nedsætte sig som selvstændige erhvervsdrivende, men har den mulige ulempe, at det opsparede beløb først kan hæves ved selve etableringen²⁾. Hvis den pågældende person før selve etableringen har behov for i en periode at foretage forundersøgelser, research, "opfindervirksomhed" o.lign., vil vedkommende

- 2) Etableringskontoordningen har været genstand for overvejelse i afskrivningsudvalget, der indstiller, at ordningen - trods visse ulemper - bevares som et tilbud til personer med målrettet ønske om at etablere sig med en virksomhed med afskrivningsberettigede aktiver. Afskrivningsudvalget foreslår i øvrigt en præmieret etableringsopsparing svarende til opsparingsudvalgets forslag til iværksætteropsparing.

ikke kunne bruge af etableringskontomidlerne til dækning af sine leveomkostninger i denne periode uden at skulle efterbeskattes.

Udvalget skal derfor pege på muligheden for at præmiere iværksætteropsparing, hvor de opsparede midler også kan anvendes før etablering, men hvor statspræmien først udbetales, når virksomheden er oprettet. Ordningen kan i vidt omfang ses som et supplement til den ovenfor omtalte uddannelsesopsparing, hvor der også sigtes mod tilvejebringelse af midler, som kan anvendes til dækning af (en del af) leveomkostningerne i en periode uden normale løn- eller erhvervsindtægter.

Arbejdsmarkedsfravær: Det fremtidige arbejdsmarked vil være præget dels af demografiske ændringer, som indebærer, at arbejdsstyrkens gennemsnitsalder stiger, og dels af hyppige teknologiske forandringer og øget konkurrencepres i forbindelse med økonomiens stigende internationalisering. Dette indebærer, at kravene til arbejdsstyrkens kompetence og tilpasningsevne forstærkes og dermed, at behovet for løbende efteruddannelse af arbejdsstyrken øges. Endvidere kan den enkelte lønmodtager eller familie have behov for på forskellige tidspunkter af livsforløbet at regulere den enkeltes eller familiens samlede arbejdstid, hvilket af økonomiske årsager ofte kan være vanskeligt.

Udvalget skal derfor pege på en ordning, der via præmiering fremmer frivillig opsparing, der anvendes som økonomisk buffer til finansiering af arbejdsmarkedsfravær af en vis længere periode i form af:

- Efteruddannelse, hvor spareren kan dokumentere optagelse på/deltagelse i uddannelse eller kursusforløb i bred forstand bortset fra almene grunduddannelser. Incitamentet til at spare op til egen efteruddannelse må antages at øges i en fremtid, hvor løbende efteruddannelse bliver stadig mere afgørende for den enkeltes muligheder og status på arbejdsmarkedet.
- Sabbatperioder og nedsat arbejdstid, hvor spareren kan dokumentere tilsagn (normalt fra arbejdsgiveren) om henholdsvis midler-

tidigt arbejdsophør og midlertidig nedsættelse af den normale aftalte arbejdstid. En sådan ordning vil støtte den enkeltes og familiernes mulighed for i en periode at tilrettelægge tilværelsen mere individuelt.

- Udvidet barsel m.v., hvor spareren, der har børn i aldersgruppen 0-2 år, enten fra uddannelsesinstitution eller arbejdsgiver kan dokumentere midlertidigt arbejdsfravær i forbindelse med barsel/småbørn. Med denne ordning støttes forældres opsparing til en periode, der ofte vil være særligt økonomisk belastende, idet perioden med små børn ofte falder sammen med eller i umiddelbar forlængelse af uddannelse og/eller etablering i ejerbolig.

Incitamentet til at spare op til de skitserede præmieberettigede opsparingsformål i forbindelse med arbejdsmarkedsfravær må antages at være særligt stort blandt yngre aldersgrupper og især de grupper, der traditionelt videreuddanner sig. Sabbatperioder og nedsat arbejdstid henvender sig imidlertid også til de lidt ældre erhvervsaktive. Opfyldelse af navnlig kriterierne for sabbat og nedsat arbejdstid kan være vanskelige at kontrollere og bør præciseres nærmere, såfremt ordningen beslutes iværksat.

Udbredelsen af frivillig opsparing til arbejdsmarkedsfravær vil selvsagt afhænge af, i hvor høj grad det offentlige igennem generelle ordninger dækker befolkningens behov på disse områder. Det må forventes, at sådanne formålsbestemte opsparingsordninger i et langsigtet perspektiv kan få en ganske mærkbar effekt på opsparingen, såfremt den private sektor og den enkelte på arbejdsmarkedet fremover skal tage et større økonomisk medansvar.

8.2.3. Den nærmere udformning af ordningen

Som for eksisterende formålsbestemte ordninger foreslås ovennævnte opsparing at kunne foretages på konto i et pengeinstitut. Opsparing på den eksisterende boligsparekontrakt har også kunnet placeres i obligationer i et realkreditinstitut, men denne mulighed er ikke blevet udnyttet af institutterne.

Der bør udarbejdes en lov, der fastlægger de overordnede retningslinier for hvilke opsparingsformer, der udløser en statspræmie. Udvalget anbefaler, at pengeinstituttet selv fastsætter den egentlige forrentning af kontoen og sikrer sig den nødvendige dokumentation (der typisk vil bestå af erklæringer) for, at betingelserne for udbetaling af den statslige præmie er opfyldt. Dette indebærer som i de eksisterende formålsbestemte opsparingsordninger, at sparernes afkast af opsparingen kan være forskelligt som følge af, at pengeinstitutternes rentesats varierer. Det bør være tilladt spareren at flytte opsparingen fra et pengeinstitut til et andet.

Uanset opsparingsformålet vil opsparingen på den statsligt præmie-rede opsparingskonto være bundet i 3 år fra første indbetaling. Alternativt kan overvejes ikke at gøre opsparingen bunden - dog vil den statslige præmie naturligvis bortfalde ved mindre end 3 års opsparing fra første indbetaling. Der ydes kun præmiering af opsparingen til og med det 10. år, og en betingelse for præmiering er, at der mindst er opsparet 1.200 kr. og højst 12.000 kr. om året.

Alle personer over 15 år kan oprette ovennævnte opsparingskonto, idet der dog kun kan oprettes én konto pr. person. Kontrollen heraf foretages i de nuværende ordninger af Hypotekbanken. Forældre og bedsteforældre kan imidlertid lade deres opsparing overgå til børn og børnebørn, såfremt disse påbegynder en præmieberettiget uddannelse.

Der skal peges på, at en ordning, hvor så mange formål kan udløse en statspræmie, vil tangere en **ikke-formålsbestemt** opsparingsordning, hvor præmien kun er betinget af, at opsparingen har været bundet i en vis minimumperiode.

En opsparingsordning som den foreslåede vil medføre større **præmie**-udgifter for staten end de nugældende ordninger, da flere personer vil have mulighed for at benytte opsparingsordningen som følge af det bredere formålsområde. I bilag 8.1 er vist et regneeksempel for de statslige præmieudgifter, hvor præmieudgifterne pr. **præmie**-procentenhed under en række simplificerende antagelser anslås til omkring 0,3 mia. kr. årligt efter en vis indkøringsperiode.

Det skal anføres, at en ordning, der præmierer et relativt stort antal **opsparingsformål**, kan øge risikoen for, at sparene blot overfører opsparing fra en ikke-præmieret opsparingsform til den præmierede ordning. Dermed er det tænkeligt, at opsparingsordningen kun i ringe omfang skaber egentlig nyopsparing, og indregnes det statslige provenutab er det muligt, at den samlede nettovirkning på opsparingen bliver negativ, jfr. i øvrigt kapitel 3 afsnit 3.4.

Det bør under alle omstændigheder ved fastsættelse af præmieprocenten sikres, at det ikke kan betale sig for sparene at lånefinansiere opsparingen. Med en skattefri præmie på 4 pct. p.a. og en egentlig forrentning af opsparingskontoen på 7 pct. p.a. vil lånefinansiering kunne betale sig, såfremt der kan lånes til en rente på 15 pct. p.a. eller derunder givet en skatteprocent på mindst 50³).

Det kan overvejes om præmieprocenten skal variere afhængig af det formål, opsparingen anvendes til; men enkelhed og gennemskuelighed taler for kun at operere med én præmiesats. Det kan ligeledes overvejes at lade præmieprocenten stige med opsparingsperiodens længde for at opmuntre til mere langvarig opsparing.

Såfremt den ovennævnte opsparingsordning etableres, bør der udarbejdes overgangsregler for at sammenknytte de eksisterende præmierede formålsbestemte opsparingsordninger med den ny ordning. I den forbindelse rejser der sig en række spørgsmål, herunder om spareren både kan have en opsparingskontrakt under den ny og den gamle ordning - eksempelvis en "gammel" boligsparekontrakt og samtidig spare op til uddannelse under den ny ordning.

I relation til afgrænsningen af den personkreds, der kan udnytte den præmierede opsparingsordning, skal nævnes, at det generelt er antaget, at ydelse af statspræmier kan begrænses til personer med CPR-nummer, der sparer op i pengeinstitutter etableret her i

³) Dette forhold vil således ændres, hvis den i regeringens plan af maj 1989 foreslåede sænkning af marginalsatterne på kapitalindkomst til ca. 40 pct. gennemføres.

landet. Dette svarer til, hvad der er gældende for boligsparekontrakter og uddannelsesopsparing.

8.3. Gevinstopsparingsordning

8.3.1. Gevinstopsparing og markedsføringsloven

Ved gevinstopsparing forstås indskud i et pengeinstitut, hvor indskyderen i stedet for en del af renteindtægten (eller eventuelt hele renteindtægten) opnår chancen for at vinde en pengepræmie. Udvalget har under arbejdet med dette forslag blandt andet studeret den svenske gevinstopsparingsordning, der har været en betydelig succes. Denne ordning er sammen med den tyske gevinstopsparingsordning nærmere beskrevet i kapitel 7 afsnit 7.2.5.

En gevinstopsparingsordning vil være en helt ny opsparingsform i Danmark. På baggrund af svenske undersøgelser, der viser, at gevinstopsparing i Sverige har tiltrukket relativt mange sparere fra normalt "opsparingsssvage" grupper som unge og lavindkomstmodtagere, mener udvalget, at der er grundlag for at antage, at en dansk gevinstopsparingsordning i et vist omfang vil tiltrække nyopsparing. I kapitel 3 afsnit 3.3.3 er der således argumenteret for, at unges opsparing formentlig er særlig rentefølsom; ligeledes har unge og lavindkomstmodtagere sandsynligvis færre muligheder for porteføljeomlægninger.

En gevinstopsparingsordning i pengeinstitutregi vil være i strid med den gældende markedsføringslovs § 8, stk. 1, hvorefter erhvervsdrivende ikke må fordele gevinster ved lodtrækning, præmiekonkurrencer eller anden foranstaltning, hvis udfald helt eller delvis beror på tilfældet. Indførelse af gevinstopsparing nødvendiggør således, at § 8, stk. 1 ændres eller ophæves.

I denne forbindelse skal gøres opmærksom på, at industriministeren som led i regeringens afbureaukratiseringsplan i folketingssamlingen 1989-1990 blandt andet agter at foreslå § 8 i markedsføringsloven ophævet. En ophævelse af den nævnte bestemmelse vil imidlertid ikke betyde, at ethvert markedsføringstiltag er tilladt, da en given

gevinstopsparingsordning skal overholde generalklausulen i markedsføringslovens § 1, ifølge hvilken virksomheder ikke må foretage handlinger, som strider mod god markedsføringskik. Hvis **gevinst**opsparingen udformes i lighed med den svenske og i øvrigt markedsføres på en måde, så forbrugerne ikke vildledes om gevinstopsparingsordningen, anser Industriministeriet den for at ligge inden for §1.

8.3.2. Beskatning af gevinstopsparingspræmier

Følgende 4 grundmodeller for beskatning af gevinstopsparingspræmierne har været under overvejelse⁴⁾:

1. Præmieudbetalingerne kan ikke fratrækkes af pengeinstituttet som en renteudgift, og præmierne gevinstbeskattes hos modtageren. Denne model vil kræve ændringer af skattelovgivningen gående ud på, at pengeinstitutter, der opretter en gevinstopsparingsordning, ikke kan fradrage de udbetalte gevinster ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst, samt at gevinsterne fra ordningen **gevinst**beskattes hos modtageren og således ikke er skattepligtig indkomst. Med de nuværende skattesatser vil denne model indebære en mindre provenugevinst for staten. Denne beskatningsmodel kan begrundes med, at overskuddet ikke - som for tipning og lotterier - tilfalder velgørende formål.

2. Som 1 uden gevinstbeskatning af præmierne. Denne ordning vil kræve en ny bestemmelse vedrørende pengeinstitutternes fradrag som under model 1 samt en bestemmelse gående ud på, at gevinster udtrykket under en gevinstopsparingsordning hverken anses som gevinstafgiftspligtig eller som skattepligtig indkomst for modtageren.

4) De foretagne beregninger af statens provenutab er alle baseret på de nuværende skattesatser. Som hovedregel vil resultaterne imidlertid ikke blive ændret væsentligt, hvis regeringens handlingsplan på skatteområdet gennemføres, da der fortsat kun vil være en mindre afvigelse mellem selskabsskattesatsen (foreslås nedsat til 35 pct.) og kapitalindkomsts-katten (ca. 40 pct.).

3. Præmieudbetalingerne gevinstbeskattes hos modtageren uden begrænsning i pengeinstitutternes fradragsret, hvilket vil nødvendiggøre en ny bestemmelse som i model 1 vedrørende gevinstbeskatningen. Denne model vil indebære et provenutab. For at begrænse provenutabet kan der ved denne beskatningsmodel fastsættes restriktioner i form af for eksempel begrænsninger i antallet af konti pr. person, et maksimalt tilladt indestående på gevinstkontoen, en maksimal præmiesum og begrænsninger i antallet af præmier på 200 kr. og derunder. Ikke blot belastningen af statsfinanserne fører til, at udvalget må fraråde denne model, men også de forhold, at den dels vil stille gevinstopsparingsordningen for gunstigt i relation til andre spil og lotterier, dels vil være administrativt mere besværlig, såfremt der indføres restriktioner for at begrænse statens provenutab.

4. Præmieudbetalingerne beskattes som kapitalafkast hos modtageren, og pengeinstitutterne har fradragsret for gevinstudbetalinger. Denne beskatningsform skønnes ikke at kræve ændring af skattelove, men store gevinster vil blive omfattet af skattereformens overgangsregler for positiv kapitalindkomst. Desuden giver denne model i modsætning til de øvrige ikke umiddelbart mulighed for, at skatten (afgiften) kan fratrækkes inden præmieudbetaling; der vil således gå et længere tidsrum, før skatten af præmien beregnes og forfalder til betaling.

En samlet vurdering fører udvalget til at pege på model 1 blandt de nævnte modeller for beskatning af gevinstopsparingspræmier.

Det skal anføres, at præmier fra gevinstopsparing ikke kan modregnes som renteindtægt i relation til loven om afgift af renter af forbrugslån. Endvidere skal nævnes, at gevinstopsparing og præmier herfra ikke vil påvirke det indkomstbegreb, der afløste socialindkomsten.

Ved en samlet gevinstopsparing på 20 mia. kr., hvilket stort set svarer til 2/3 af opsparingsniveauet på de svenske million- og vinnarkonti, vil statens provenugevinst blive på ca. 100 mill. kr.

årligt, hvis beskatningsmodel 1 vælges. Provenutabet for model 3 (uden særlige restriktioner) vil ligge omkring 300 mill. kr. om året, mens de to øvrige modeller praktisk talt ikke indebærer provenugevinster eller -tab med de gældende skattesatser, jfr. beregningerne i bilag 8.2.

8.3.3. Den nærmere udformning af ordningen

Gevinstopsparingsordningen vil være et lotterispil i **klasselotteri**-lovens forstand, hvorfor ordningen kun kan iværksættes efter særlig tilladelse fra Justitsministeriet. En gevinstopsparingsordning, som beskrevet ovenfor, vil falde udenfor de eksisterende regler for bortlodning blandt andet af den grund, at der kun gives bortlodningstilladelse til lodtrækninger til fordel for velgørenhed eller andre almennyttige **formål**. Der skal derfor udarbejdes en særskilt lovgivning for en eventuel gevinstopsparingsordning. En sådan lovgivning vil omfatte de generelle retningslinier for bortlodning, herunder regler om anvendelse af notarius publicus samt bekendtgørelse af lodtrækningsresultat.

Udvalget har forudsat, at en given gevinstopsparingsordning vil komme til at fungere som en kontoordning i pengeinstitutregi. Endvidere er det antaget, at gevinsterne udbetales i form af **penge**-præmier samt, at uafhængede gevinster udloddes i en senere trækning. Det forudsættes samtidig, at kun privatpersoner kan deltage i gevinstopsparingsordningen. Der ses ingen problemer i at lade udlændinge deltage i ordningen.

Herudover er det udvalgets opfattelse, at det vil være mest hensigtsmæssigt at overlade udarbejdelsen af de mere detaljerede regler til pengeinstitutterne, i overensstemmelse med de ovenfor omtalte overordnede retningslinier for bortlodning. Det foreslås således, at pengeinstitutterne, såfremt de ønsker at etablere en **gevinst**-opsparingsordning, blandt andet fastsætter præmiestørrelserne og antallet af årlige lodtrækninger, ligesom det overlades til pengeinstitutterne at afgøre, om de vil varetage ordningen i fællesskab eller enkeltvis. Såfremt beskatningsmodel 1 eller 3 vælges, må der

eventuelt fastsættes begrænsninger på antallet af præmier på 200 kr. og derunder som følge af, at disse gevinster er afgiftsfrie.

Endelig skal der gøres opmærksom på, at en eventuel gevinstopsparingsordning vil afvige fra andre spil og lotterier derved, at "spillerne" ikke skal foretage kontante indskud, der mistes efter spillets afslutning, idet spareerne bevarer hele det indskudte beløb, men alene mister renteindtægt.

8.3.4. Relationerne til andre spil og lotterier

Der skal gøres opmærksom på, at en gevinstopsparingsordning vil være en konkurrent til både det kommende statslige lottospil og allerede eksisterende spil og lotterier. Forslaget kan derfor komme til at medføre en indtægtsnedgang for de humanitære organisationer samt idræts- og ungdomsorganisationer, der opnår en væsentlig del af deres indtægter fra lotterier og tipning. Det skal dog samtidig anføres, at den relativt lempelige lotteribeskatning kan ses i sammenhæng med, at en del af omsætningen for en række af de eksisterende spil og lotterier går til almenevelgørende eller idrætsmæssige formål, jfr. bilag 8.3. På baggrund af undersøgelsen i Lottoudvalgets betænkning, der viser, at Danmark ligger markant lavere med hensyn til spilleaktivitet end de øvrige skandinaviske lande (jfr. bilag 8.4), kan også fremføres, at der sandsynligvis vil være plads til flere spil og lotterier i Danmark før markedet mættes.

8.4. Aktieopsparing

8.4.1. Præmieret aktieopsparing under eksisterende opsparingsordninger

For tiden er opsparing i boligkontrakter og uddannelsesopsparing alene noget der foretages på konti i pengeinstitutterne, omend der for boligopsparingen principielt er mulighed for at spare op i obligationer. Det kunne overvejes at åbne mulighed for, at de

opsparede midler også kan anbringes i aktier, aktieandele og investeringsbeviser.

En sådan ordning vil imidlertid ikke være helt uproblematisk, specielt fordi aktieopsparing synes mindre egnet til visse formålsbestemte opsparingsformer, idet de ofte betydelige kursudsving på aktier kan gøre det vanskeligt for spareren præcist at ramme det tilstræbte opsparingsniveau. Dette forhold gør, at udvalget ikke kan anbefale subsidiering af denne form for aktieopsparing.

8.4.2.1. Ikke-formålsbestemt aktiespareordning med delvis fradragstret for indskud

Inspireret af ordninger i udlandet kunne der etableres en egentlig aktiespareordning, der begunstigedes ved, at der ydes et ligningsmæssigt fradrag for indskud til en ordning, hvor opsparingen alene placeres i aktier, aktieandele eller investeringsbeviser (bortset fra investeringsbeviser, der udelukkende er baseret på placering i obligationer). Fradraget kunne f.eks. være i størrelsesordenen 25 pct. af indskuddet⁵⁾ med beløbsgrænser for opsparingen på mindst 1.200 kr. og højest 12.000 kr. om året. Betingelsen for at opnå skattefradraget skulle være, at opsparingen er bundet i 5 år fra det givne indbetalingstidspunkt. Herefter kunne opsparingen hæves, uden at der stilles betingelser om anvendelse til bestemte formål.

Ved at begunstige en aktieopsparingsordning via fradrag i indkomsten fremfor præmiering undgås problemerne med at yde præmie til en opsparing, hvis værdi kan svinge betydeligt på grund af kursudsving. Statens omkostninger vil endvidere blive registreret med det samme.

⁵⁾ Der kunne f.eks. gives 50 pct. fradrag i ordningens første år og derefter (eventuelt med en gradvis nedtrapning) en fradragssprocent på 25 i de følgende år, således at der ydes en "introduktionsrabat".

En aktieopsparingsordning med skattefradrag må indeholde regler om, at midlerne ikke må frigives i bindingsperioden for at skabe sikkerhed for, at betingelserne for den statslige støtte bliver overholdt.

8.4.2.2. Den nærmere udformning af fradragsordningen

Der bør fastsættes en regel om, at kun personer over 15 år kan spare op på en eventuel statsligt begunstiget aktieopsparingsordning. Det er endvidere antaget, at kun personer, der er skattepligtige til Danmark, kan opnå skattefradrag ved indbetalinger på aktieopsparingsordningen.

Aktieopsparing omfatter opsparing i både aktier, investeringsbeviser og aktieandele, hvor der med aktieandel forstås indskudsandel i en kontoførende investeringsforening. Eventuelt må der etableres særlige depoter i pengeinstitutter m.v., hvor opsparing foretages, indtil aktien kan købes.

For at begrænse de statslige udgifter fastsættes et maksimumfradrag for de årlige indskud på 12.000 kr. Af administrative hensyn indføres et minimumgrænse på 1.200 kr. i årlige indbetalinger. Ønskes yderligere loft over de statslige udgifter kan der indføres en restriktion på det samlede indskudte beløb, der kan opnås skattefradrag for. En mulig alternativ restriktion er, at den enkelte sparer kun opnår skattefradrag af første års opsparing. Endelig kan de statslige udgifter mindskes ved at reducere skattefradragsprocenten.

Det har været foreslået kun at begunstige aktieopsparing foretaget af sparere med lav- eller middelindkomster (fradragsgrænsen virker dog i samme retning). En skæringsgrænse kunne være indkomstgrænsen for 12 pct.'s tillægsskatten. Dette vil betyde, at kun personer med en personlig indkomst under 216.400 kr. (1989) kan opnå præmiering/skattefradrag ved aktieopsparing. Formålet med at indskrænke ordningen til indkomster under 216.400 kr. er at mindske risikoen for at begunstige aktieopsparing, der alligevel ville have fundet sted (aktiebesiddelse er relativt sjældent forekommende i indtægtsgruppen under 216.400 kr., jfr. kapitel 5). Der vil naturligvis også

i denne indtægtsgruppe være mulighed for porteføljeomlægning eksempelvis fra en ikke præmieret pengeinstitutkonto, ligesom det vil være muligt at lade f.eks. en ægtefælle med en relativ lav indkomst foretage opsparingen. En sådan indtægtsgrænse kan blive en kraftig implicit marginalsat for aktiesparere, hvis indkomst når over den fastsatte grænse.

Kursgevinster på aktier under aktieopsparingsordningen vil - som for andre aktier - være skattefri, såfremt aktien har været ejet i mindst 3 år.

8.4.3. Overvejelser vedrørende en aktieopsparingsordning

Der har i tidens løb været yttret interesse for at fremme befolkningens opsparing i aktier ud fra blandt andre nedenstående motiver:

- ønsket om at styrke det danske aktiemarked og dermed skabe bedre mulighed for risikovillig kapital til danske virksomheder gerne i eksportsektoren eller i den importkonkurrerende sektor.

- ønsket om at motivere en større del af befolkningen til at investere "aktivt" blandt andet med henblik på at udbrede kendskabet til virksomhedernes indtjeningsforhold og de faktorer, der påvirker udviklingen i indtjeningen. Som det fremgår af kapitel 5 afsnit 5.4, er det en relativt beskedent del af den danske befolkning, der er aktionærer - især blandt unge og personer med indkomster under 200.000 kr. er ejerskab af aktier et sjældent fænomen.

- ønsket om at kunne tilbyde det størst mulige udvalg af tiltrækkende opsparingsformer for generelt at fremme den personlige opsparing.

Endvidere kan det konstateres, jfr. kapitel 7, at der findes aktiespareordninger i en række lande.

Det kan imidlertid diskuteres, om der aktuelt er et væsentligt behov for yderligere at fremme tilførsel af risikovillig kapital til

danske virksomheder. Aktieplacering støttes allerede via fritagelse for realrenteafgift i pensionsopsparing, ligesom skattefrihed for kursgevinster efter 3 års ejerskab og den forestående afskaffelse af dobbeltbeskatning som aftalt i skattereform I begunstiger aktieopsparing.

Ved en **ikke-formålsbestemt** aktieopsparing vil der være betydelig risiko for porteføljeomlægning, således at den statslige begunstigelse af aktieopsparingen kun i ringe - eller slet intet - omfang resulterer i en forøgelse af nettoopsparingen. For at mindske risikoen for porteføljeomlægninger kunne der, som nævnt ovenfor, indføres en indtægtsgrænse for fradragsretten (eventuelt med gradvis nedtrapning). Imod dette taler dog ønskerne om forenkling og deregulering.

En ordning som den skitserede vil kunne indebære ret store omkostninger for staten i form af mistet skatteprovenu. Antages det, at 250.000 skatteydere hver indbetaler maksimumbeløbet på 12.000 kr. (i alt 3 mia. kr.) pr. år, vil staten miste et skatteprovenu på ca. 400 mill. kr. årligt ved en fradragsprocent på 25. Det kan tilføjes, at der i regeringens plan for den økonomiske politik af maj 1989 indgår betydelige elementer af fradragssanering.

Der skal gøres opmærksom på, at det ifølge **EF's** regler ikke er muligt at begrænse en eventuel subsidiering af aktieopsparing til danske aktier, hvilket vil betyde, at også placeringer i udenlandske aktier vil nyde godt af danske statsmidler.

8.5. Omkostninger ved formueanbringelser i værdipapirer

8.5.1. Omkostninger ved erhvervelse og besiddelse af værdipapirer

I udvalgets overvejelser har indgået, hvilke omkostninger privatpersoner har ved at erhverve og besidde værdipapirer. Der henvises til bilag 8.5. Der kan være tale om omkostninger forbundet dels med køb og salg af værdipapirer dels med selve besiddelsen af værdipapirer. Når privatpersoner køber og sælger værdipapirer gennem pengeinstitutter eller børsrådgivningselskaber betales der minimum 100 kr. i kurtage samt ved aktieomsætning aktieafgift.

Hertil kommer, at privatpersoner ved mindre værdipapirkøb af pengeinstituttet kan blive opkrævet betaling til en kurs, der ligger over markedskursen.

Ejere af realkreditobligationer kan gratis få indskrevet og opbevaret deres obligationsbeholdning, hvis det udstedende realkreditinstitut vælges som kontoførende institut. Tilsvarende mulighed står åben for ejere af aktier og investeringsforeningsandele, idet det efter loven er det enkelte aktieselskab/investeringsforening, der afholder det kontoførende instituts omkostninger ved indskrivning og opbevaring.

Dersom den enkelte vælger ikke at benytte de vederlagsfri tilbud eller ejer statspapirer, er der en række omkostninger knyttet til såvel indskrivningen som besiddelsen af et værdipapir. Der betales både for selve kontoen og et yderligere beløb pr. fondskode. Hertil kommer betaling for meddelelser om rentetilskrivning, udtrækning af obligationer (indebærer betaling for både udtrækningsbrev og ændringsmeddelelse) og udbytte af aktier. Disse omkostninger kan indebære ret betydelige reduktioner i afkastet af værdipapiranbringelser - især ved obligations- og aktieplaceringer for relativt beskedne beløb.

Muligvis vil et oplysningsarbejde på dette område være gavnligt. Der kunne oplyses om omkostningerne ved at sprede anbringelsen af en mindre formue på flere obligationsserier, om mulighederne for at begrænse transaktionsomkostninger ved obligationspuljer og om mulighederne for gebyrfri indskrivning af realkreditobligationer i depot hos det pågældende institut.

Et af problemerne i forbindelse med forslag til mindskelse af transaktionsomkostningerne er, hvem der i givet fald skal bære indtægtstab, hvis småsparerne lettes for nogle omkostninger. Det vil næppe være hensigtsmæssigt at indføre nye "gratisydelse", når der er faktiske omkostninger forbundet med placeringer i værdipapirer.

8.5.2. Gratis indskrivning af statspapirer

Da besiddelsen af statspapirer i sammenligning med andre værdipapirer er pålagt relativt store omkostninger, skal udvalget foreslå, at der for obligationsejere, bortset fra finansielle institutioner der er kontoførende i Værdipapircentralen, indføres gebyrfri indskrivning og opbevaring af statspapirer. Denne mulighed gælder som nævnt allerede for realkreditobligationer og endvidere også for aktier og investeringsbeviser. Statsobligationer har i øvrigt tidligere (fra 1835 til 1983) kunnet indskrives gebyrfrit i Finansministeriet indtil 1971 og herefter i Nationalbanken. Merudgifterne i den forbindelse vil næppe være store (størrelsesordenen 10 mill. kr.).

8.5.3. Postordresalg af statspapirer

Pengeinstitutternes kurtagesatser beror ikke mindst på, at der ydes en betydelig service, herunder rådgivning, i forbindelse med køb og salg af værdipapirer. I adskillige tilfælde vil køberne sikkert gerne klare sig uden denne form for personlig rådgivning og i øvrigt med en forenklet købsform. Det foreslås derfor, at der etableres et postordresalg af de 8-10 åbne statspapirer mod et gebyr, der dækker de fulde omkostninger. Disse anslås at kunne blive meget lave, idet ordreblanketten tænkes udformet til maskinaflæsning og afviklingen foretaget i de elektroniske systemer, jfr. bilag 8.6.

Det foreslås, at der alene foretages postordresalg til kursen den dag ordren modtages. Dette indebærer, at køberen i almindelighed ikke kender kursen, når ordren afgives, hvilket svarer til vilkårene for privatpersoners køb i dag.

8.5.4. Indskrivning i Værdipapircentralen

Værdipapircentralen er en selvejende institution, hvor retten til indskrivning af værdipapirer tilkommer pengeinstitutter, **realkredit**-institutter, børsmæglerselskaber **m.fl.** Den enkelte investor er således ikke i direkte kontakt med værdipapircentralen vedrørende indskrivning, idet pengeinstitutter og realkreditinstitutter varetager kontakten til investorerne.

Begrundelsen for at henlægge indskrivning til pengeinstitutter **m.fl.** er blandt andet, at disse yder råd og vejledning med hensyn til investering i værdipapirer. Investorerne pålægges dog ikke ubetydelige gebyrer for denne service, hvilket kan afholde småsparere fra at foretage anbringelser i værdipapirer.

En fuldstændig centraliseret løsning med obligatorisk indskrivning af obligationer og børsnoterede aktier direkte i værdipapircentraler forekommer at være den mest effektive og billigste løsning. Dermed spares omkostninger til administration **m.v.** i diverse forvaltningssteder af indskrivning og depoter. En centraliseret løsning **kræver** kun én konto pr. investor, hvorimod der i princippet kan optræde flere konti pr. investor ved den nuværende løsning nemlig én pr. institut, der foretager indskrivning.

En sådan løsning med direkte indskrivning i værdipapircentraler blev nævnt i betænkning nr. 793 afgivet i 1977, men man valgte den decentrale løsning, der skønnes at fungere meget sikkert. Udvalget har ikke taget skridt til at gennemføre konkrete **overvejelser** om ændringer af systemet.

Bilag 8.1. Beregning af den statslige provenupåvirkning af opsparingsordning med statspræmie

En opsparingsordning, som beskrevet i afsnit 8.2, hvor der er en lang række opsparingsformål, der udløser præmie, minder i princippet om en **ikke-formålsbestemt** opsparingsordning, hvor opsparingen er bundet i en vis periode. Ordningen ligger dermed relativt tæt op ad den norske "Sparing Med Skattefradrag" (jfr. afsnit 7.2.3) bortset fra, at den norske opsparingsordning begunstiges med skattefradrag og, at opsparingen er bundet i 10 år (4 år for boligopsparing). Ordningen kan også sammenlignes med den svenske Allemanssparkonton (jfr. kapitel 7 afsnit 7.2.3), hvor renteindtægten er skattefri og udtræk fra kontoen medfører gebyrbetaling.

På Sparing Med Skattefradrag var der ultimo december 1988 opsparet et samlet beløb svarende til ca. 33 mia. danske kr., mens der på den svenske Allemanssparkonton ultimo 1988 var indskudt et beløb svarende til ca. 57 mia. danske kr.

Antages det som en beregningsteknisk forudsætning, at indskudsniveauet for en eventuel dansk opsparingsordning med statspræmie stabiliseres omkring 30 mia. kr. (inkl. renter og efter en vis indkøringsperiode) vil statens præmieudgifter udgøre omkring 0,3 mia. kr. årligt for hver præmieprocentenhed. Det er her forudsat, at frigelserne af opsparing er jævnt fordelt over årene.

Som følge af rentetilskrivning og eventuel nettotilgang til ordningen må præmieudgifterne imidlertid formodes at stige over tiden. Præmieudgifterne vil -udover naturligvis præmieprocenten - være afhængig af den egentlige forrentning af ordningen og den årlige nettoopsparing. Nettoopsparingen vil blandt andet afhænge af sparerens opsparingsperiode og nytilgang til ordningen.

Bilag 8.2. Beregning af den statslige provenupåvirkning ved indførelse af gevinstopsparinasordning

Da de følgende beregninger er baseret på simple "håndberegninger" og ikke modelberegninger, ses der bort fra provenutab i form af lavere forbrugsafgiftsindtægter ved en øget nettoopsparing ligesom de afledte effekter af øget nettoopsparing og/eller omfordeling af opsparingen ikke forsøges kvantificeret.

Forudsætninger:

- Samlede gevinstopsparing er på 20.000 mill. kr.
- Præmiepuljen er på 4 pct. p.a. før skat, dvs. 800 mill. kr.
- antallet af præmier er 250.000
- gevinstbeskatningsprocent på 15, bundfradrag på 200 kr.
- En gennemsnitlig kapitalindkomstskatteprocent for gevinstmodtagerne på 52

Statens årlige provenutab ved gevinstopsparing:

En gevinstopsparingsordning som model 2 eller 4 vil stort **se** være provenuneutral, idet den manglende beskatning af præmierne hos modtagerne i model 2 stort set opvejes af, at pengeinstitutterne ikke kan fradrage renteudgifterne, mens pengeinstitutternes fra dragsret for renteudgifter i model 4 modsvares af beskatning hos modtageren. I model 1 og 3 vil der derimod som følge af **asymmetri** i beskatningen opstå henholdsvis en provenugevinst på ca 100 mill. kr. årligt og et provenutab i størrelsesordenen 300 mill kr. årligt under de nævnte forudsætninger:

Statens indtægter ved gevinstbeskatning af præmierne:

$$\begin{aligned}\text{Indtægter} &= 0,15 \cdot (800 \text{ mill. kr.} - 250.000 \cdot 200 \text{ kr.}) \\ &= 112,5 \text{ mill. kr. årligt}\end{aligned}$$

Statens indtægter ved beskatning af gevinsterne som kapitalindkomst:

$$\text{Indtægter} = 0,52 \cdot 800 \text{ mill.kr.} = 416 \text{ mill. kr. årligt}$$

Pengeinstitutternes fradrag for præmieudbetalingerne:

Fradragsværdi = $0,50 \cdot 800$ mill. kr. = 400 mill. kr. årligt

Statens provenuegevinst:

Model 1: 400 mill. kr. + 112,5 mill. kr. - 416 mill. kr.

= 96,5 mill. kr. årligt

Model 3: 112,5 mill. kr. - 416 mill. kr.

= -303,5 mill. kr. årligt

Bilag 8.3. Afgifter m.v. af tipning, lotterier og andre spil

Af alle gevinster fra tipning, klasselotteri og andre lotterispil betales en gevinstafgift på 15 pct. med et bundfradrag på 200 kr. Herudover påhviler der de enkelte spil og lotterier forskellige regler med hensyn til betaling af afgifter og anvendelse af overskud.

Tipning: Af tipsomsætningen betales der en særlig tipsafgift til staten, der pr. 1. januar 1989 udgjorde 16 pct. Indførelsen af lotto-spil bevirker, at tipsafgiften pr. 1. oktober 1989 sænkes til 13 pct. I regnskabsåret 1986/87 opnåede Tipstjenesten et overskud på 311,5 mill. kr. svarende til 23½ pct. af omsætningen. Heraf anvendtes 71 pct. til idrætsformål, 17 pct. til ungdomsformål, 7 pct. til alment kulturelle formål og 5 pct. til velgørende og andre almennyttige formål.

Totalisatorspil (væddeløb): Omkring 90 pct. af omsætningen fra totalisatorspil kommer fra travsporten. Ved væddeløb betales en særlig totalisatorafgift beregnet på grundlag af indskudssummen i totalisatoren. Målt i forhold til omsætningen udgjorde totalisatorafgiften knap 5 pct. i 1987. Væddeløbsgevinster er indkomstskattepligtige. Endvidere kan skatteministeren gøre udstedelsen af totalisatorbevilling betinget af, at bevillingshaveren afgiver et fastsat beløb til almenvælgørende formål. Sidstnævnte praksis anvendes kun overfor bevillingshavere med betragtelige totalisatoroverskud.

Lotterier: I oversigtsform vises nedenfor anvendelsen af lotteriernes overskud:

	Overskud i pct. af omsætning i 1986	tilfalder
Almenvælgørende landslotterier	33	de angivne formål
Klasselotteriet	21	staten
Varelotteriet	19	almennyttige formål
Landbrugslotteriet	15	almennyttige formål

Bilag 8.4. Spilleaktiviteten i de nordiske lande

Fra kapitel 5 i lottoudvalgets betænkning (nr. 1129/januar 1988) gengives omsætningstallene for de enkelte spil og lotterier i Danmark i 1986 samt tal for den samlede spilleaktivitet i de øvrige nordiske lande **excl.** Island.

<u>Omsætning i Danmark i 1986</u>	mill, kr,
Tipning	1317,0
Trav og galop	459,9
Klasselotteriet	269,9
Bingo (skøn)	250,0
Landslotterier	180,0
Landbrugslotteriet	50,1
Varerelotteriet	50,2
Duespil	19,3
I alt	2596,4

Omregnet til danske kr. udgjorde spilleomsætningen pr. indbygger i 1986 følgende beløb:

Danmark: 518 kr.

Finland: 1.243 kr.

Norge: 1.419 kr.

Sverige: 1.773 kr.

Som det fremgår ligger spilleaktiviteten i Danmark langt under niveauet i de øvrige nordiske lande.

Bilag 8.5. Transaktionsomkostninger ved formueanbringer i værdipapirer

Den danske Bankforening og Danmarks Sparekasseforening har udsendt en vejledning til pengeinstitutterne, hvori henstilles hvilke kundegebyrer der bør opkræves for værdipapirdepoter i Værdipapircentralen. Disse gebyrer skal afspejle portoomkostninger og betaling for Værdipapircentralens og pengeinstitutternes omkostninger.

<u>Veiledende depotgebyrer:</u>	1989	1983
1. Kontogebyr, kr. pr. år	24,80	25,00
2. Fondskodegebyr, kr. pr. år	12,50	...
3. Udtrækningsadvis , kr. pr. stk.	6,40	5,00
4. Renteadvis kr. pr. stk.	6,40	5,00
5. Udbytteadvis, kr. pr. stk.	6,40	...
6. Ændringsmeddelelse , kr. pr. stk.	16,80 ^a	10,00
7. Udskrifter i øvrigt, kr. pr. stk.	18,40	10,00
8. <u>Minimumgebyr, kr. pr. år</u>	<u>...</u>	<u>75,00</u>

a) Hertil skal lægges 5,60 kr. pr. mill. kr. nominelle værdipapirbeholdning, der er omfattet af ændringen.

1. Betales for at have konto i Værdipapircentralen.
2. Betales for hver fondskode (**obligationsserie** m.v.), der er registreret i Værdipapircentralen.
3. Betales ved udtrækning af obligation.
4. Meddelelse om rentetilskrivning til kontoen.
5. Meddelelse om **udbyttebetaling**.
6. Opkræves ved køb og salg af værdipapirer samt ved udtrækning af **obligationer**.
8. Betaltes i 1983, hvis summen af kontoejerens gebyrer **ikke** oversteg 75,00 kr. årligt.

Udover disse gebyrer opkræver pengeinstitutterne et beløb (**kurtage**) for den rådgivning m.v., der ydes i forbindelse med handlen med værdipapirer. Kurtagen afhænger af det beløb, der handles til, og af om det er obligationer eller aktier, der købes/sælges. Kurtager udgør dog minimum 100 kr. (juni 1989).

Værdipapircentralen havde ved udgangen af 1988 ca. 2 mill. konti I 1988 var der 14,1 mill. transaktioner, hvoraf transaktioner mellem

fondshandlere og private samt overførsler fra konto til konto udgjorde 2,4 mill.

Værdipapircentralens omkostninger dækkes blandt andet ved afgifter på de funktioner, som Værdipapircentralen udfører i forbindelse med værdipapirhandel m.v. Afgifterne betales af de kontoførende institutter (pengeinstitutter, realkreditinstitutter m.v.), der i 1989 betaler 50 pct. af nedenstående prisliste (den resterende halvdel af Værdipapircentralens omkostninger betaler institutterne på anden vis).

Værdipapircentralens omkostninger ved forskellige ydelser i 1989

Emission, børsintroduktion, Fondskodeskift m.v. (kr. pr. obligation/aktie/andel)	0,03
Køb og salg af værdipapirer, kontooverflytning (kr. pr. mill, nominelle værdi pr. år)	30,00
Betaling af renter, udbytter, udtrukne beløb (kr. pr. betaling)	2,00
Betaling for konto i Værdipapircentralen (kr. pr. år pr. konto)	3,00
Betaling for antallet af fondsaktiver (kr. pr. år. pr. fondsaktiv på kontoen) .	1,00
Administrative transaktioner (kr. pr. transaktion)	1,50
Nedskrivning af forfaldne beløb m.v. (kr. pr. fondskode)	1,50
Omsætning alene mellem fondshandlere (kr. pr. transaktion/kr. pr. mill. kr. omsætn.)	6,00 +2,25
Øvrige beholdningstransaktioner (kr. pr. transaktion/kr. pr. mill. kr. omsætn.)	12,00 +4,50

Bilag 8.6. Skitse til blanket til postordresalg af statspapirer

(xx angiver felter, der skal udfyldes)

BESTILLING AF STATSOBLIGATIONER

Navn xx
Adresse xx
CPR-nr. xx

ønsker at købe følgende statsobligationer/statsgældsbeviser til den officielle kurs på den dag, hvor nærværende købsordre modtages af "Statsobligationskontoret".

Obligationsserie	Tilbagebeta- lingstidspunkt	Højeste kurs 1)	pålydende beløb
9 pct. stående lån	15.11.1998	XX	XX
9 pct. stående lån	15.11.1996	XX	XX
9 pct. stående lån	15.11.1994	XX	XX
9 pct. stående lån	15.08.1992	XX	XX
9 pct. statsgældsbevis	20.05.1991	XX	XX
9 pct. statsgældsbevis	20.02.1991	XX	XX
9 pct. statsgældsbevis	20.11.1990	XX	XX
9 pct. statsgældsbevis	20.08.1990	XX	XX
Variabel rente	20.02.1999	XX	XX
Variabel rente	20.02.1994	XX	XX

1) Her kan evt. anføres den højeste kurs, der ønskes købt til.

"Statsobligationskontoret" bemyndiges til at trække købesummen på konto nr. xx i pengeinstitut/postgiro xx med reg.nr. xx. Det samme gælder rentedifferencer (jfr. bagsiden) og købsgebyrer, der udgør yy kr. pr. obligationsserie og zz kr. pr. ordre. Renter af obligationerne og tilbagebetaling vil til sin tid blive overført til samme konto, med mindre der er afgivet meddelelse om ændring af kontonr., jfr. bagsiden af blanketten.

Obligationerne bedes registreret i

depot nr. xx i pengeinstitut xx eller
mit statsobligationsdepot nr. xx eller
i nyt statsobligationsdepot, Ja: x

Underskrift: xx

Købssummen trækkes tredjedagen efter handelsdatoen på kontoen samtidig med, at obligationerne registreres i depotet, hvorefter købsnota og bekræftelse fra Værdipapircentralen fremsendes. Hvis den officielle kurs ligger højere end den højeste kurs, der er indskrevet ovenfor, vil der straks blive sendt meddelelse herom. Hvis der ikke er dækning på kontoen i pengeinstitut/postgiro, vil handlen ikke blive afviklet, og ordreblanketten tilbagesendes.

BLANKETTENS BAGSIDE

Her påtænkes anført en kort beskrivelse af de forskellige obligationstyper (herunder tilbagebetalingsprofil og renteterminer), af opgørelsen af "den officielle kurs" og af, hvordan investor til enhver tid kan afhænde obligationerne igen ved henvendelse til et pengeinstitut. Endvidere anføres anvisning på, hvordan kontonummeret, hvortil renter og tilbagebetalinger overføres, ændres samt anvisning på at flytte papirer fra et depot i Værdipapircentralen til et andet. Endelig bør der nok også anføres en force majeure-type klausul (evt. på blankettens forside).

Vedr. Rentedifferencer: Obligationerne sælges op til 1 måned før rentebetalingdatoen "med kupon", hvilket betyder, at obligations-ejeren på rentebetalingdatoen både får rente fra købsdato til førstkommende rentebetalingdato og fra sidste rentebetalingdato til købsdato. Sidstnævnte beløb - der skal udbetales til de(n) forrige ejer(e) - vil derfor blive trukket på forhånd sammen med købesummen. Ved køb i den sidste måned før rentebetalingdatoen handles "ex kupon", hvilket vil sige, at køberen ikke modtager renter ved førstkommende rentebetalingstermin, men i stedet modtager rentebetalingen allerede **på** købsdagen, idet købesummen fratrækkes renterne. Beløb og beregninger vil fremgå af købsnotaen.

Vedr. statsdepot: Værdipapircentralen opkræver årlige gebyrer pr. depot og pr. obligationsserie samt gebyrer for meddelelse om rentebetaling og tilbagebetaling. Disse gebyrer vil efter gældende retningslinier - ligesom for realkreditinstitutdepoter - ikke blive opkrævet hos depotindehaveren men betalt af obligationsudstederen.

Oplysninger om udbetalte renter, kursværdi ved udgangen af året m.v. vil på samme måde som for andre obligationsdepoter blive afgivet til skattemyndighederne, der vil medtage dem i den fortrykte selvangivelse.

BILAG TIL KAPITEL 5

Bilag 5.1 -5.18

Fordeling af ejendomsaktiver, gæld til realkreditinstitutioner, indestående i pengeinstitutter, gæld i pengeinstitutter-obligationsbeholdning samt aktiebeholdning efter alder, indkomst og socioøkonomiske grupper. 1987.

BILAGSTABEL 5.1. FORDELING AF EJENDOMSAKTIVER I 1987 EFTER ALOER.

ALDER	VÆRDI AF EJENDOMSAKTIVER (KR.)								TOTAL
	FREKVENSS RÅKKE PCT KOLONNE PCT	0 KR.	1-1000 KR.	1001- 5000	5001- 10.000	10.001- 50.001	50.001- 100.000	100.001- 500.000	
UNDER 20 ÅR	583470	0	60	0	180	450	5820	150	590130
	98.87	0.00	0.01	0.00	0.03	0.08	0.99	0.03	
	20.47	0.00	5.26	0.00	2.03	1.96	0.65	0.03	
21 - 30 ÅR	559110	60	240	180	1830	4380	201630	31080	798510
	70.02	0.01	0.03	0.02	0.23	0.55	25.25	3.89	
	19.62	12.50	21.05	24.00	20.61	19.06	22.43	5.22	
31 - 40 ÅR	414270	30	120	60	1800	5130	216240	129720	767370
	53.99	0.00	0.02	0.01	0.23	0.67	28.18	16.90	
	14.54	6.25	10.53	8.00	20.27	22.32	24.05	21.78	
41 - 50 ÅR	381300	60	210	150	1740	4470	140610	185250	713790
	53.42	0.01	0.03	0.02	0.24	0.63	19.70	25.95	
	13.38	12.50	18.42	20.00	19.59	19.45	15.64	31.10	
51 - 60 ÅR	290970	150	90	90	1260	3030	105210	110730	511530
	56.88	0.03	0.02	0.02	0.25	0.59	20.57	21.65	
	10.21	31.25	7.89	12.00	14.19	13.19	11.70	18.59	
61 - 70 ÅR	293940	120	270	150	1140	3390	116970	78630	494610
	59.43	0.02	0.05	0.03	0.23	0.69	23.65	15.90	
	10.32	25.00	23.68	20.00	12.84	14.75	13.01	13.20	
71 - 80 ÅR	222270	30	150	120	690	1770	82560	45690	353280
	62.92	0.01	0.04	0.03	0.20	0.50	23.37	12.93	
	7.80	6.25	13.16	16.00	7.77	7.70	9.18	7.67	
OVER 80 ÅR	104160	30	0	0	240	360	29970	14400	149160
	69.83	0.02	0.00	0.00	0.16	0.24	20.09	9.65	
	3.66	6.25	0.00	0.00	2.70	1.57	3.33	2.42	
TOTAL	2849490	480	1140	750	8880	22980	899010	595650	4378380

BILAGSTABEL 5.2. FORDELING AF EJENDOMSAKTIVER I 1987 EFTER SKATTEPLIGTIG INDKOMST.

SKATTEPLIGTIG INDKOMST (KR.)	VÆRDI AF EJENDOMSAKTIVER (KR.)								TOTAL
	0 KR.	1-1000 KR.	1001- 5000	5001- 10.000	10.001- 50.001	50.001- 100.000	100.001- 500.000	OVER 500.000	
NEGATIV	44790 59.36 1.57	0 0.00 0.00	0 0.00 0.00	30 0.04 4.00	120 0.16 1.35	330 0.44 1.44	18360 24.33 2.04	11820 15.67 1.98	75450
0	86550 92.11 3.04	0 0.00 0.00	30 0.03 2.63	0 0.00 0.00	0 0.00 0.00	60 0.06 0.26	4080 4.34 0.45	3240 3.45 0.54	93960
1-100.000	1768140 77.12 62.05	330 0.01 68.75	600 0.03 52.63	360 0.02 48.00	3720 0.16 41.89	8430 0.37 36.68	367200 16.02 40.84	143790 6.27 24.14	2292570
100.001-200.000	870030 53.63 30.53	120 0.01 25.00	420 0.03 36.84	330 0.02 44.00	4590 0.28 51.69	12300 0.76 53.52	445710 27.48 49.58	288690 17.80 48.47	1622190
200.001-300.000	69480 30.39 2.44	30 0.01 6.25	90 0.04 7.89	30 0.01 4.00	390 0.17 4.39	1680 0.73 7.31	54390 23.79 6.05	102570 44.86 17.22	228660
300.001-400.000	6900 16.78 0.24	0 0.00 0.00	0 0.00 0.00	0 0.00 0.00	30 0.07 0.34	120 0.29 0.52	6780 16.48 0.75	27300 66.37 4.58	41130
400.001-500.000	1710 15.04 0.06	0 0.00 0.00	0 0.00 0.00	0 0.00 0.00	0 0.00 0.00	60 0.53 0.26	1290 11.35 0.14	8310 73.09 1.40	11370
OVER 500.000	1890 14.48 0.07	0 0.00 0.00	0 0.00 0.00	0 0.00 0.00	30 0.23 0.34	0 0.00 0.00	1200 9.20 0.13	9930 76.09 1.67	13050
TOTAL	2849490	480	1140	750	8880	22980	899010	595650	4378380

BILAGSTABEL 5.3. FORDELING AF EJENDOMSAKTIVER I 1987 EFTER SOCIOØKONOMISK GRUPPE.

SOCIOØKONOMISK GRUPPE	VÆRDI AF EJENDOMSAKTIVER (KR.)								TOTAL
	0 KR.	1-1000 KR.	1001- 5000	5001- 10.000	10.001- 50.001	50.001- 100.000	100.001- 500.000	OVER 500.000	
SELVSTÆNDIG	144780 42.50 5.08	30 0.01 6.25	30 0.01 2.63	150 0.04 20.00	810 0.24 9.12	1680 0.49 7.31	106950 31.40 11.90	86190 25.30 14.47	340620
DIREKTØR	1590 17.49 0.06	0 0.00 0.00	0 0.00 0.00	0 0.00 0.00	0 0.00 0.00	30 0.33 0.13	1170 12.87 0.13	6300 69.31 1.06	9090
OVERORDNET FUNKTIONÆR	42060 25.92 1.48	0 0.00 0.00	60 0.04 5.26	30 0.02 4.00	330 0.20 3.72	1110 0.68 4.83	37590 23.17 4.18	81090 49.97 13.61	162270
LEDENDE FUNKTIONÆR	156270 43.46 5.48	30 0.01 6.25	180 0.05 15.79	90 0.03 12.00	1200 0.33 13.51	2940 0.82 12.79	101670 28.27 11.31	97230 27.04 16.32	359610
FUNKTIONÆR I ØVRIGT	293550 58.38 10.30	0 0.00 0.00	120 0.02 10.53	120 0.02 16.00	1230 0.24 13.85	3780 0.75 16.45	131130 26.08 14.59	72900 14.50 12.24	502830
FAGLÆRT ARBEJDER	113220 39.97 3.97	60 0.02 12.50	60 0.02 5.26	30 0.01 4.00	690 0.24 7.77	2040 0.72 8.88	95640 33.76 10.64	71550 25.26 12.01	283290
IKKE-FAGLÆRT ARBEJDER	246900 58.99 8.66	90 0.02 18.75	120 0.03 10.53	60 0.01 8.00	870 0.21 9.80	2610 0.62 11.36	117690 28.12 13.09	50190 11.99 8.43	418530
LØNMODTAGER I ØVRIGT	557790 79.75 19.58	90 0.01 18.75	120 0.02 10.53	30 0.00 4.00	1350 0.19 15.20	3510 0.50 15.27	106290 15.20 11.82	30210 4.32 5.07	699390
PENSIONIST	605280 69.91 21.24	150 0.02 31.25	360 0.04 31.58	240 0.03 32.00	1680 0.19 18.92	3810 0.44 16.58	170280 19.67 18.94	83940 9.70 14.09	865740
ANDET	688050 93.36 24.15	30 0.00 6.25	90 0.01 7.89	0 0.00 0.00	720 0.10 8.11	1470 0.20 6.40	30600 4.15 3.40	16050 2.18 2.69	737010
TOTAL	2849490	480	1140	750	8880	22980	899010	595650	4378380

BILAGSTABEL 5.4. FORDELING AF GÆLD TIL REALKREDITINSTITUTTER I 1987 EFTER ALDER.

ALDER	GÆLD TIL REALKREDITINSTITUT (KR.)								TOTAL		
	FREKVENSS RÅKKE PCT	KOLONNE PCT	0 KR.	1-1000 KR.	1001- 5000	5001- 10.000	10.001- 50.001	50.001- 100.000		100.001- 500.000	OVER 500.000
UNDER 20 ÅR			583830	30	150	60	450	690	4740	180	590130
			98.93	0.01	0.03	0.01	0.08	0.12	0.80	0.03	
			18.85	0.76	0.56	0.22	0.38	0.50	0.56	0.14	
21 - 30 ÅR			573210	330	660	600	5550	13080	188970	16110	798510
			71.78	0.04	0.08	0.08	0.70	1.64	23.67	2.02	
			18.51	8.40	2.48	2.18	4.74	9.51	22.52	12.40	
31 - 40 ÅR			435300	150	1260	990	11640	23940	245220	48870	767370
			56.73	0.02	0.16	0.13	1.52	3.12	31.96	6.37	
			14.06	3.82	4.74	3.59	9.94	17.41	29.23	37.62	
41 - 50 ÅR			412020	360	1620	1680	15660	28620	209700	44130	713790
			57.72	0.05	0.23	0.24	2.19	4.01	29.38	6.18	
			13.30	9.16	6.09	6.09	13.37	20.82	24.99	33.97	
51 - 60 ÅR			333540	390	3120	3360	21330	28020	108120	13650	511530
			65.20	0.08	0.61	0.66	4.17	5.48	21.14	2.67	
			10.77	9.92	11.74	12.19	18.21	20.38	12.89	10.51	
61 - 70 ÅR			357120	870	7110	8940	32280	26670	56610	5010	494610
			72.20	0.18	1.44	1.81	6.53	5.39	11.45	1.01	
			11.53	22.14	26.75	32.43	27.55	19.40	6.75	3.86	
71 - 80 ÅR			275010	930	8580	8730	23520	13290	21720	1500	353280
			77.84	0.26	2.43	2.47	6.66	3.76	6.15	0.42	
			8.88	23.66	32.28	31.66	20.08	9.67	2.59	1.15	
OVER 80 ÅR			126750	870	4080	3210	6720	3180	3900	450	149160
			84.98	0.58	2.74	2.15	4.51	2.13	2.61	0.30	
			4.09	22.14	15.35	11.64	5.74	2.31	0.46	0.35	
TOTAL			3096780	3930	26580	27570	117150	137490	838980	129900	4378380

BILAGSTABEL 5.5. FORDELING AF GÆLD TIL REALKREDITINSTITUTTER I 1987 EFTER SKATTEPLIGTIG INDKOMST.

SKATTEPLIGTIG INDKOMST (KR.)	GÆLD TIL REALKREDITINSTITUTTER (KR.)								TOTAL
	0 KR.	1-1000 KR.	1001- 5000	5001- 10.000	10.001- 50.001	50.001- 100.000	100.001- 500.000	OVER 500.000	
NEGATIV	55410 73.44 1.79	30 0.04 0.76	90 0.12 0.34	30 0.04 0.11	870 1.15 0.74	1170 1.55 0.85	12240 16.22 1.46	5610 7.44 4.32	75450
0	88530 94.22 2.86	0 0.00 0.00	30 0.03 0.11	0 0.00 0.00	270 0.29 0.23	270 0.29 0.20	3300 3.51 0.39	1560 1.66 1.20	93960
1-100.000	1901460 82.94 61.40	2670 0.12 67.94	16440 0.72 61.85	15780 0.69 57.24	51600 2.25 44.05	46320 2.02 33.69	224310 9.78 26.74	33990 1.48 26.17	2292570
100.001-200.000	949440 58.53 30.66	990 0.06 25.19	8250 0.51 31.04	9240 0.57 33.51	50370 3.11 43.00	71940 4.43 52.32	476670 29.38 56.82	55290 3.41 42.56	1622190
200.001-300.000	85890 37.56 2.77	210 0.09 5.34	1530 0.67 5.76	1770 0.77 6.42	10350 4.53 8.83	14490 6.34 10.54	93360 40.83 11.13	21060 9.21 16.21	228660
300.001-400.000	9900 24.07 0.32	0 0.00 0.00	180 0.44 0.68	480 1.17 1.74	2100 5.11 1.79	2400 5.84 1.75	19470 47.34 2.32	6600 16.05 5.08	41130
400.001-500.000	2880 25.33 0.09	30 0.26 0.76	0 0.00 0.00	90 0.79 0.33	750 6.60 0.64	450 3.96 0.33	4710 41.42 0.56	2460 21.64 1.89	11370
OVER 500.000	3270 25.06 0.11	0 0.00 0.00	60 0.46 0.23	180 1.38 0.65	840 6.44 0.72	450 3.45 0.33	4920 37.70 0.59	3330 25.52 2.56	13050
TOTAL	3096780	3930	26580	27570	117150	137490	838980	129900	4378380

BILAGSTABEL 5.6. FORDELING AF GULD TIL REALKREDITINSTITUTTER I 1987 EFTER SOCIOØKONOMISK GRUPPE.

SOCIOØKONOMISK GRUPPE	GÆLD TIL REALKREDITINSTITUTTER (KR.)								
	0 KR.	1-1000 KR.	1001-5000	5001-10.000	10.001-50.001	50.001-100.000	100.001-500.000	OVER 500.000	TOTAL
FREKVENSS RÆKKE PCT KOLONNE PCT									
SELVSTÆNDIG	215460 63.26 6.96	240 0.07 6.11	1590 0.47 5.98	2070 0.61 7.51	10200 2.99 8.71	11760 3.45 8.55	74520 21.88 8.88	24780 7.27 19.08	340620
DIREKTØR	2070 22.77 0.07	0 0.00 0.00	60 0.66 0.23	150 1.65 0.54	240 2.64 0.20	480 5.28 0.35	3510 38.61 0.42	2580 28.38 1.99	9090
OVERORDNET FUNKTIONÆR	48690 30.01 1.57	120 0.07 3.05	390 0.24 1.47	750 0.46 2.72	4980 3.07 4.25	8100 4.99 5.89	74880 46.15 8.93	24360 15.01 18.75	162270
LEDENDE FUNKTIONÆR	169980 47.27 5.49	210 0.06 5.34	1500 0.42 5.64	1590 0.44 5.77	10230 2.84 8.73	17370 4.83 12.63	135990 37.82 16.21	22740 6.32 17.51	359610
FUNKTIONÆR I ØVRIGT	307950 61.24 9.94	90 0.02 2.29	1290 0.26 4.85	1200 0.24 4.35	10230 2.03 8.73	17190 3.42 12.50	146010 29.04 17.40	18870 3.75 14.53	502830
FAGLÆRT ARBEJDER	122310 43.17 3.95	90 0.03 2.29	870 0.31 3.27	930 0.33 3.37	8640 3.05 7.38	15090 5.33 10.98	121170 42.77 14.44	14190 5.01 10.92	283290
IKKE-FAGLÆRT ARBEJDER	260100 62.15 8.40	210 0.05 5.34	1620 0.39 6.09	1680 0.40 6.09	11970 2.86 10.22	19680 4.70 14.31	114060 27.25 13.60	9210 2.20 7.09	418530
LØNHODTAGER I ØVRIGT	568560 81.29 18.36	300 0.04 7.63	1260 0.18 4.74	1230 0.18 4.46	7530 1.08 6.43	11010 1.57 8.01	100590 14.38 11.99	8910 1.27 6.86	699390
PENSIONIST	702240 81.11 22.68	2280 0.26 58.02	16140 1.86 60.72	16020 1.85 58.11	45270 5.23 38.64	30090 3.48 21.89	50760 5.86 6.05	2940 0.34 2.26	865740
ANDET	699420 94.90 22.59	390 0.05 9.92	1860 0.25 7.00	1950 0.26 7.07	7860 1.07 6.71	6720 0.91 4.89	17490 2.37 2.08	1320 0.18 1.02	737010
TOTAL	3096780	3930	26580	27570	117150	137490	838980	129900	4378380

BILAGSTABEL 5.7. FORDELING AF INDESTÅENDE I PENGEINSTITUT I 1987 EFTER ALDER.

ALDER FREKVENNS RÆKKE PCT KOLONNE PCT	INDESTÅENDE I PENGEINSTITUT (KR.)								TOTAL
	0 KR.	1-1000 KR.	1001- 5000	5001- 10.000	10.001- 50.001	50.001- 100.000	100.001- 500.000	OVER 500.000	
UNDER 20 ÅR	31110 5.25 5.27	189600 32.14 30.93	167700 28.43 20.10	76230 12.92 12.91	112230 19.01 9.82	10140 1.72 3.44	3060 0.52 1.04	60 0.01 0.28	590130
21 - 30 ÅR	75030 9.40 12.77	124500 15.59 20.31	198090 24.81 23.74	139710 17.50 23.66	209700 26.26 18.36	31860 3.99 10.81	18870 2.36 6.41	750 0.09 3.50	798510
31 - 40 ÅR	133110 17.35 22.65	108720 14.17 17.74	155190 20.22 18.60	118320 15.42 20.04	190560 24.83 16.68	35190 4.59 11.94	24660 3.21 8.38	1620 0.21 7.56	767370
41 - 50 ÅR	137670 19.29 23.43	86220 12.08 14.07	127680 17.89 15.30	97800 13.70 16.56	183990 25.78 16.10	45900 6.43 15.57	31980 4.48 10.86	2550 0.36 11.90	713790
51 - 60 ÅR	94590 18.49 16.10	48510 9.48 7.91	76590 14.97 9.18	60720 11.87 10.28	144540 28.26 12.65	42000 8.21 14.25	41790 8.17 14.19	2790 0.55 13.03	511530
61 - 70 ÅR	71700 14.50 12.20	32970 6.67 5.38	59520 12.03 7.13	49710 10.05 8.42	139680 28.24 12.23	60330 12.20 20.47	75120 15.19 25.51	5580 1.13 26.05	494610
71 - 80 ÅR	33930 9.60 5.77	17490 4.95 2.85	38550 10.91 4.62	36090 10.22 6.11	109800 31.08 9.61	47310 13.39 16.05	65280 18.48 22.17	4830 1.37 22.55	353280
OVER 80 ÅR	10500 7.04 1.79	4920 3.30 0.80	10980 7.36 1.32	11910 7.98 2.02	51960 34.84 4.55	21990 14.74 7.46	33660 22.57 11.43	3240 2.17 15.13	149160
TOTAL	587640	612930	834300	590490	1142460	294720	294420	21420	4378380

BILAGSTABEL 5.8. FORDELING AF INDESTÅENDE I PENGEINSTITUT I 1987 EFTER SKATTEPLIGTIG INDKOMST.

SKATTEPLIGTIG INDKOMST (KR.)	INDESTÅENDE I PENGEINSTITUT (KR.)								TOTAL
	0 KR.	1-1000 KR.	1001- 5000	5001- 10.000	10.001- 50.001	50.001- 100.000	100.001- 500.000	OVER 500.000	
NEGATIV	21150 28.03 3.60	18600 24.65 3.03	13350 17.69 1.60	6330 8.39 1.07	10170 13.48 0.89	2940 3.90 1.00	2490 3.30 0.85	420 0.56 1.96	75450
0	66120 70.37 11.25	15300 16.28 2.50	4440 4.73 0.53	2400 2.55 0.41	4200 4.47 0.37	780 0.83 0.26	690 0.73 0.23	30 0.03 0.14	93960
1-100.000	294720 12.86 50.15	386250 16.85 63.02	485520 21.18 58.19	290190 12.66 49.14	551730 24.07 48.29	141180 6.16 47.90	137820 6.01 46.81	5160 0.23 24.09	2292570
100.001-200.000	178050 10.98 30.30	170310 10.50 27.79	300240 18.51 35.99	259800 16.02 44.00	477360 29.43 41.78	114930 7.08 39.00	113370 6.99 38.51	8130 0.50 37.96	1622190
200.001-300.000	21030 9.20 3.58	18000 7.87 2.94	25290 11.06 3.03	26760 11.70 4.53	80520 35.21 7.05	26490 11.58 8.99	27240 11.91 9.25	3330 1.46 15.55	228660
300.001-400.000	4140 10.07 0.70	2670 6.49 0.44	3600 8.75 0.43	3810 9.26 0.65	12810 31.15 1.12	5250 12.76 1.78	7380 17.94 2.51	1470 3.57 6.86	41130
400.001-500.000	1320 11.61 0.22	930 8.18 0.15	1050 9.23 0.13	510 4.49 0.09	3000 26.39 0.26	1740 15.30 0.59	2190 19.26 0.74	630 5.54 2.94	11370
OVER 500.000	1110 8.51 0.19	870 6.67 0.14	810 6.21 0.10	690 5.29 0.12	2670 20.46 0.23	1410 10.80 0.48	3240 24.83 1.10	2250 17.24 10.50	13050
TOTAL	587640	612930	834300	590490	1142460	294720	294420	21420	4378380

BILAGSTABEL 5.9. FORDELING AF INDESTÅENDE I PENGEINSTITUT I 1987 EFTER SOCIOØKONOMISK GRUPPE.

SOCIOØKONOMISK GRUPPE	INDESTÅENDE I PENGEINSTITUT (KR.)								TOTAL
	0 KR.	1-1000 KR.	1001-5000	5001-10.000	10.001-50.001	50.001-100.000	100.001-500.000	OVER 500.000	
SELVSTÆNDIG	114090 33.49 19.41	32640 9.58 5.33	36690 10.77 4.40	23010 6.76 3.90	61950 18.19 5.42	27360 8.03 9.28	38880 11.41 13.21	6000 1.76 28.01	340620
DIREKTØR	1080 11.88 0.18	750 8.25 0.12	930 10.23 0.11	1020 11.22 0.17	2520 27.72 0.22	1110 12.21 0.38	1320 14.52 0.45	360 3.96 1.68	9090
OVERORDNET FUNKTIONÆR	15180 9.35 2.58	14580 8.99 2.38	20190 12.44 2.42	20580 12.68 3.49	59550 36.70 5.21	16770 10.33 5.69	14190 8.74 4.82	1230 0.76 5.74	162270
LEDENDE FUNKTIONÆR	43170 12.00 7.35	33510 9.32 5.47	59760 16.62 7.16	58680 16.32 9.94	117000 32.54 10.24	26430 7.35 8.97	19950 5.55 6.78	1110 0.31 5.18	359610
FUNKTIONÆR I ØVRIGT	63660 12.66 10.83	52560 10.45 8.58	100290 19.95 12.02	88380 17.58 14.97	147270 29.29 12.89	29760 5.92 10.10	20220 4.02 6.87	690 0.14 3.22	502830
FAGLÆRT ARBEJDER	24300 8.58 4.14	34650 12.23 5.65	57540 20.31 6.90	46350 16.36 7.85	89220 31.49 7.81	17460 6.16 5.92	13230 4.67 4.49	540 0.19 2.52	283290
IKKE-FAGLÆRT ARBEJDER	53850 12.87 9.16	61050 14.59 9.96	96870 23.15 11.61	63480 15.17 10.75	103290 24.68 9.04	21210 5.07 7.20	17910 4.28 6.08	870 0.21 4.06	418530
LØNMODTAGER I ØVRIGT	69960 10.00 11.91	108840 15.56 17.76	177930 25.44 21.33	113700 16.26 19.26	179280 25.63 15.69	30690 4.39 10.41	18120 2.59 6.15	870 0.12 4.06	699390
PENSIONIST	94200 10.88 16.03	60450 6.98 9.86	114930 13.28 13.78	97680 11.28 16.54	257790 29.78 22.56	100710 11.63 34.17	131190 15.15 44.56	8790 1.02 41.04	865740
ANDET	108150 14.67 18.40	213900 29.02 34.90	169170 22.95 20.28	77610 10.53 13.14	124590 16.90 10.91	23220 3.15 7.88	19410 2.63 6.59	960 0.13 4.48	737010
TOTAL	587640	612930	834300	590490	1142460	294720	294420	21420	4378380

BILAGSTABEL 5.10. FORDELING AF GÆLD TIL I PENGEINSTITUT I 1987 EFTER ALOER.

ALDER FREKVENNS RÆKKE PCT KOLONNE PCT	GÆLD TIL I PENGEINSTITUT (KR.)								TOTAL
	0 KR.	1-1000 KR.	1001- 5000	5001- 10.000	10.001- 50.001	50.001- 100.000	100.001- 500.000	OVER 500.000	
UNDER 20 ÅR	492900 83.52 19.59	15450 2.62 16.39	15210 2.58 9.29	14070 2.38 8.70	42060 7.13 5.78	7980 1.35 2.18	2370 0.40 0.71	90 0.02 0.55	590130
21 - 30 ÅR	273660 34.27 10.88	22590 2.83 23.97	38130 4.78 23.30	44400 5.56 27.45	224280 28.09 30.83	116280 14.56 31.72	77550 9.71 23.32	1620 0.20 9.91	798510
31 - 40 ÅR	294780 38.41 11.72	16200 2.11 17.19	31710 4.13 19.37	31260 4.07 19.33	173340 22.59 23.82	107490 14.01 29.32	108180 14.10 32.53	4410 0.57 26.97	767370
41 - 50 ÅR	328470 46.02 13.06	12930 1.81 13.72	26790 3.75 16.37	28170 3.95 17.42	140700 19.71 19.34	77730 10.89 21.20	92610 12.97 27.85	6390 0.90 39.08	713790
51 - 60 ÅR	299790 58.61 11.92	9150 1.79 9.71	18840 3.68 11.51	18900 3.69 11.69	85350 16.69 11.73	39060 7.64 10.66	37980 7.42 11.42	2460 0.48 15.05	511530
61 - 70 ÅR	381270 77.08 15.16	9150 1.85 9.71	19140 3.87 11.69	15750 3.18 9.74	43980 8.89 6.04	13710 2.77 3.74	10590 2.14 3.18	1020 0.21 6.24	494610
71 - 80 ÅR	306180 86.67 12.17	6660 1.89 7.07	10950 3.10 6.69	7380 2.09 4.56	15420 4.36 2.12	3690 1.04 1.01	2760 0.78 0.83	240 0.07 1.47	353280
OVER 80 ÅR	138660 92.96 5.51	2130 1.43 2.26	2910 1.95 1.78	1800 1.21 1.11	2430 1.63 0.33	630 0.42 0.17	480 0.32 0.14	120 0.08 0.73	149160
TOTAL	2515710	94260	163680	161730	727560	366570	332520	16350	4378380

BILAGSTABEL 5.11. FORDELING AF GÆLD TIL PENGEINSTITUT I 1987 EFTER SKATTEPLIGTIG INDKOMST.

SKATTEPLIGTIG INDKOMST (KR.)	GÆLD TIL PENGEINSTITUT (KR.)								TOTAL
	0 KR.	1-1000 KR.	1001- 5000	5001- 10.000	10.001- 50.001	50.001- 100.000	100.001- 500.000	OVER 500.000	
FREKVENSS RÆKKE PCT KOLONNE PCT									
NEGATIV	37110 49.18 1.48	2640 3.50 2.80	5190 6.88 3.17	5070 6.72 3.13	13140 17.42 1.81	4260 5.65 1.16	6780 8.99 2.04	1260 1.67 7.71	75450
0	85410 90.90 3.40	930 0.99 0.99	660 0.70 0.40	840 0.89 0.52	2400 2.55 0.33	960 1.02 0.26	2220 2.36 0.67	540 0.57 3.30	93960
1-100.000	1656450 72.25 65.84	52470 2.29 55.67	82050 3.58 50.13	75150 3.28 46.47	247260 10.79 33.98	95460 4.16 26.04	79500 3.47 23.91	4230 0.18 25.87	2292570
100.001-200.000	631860 38.95 25.12	32490 2.00 34.47	65280 4.02 39.88	71340 4.40 44.11	410850 25.33 56.47	224490 13.84 61.24	181710 11.20 54.65	4170 0.26 25.50	1622190
200.001-300.000	80190 35.07 3.19	4710 2.06 5.00	8370 3.66 5.11	7890 3.45 4.88	45360 19.84 6.23	34020 14.88 9.28	45840 20.05 13.79	2280 1.00 13.94	228660
300.001-400.000	14490 35.23 0.58	600 1.46 0.64	1380 3.36 0.84	1110 2.70 0.69	6210 15.10 0.85	5310 12.91 1.45	10650 25.89 3.20	1380 3.36 8.44	41130
400.001-500.000	4080 35.88 0.16	180 1.58 0.19	300 2.64 0.18	210 1.85 0.13	1140 10.03 0.16	1320 11.61 0.36	3270 28.76 0.98	870 7.65 5.32	11370
OVER 500.000	6120 46.90 0.24	240 1.84 0.25	450 3.45 0.27	120 0.92 0.07	1200 9.20 0.16	750 5.75 0.20	2550 19.54 0.77	1620 12.41 9.91	13050
TOTAL	2515710	94260	163680	161730	727560	366570	332520	16350	4378380

BILAGSTABEL 5.12. FORDELING AF GÆLD TIL PENGEINSTITUT I 1987 EFTER SOCIOØKONOMISK GRUPPE.

SOCIOØKONOMISK GRUPPE		GÆLD TIL I PENGEINSTITUT (KR.)								TOTAL
FREKVENNS RÆKKE PCT KOLONNE PCT	0 KR.	1-1000 KR.	1001-5000	5001-10.000	10.001-50.001	50.001-100.000	100.001-500.000	OVER 500.000		
SELVSTÆNDIG	236130 69.32 9.39	4950 1.45 5.25	6120 1.80 3.74	5760 1.69 3.56	30360 8.91 4.17	19830 5.82 5.41	32520 9.55 9.78	4950 1.45 30.28	340620	
DIREKTØR	2730 30.03 0.11	120 1.32 0.13	180 1.98 0.11	120 1.32 0.07	1170 12.87 0.16	960 10.56 0.26	2550 28.05 0.77	1260 13.86 7.71	9090	
OVERORDNET FUNKTIONÆR	47940 29.54 1.91	2820 1.74 2.99	6090 3.75 3.72	5220 3.22 3.23	28800 17.75 3.96	25320 15.60 6.91	42030 25.90 12.64	4050 2.50 24.77	162270	
LEDENDE FUNKTIONÆR	131850 36.66 5.24	7650 2.13 8.12	13620 3.79 8.32	13680 3.80 8.46	81090 22.55 11.15	49740 13.83 13.57	59640 16.58 17.94	2340 0.65 14.31	359610	
FUNKTIONÆR I ØVRIGT	200910 39.96 7.99	10230 2.03 10.85	20010 3.98 12.23	21780 4.33 13.47	120240 23.91 16.53	69210 13.76 18.88	59760 11.88 17.97	690 0.14 4.22	502830	
FAGLÆRT ARBEJDER	68640 24.23 2.73	4860 1.72 5.16	12510 4.42 7.64	13530 4.78 8.37	83760 29.57 11.51	54030 19.07 14.74	45030 15.90 13.54	930 0.33 5.69	283290	
IKKE-FAGLÆRT ARBEJDER	154500 36.91 6.14	7500 1.79 7.96	19410 4.64 11.86	21540 5.15 13.32	115830 27.68 15.92	59280 14.16 16.17	39990 9.55 12.03	480 0.11 2.94	418530	
LØNMODTAGER I ØVRIGT	325530 46.54 12.94	20610 2.95 21.87	33360 4.77 20.38	38010 5.43 23.50	172470 24.66 23.71	68040 9.73 18.56	40290 5.76 12.12	1080 0.15 6.61	699390	
PENSIOMIST	713640 82.43 28.37	17280 2.00 18.33	32940 3.80 20.12	25140 2.90 15.54	57510 6.64 7.90	12480 1.44 3.40	6510 0.75 1.96	240 0.03 1.47	865740	
ANDET	633840 86.00 25.20	18240 2.47 19.35	19440 2.64 11.88	16950 2.30 10.48	36330 4.93 4.99	7680 1.04 2.10	4200 0.57 1.26	330 0.04 2.02	737010	
TOTAL	2515710	94260	163680	161730	727560	366570	332520	16350	4378380	

BILAGSTABEL 5.13. FORDELING AF OBLIGATIONSBEHOLDNING I 1987 EFTER ALDER.

ALDER	OBLIGATIONSBEHOLDNING (KR.)								TOTAL
	FREKVENSS REKKE PCT KOLONNE PCT	0 KR.	1-1000 KR.	1001- 5000	5001- 10.000	10.001- 50.001	50.001- 100.000	100.001- 500.000	
UNDER 20 ÅR	561990 95.23 15.00	1620 0.27 3.34	4860 0.82 5.81	3720 0.63 7.36	10590 1.79 6.33	3510 0.59 3.99	3450 0.58 2.17	390 0.07 1.08	590130
21 - 30 ÅR	748470 93.73 19.98	4980 0.62 10.27	12420 1.56 14.86	5910 0.74 11.69	15840 1.98 9.47	5400 0.68 6.13	4950 0.62 3.12	540 0.07 1.50	798510
31 - 40 ÅR	695610 90.65 18.57	6540 0.85 13.49	12750 1.66 15.25	6720 0.88 13.29	20910 2.72 12.50	10260 1.34 11.66	12570 1.64 7.91	2010 0.26 5.58	767370
41 - 50 ÅR	604020 84.62 16.13	9180 1.29 18.94	16110 2.26 19.27	8940 1.25 17.69	28770 4.03 17.20	16500 2.31 18.75	24780 3.47 15.60	5490 0.77 15.25	713790
51 - 60 ÅR	407910 79.74 10.89	9420 1.84 19.43	13920 2.72 16.65	8550 1.67 16.91	26610 5.20 15.91	14760 2.89 16.77	25500 4.99 16.06	4860 0.95 13.50	511530
61 - 70 ÅR	362940 73.38 9.69	10110 2.04 20.85	13050 2.64 15.61	9270 1.87 18.34	31290 6.33 18.71	18120 3.66 20.59	40020 8.09 25.20	9810 1.98 27.25	494610
71 - 80 ÅR	254460 72.03 6.79	5340 1.51 11.01	7830 2.22 9.37	5460 1.55 10.80	22650 6.41 13.54	13950 3.95 15.85	33570 9.50 21.14	10020 2.84 27.83	353280
OVER 80 ÅR	110280 73.93 2.94	1290 0.86 2.66	2640 1.77 3.16	1980 1.33 3.92	10590 7.10 6.33	5520 3.70 6.27	13980 9.37 8.80	2880 1.93 8.00	149160
TOTAL	3745680	48480	83580	50550	167250	88020	158820	36000	4378380

BILAGSTABEL S.U. FORDELING AF OBLIGATIONSBEHOLDNING I 1987 EFTER SKATTEPLIGTIG INDKOMST.

SKATTEPLIGTIG INDKOMST (KR.)	OBLIGATIONSBEHOLDNING (KR.)								TOTAL
	0 KR.	1-1000 KR.	1001- 5000	5001- 10.000	10.001- 50.001	50.001- 100.000	100.001- 500.000	OVER 500.000	
FREKVENNS RÆKKE PCT KOLONNE PCT									
NEGATIV	65520 86.84 1.75	1380 1.83 2.85	990 1.31 1.18	600 0.80 1.19	2490 3.30 1.49	1590 2.11 1.81	2040 2.70 1.28	840 1.11 2.33	75450
0	91740 97.64 2.45	390 0.42 0.80	270 0.29 0.32	180 0.19 0.36	390 0.42 0.23	240 0.26 0.27	540 0.57 0.34	210 0.22 0.58	93960
1-100.000	2030550 88.57 54.21	20940 0.91 43.19	31710 1.38 37.94	23010 1.00 45.52	74940 3.27 44.81	37440 1.63 42.54	67260 2.93 42.35	6720 0.29 18.67	2292570
100.001-200.000	1370610 84.49 36.59	19110 1.18 39.42	37740 2.33 45.15	20070 1.24 39.70	66840 4.12 39.96	35430 2.18 40.25	59130 3.65 37.23	13260 0.82 36.83	1622190
200.001-300.000	154830 67.71 4.13	5070 2.22 10.46	9960 4.36 11.92	4950 2.16 9.79	17070 7.47 10.21	9330 4.08 10.60	20460 8.95 12.88	6990 3.06 19.42	228660
300.001-400.000	21990 53.46 0.59	900 2.19 1.86	1890 4.60 2.26	1230 2.99 2.43	3600 8.75 2.15	2520 6.13 2.86	5790 14.08 3.65	3210 7.80 8.92	41130
400.001-500.000	5280 46.44 0.14	390 3.43 0.80	420 3.69 0.50	270 2.37 0.53	900 7.92 0.54	720 6.33 0.82	1770 15.57 1.11	1620 14.25 4.50	11370
OVER 500.000	5160 39.54 0.14	300 2.30 0.62	600 4.60 0.72	240 1.84 0.47	1020 7.82 0.61	750 5.75 0.85	1830 14.02 1.15	3150 24.14 8.75	13050
TOTAL	3745680	48480	83580	50550	167250	88020	158820	36000	4378380

BILAGSTABEL 5.15. FORDELING AF OBLIGATONSBEHOLDNING I 1987 EFTER SOCIOØKONOMISK GRUPPE.

SOCIOØKONOMISK GRUPPE	OBLIGATONSBEHOLDNING (KR.)								TOTAL
	0 KR.	1-1000 KR.	1001- 5000	5001- 10.000	10.001- 50.001	50.001- 100.000	100.001- 500.000	OVER 500.000	
SELVSTÆNDIG	250680 73.60 6.69	11730 3.44 24.20	9750 2.86 11.67	6420 1.88 12.70	18360 5.39 10.98	10500 3.08 11.93	24270 7.13 15.28	8910 2.62 24.75	340620
DIREKTØR	5010 55.12 0.13	240 2.64 0.50	600 6.60 0.72	210 2.31 0.42	630 6.93 0.38	480 5.28 0.55	1080 11.88 0.68	840 9.24 2.33	9090
OVERORDNET FUNKTIONÆR	109920 67.74 2.93	3300 2.03 6.81	8430 5.20 10.09	4050 2.50 8.01	12930 7.97 7.73	7380 4.55 8.38	13050 8.04 8.22	3210 1.98 8.92	162270
LEDENDE FUNKTIONÆR	298200 82.92 7.96	4710 1.31 9.72	9900 2.75 11.84	5220 1.45 10.33	17850 4.96 10.67	9360 2.60 10.63	12780 3.55 8.05	1590 0.44 4.42	359610
FUNKTIONÆR I ØVRIGT	437670 87.04 11.68	6000 1.19 12.38	11850 2.36 14.18	6240 1.24 12.34	18300 3.64 10.94	9210 1.83 10.46	12300 2.45 7.74	1260 0.25 3.50	502830
FAGLÆRT ARBEJDER	249630 88.12 6.66	3390 1.20 6.99	6510 2.30 7.79	3090 1.09 6.11	10200 3.60 6.10	4800 1.69 5.45	4980 1.76 3.14	690 0.24 1.92	283290
IKKE-FAGLÆRT ARBEJDER	387990 92.70 10.36	2580 0.62 5.32	5100 1.22 6.10	3450 0.82 6.82	9480 2.27 5.67	3990 0.95 4.53	5400 1.29 3.40	540 0.13 1.50	418530
LØNHODTAGER I ØVRIGT	646560 92.45 17.26	4320 0.62 8.91	9360 1.34 11.20	4890 0.70 9.67	15840 2.26 9.47	6990 1.00 7.94	9330 1.33 5.87	2100 0.30 5.83	699390
PENSIONIST	676110 78.10 18.05	9360 1.08 19.31	15360 1.77 18.38	11610 1.34 22.97	46440 5.36 27.77	27990 3.23 31.80	64260 7.42 40.46	14610 1.69 40.58	865740
ANDET	683910 92.80 18.26	2850 0.39 5.88	6720 0.91 8.04	5370 0.73 10.62	17220 2.34 10.30	7320 0.99 8.32	11370 1.54 7.16	2250 0.31 6.25	737010
TOTAL	3745680	48480	83580	50550	167250	88020	158820	36000	4378380

BILAGSTABEL 5.16. FORDELING AF AKTIEBEHOLDNING I 1987 EFTER ALDER.

ALDER	AKTIEBEHOLDNING (KR.)								TOTAL
	0 KR.	1-1000 KR.	1001-5000	5001-10.000	10.001-50.001	50.001-100.000	100.001-500.000	OVER 500.000	
UNDER 20 ÅR	564210	3090	10560	4590	5430	900	990	360	590130
	95.61	0.52	1.79	0.78	0.92	0.15	0.17	0.06	
	15.61	3.78	4.80	4.06	2.71	1.58	1.42	1.61	
21 - 30 ÅR	706680	13230	33810	14190	21150	4800	3810	840	798510
	88.50	1.66	4.23	1.78	2.65	0.60	0.48	0.11	
	19.55	16.17	15.36	12.56	10.57	8.41	5.45	3.76	
31 - 40 ÅR	631410	14910	42030	19560	35670	10260	10650	2880	767370
	82.28	1.94	5.48	2.55	4.65	1.34	1.39	0.38	
	17.47	18.22	19.09	17.31	17.83	17.98	15.24	12.90	
41 - 50 ÅR	546270	15990	44640	23460	44580	13740	18780	6330	713790
	76.53	2.24	6.25	3.29	6.25	1.92	2.63	0.89	
	15.12	19.54	20.28	20.76	22.29	24.08	26.87	28.36	
51 - 60 ÅR	384030	13470	34350	19560	34560	9240	11970	4350	511530
	75.07	2.63	6.72	3.82	6.76	1.81	2.34	0.85	
	10.63	16.46	15.60	17.31	17.28	16.19	17.12	19.49	
61 - 70 ÅR	373560	11460	31650	18960	32400	10230	12720	3630	494610
	75.53	2.32	6.40	3.83	6.55	2.07	2.57	0.73	
	10.34	14.00	14.38	16.78	16.20	17.93	18.20	16.26	
71 - 80 ÅR	280860	7650	18510	10050	19470	6210	7920	2610	353280
	79.50	2.17	5.24	2.84	5.51	1.76	2.24	0.74	
	7.77	9.35	8.41	8.89	9.73	10.88	11.33	11.69	
OVER 80 ÅR	127050	2040	4620	2640	6750	1680	3060	1320	149160
	85.18	1.37	3.10	1.77	4.53	1.13	2.05	0.88	
	3.52	2.49	2.10	2.34	3.37	2.94	4.38	5.91	
TOTAL	3614070	81840	220170	113010	200010	57060	69900	22320	4378380

BILAGSTABEL S.17. FORDELING AF AKTIEBEHOLDNING I 1987 EFTER SOCIOØKONOMISK GRUPPE.

SOCIOØKONOMISK GRUPPE	AKTIEBEHOLDNING (KR.)								TOTAL
	0 KR.	1-1000 KR.	1001- 5000	5001- 10.000	10.001- 50.001	50.001- 100.000	100.001- 500.000	OVER 500.000	
SELVSTÆNDIG	213570	12450	34050	19350	31140	10440	14250	5370	340620
	62.70	3.66	10.00	5.68	9.14	3.06	4.18	1.58	
	5.91	15.21	15.47	17.12	15.57	18.30	20.39	24.06	
DIREKTØR	3090	180	450	540	1290	840	1110	1590	9090
	33.99	1.98	4.95	5.94	14.19	9.24	12.21	17.49	
	0.09	0.22	0.20	0.48	0.64	1.47	1.59	7.12	
OVERORDNET FUNKTIONÆR	87570	6180	15150	9330	20010	7830	11670	4530	162270
	53.97	3.81	9.34	5.75	12.33	4.83	7.19	2.79	
	2.42	7.55	6.88	8.26	10.00	13.72	16.70	20.30	
LEDENDE FUNKTIONÆR	271560	8280	25080	12210	25230	6690	8310	2250	359610
	75.52	2.30	6.97	3.40	7.02	1.86	2.31	0.63	
	7.51	10.12	11.39	10.80	12.61	11.72	11.89	10.08	
FUNKTIONÆR I ØVRIGT	400230	10830	30540	16350	30360	7080	6090	1350	502830
	79.60	2.15	6.07	3.25	6.04	1.41	1.21	0.27	
	11.07	13.23	13.87	14.47	15.18	12.41	8.71	6.05	
FAGLÆRT ARBEJDER	229290	7320	17310	7770	12600	3480	4500	1020	283290
	80.94	2.58	6.11	2.74	4.45	1.23	1.59	0.36	
	6.34	8.94	7.86	6.88	6.30	6.10	6.44	4.57	
IKKE-FAGLÆRT ARBEJDER	366150	8790	18210	7650	11880	2490	2700	660	418530
	87.48	2.10	4.35	1.83	2.84	0.59	0.65	0.16	
	10.13	10.74	8.27	6.77	5.94	4.36	3.86	2.96	
LØNMODTAGER I ØVRIGT	625290	8160	26790	11430	17640	4200	4440	1440	699390
	89.41	1.17	3.83	1.63	2.52	0.60	0.63	0.21	
	17.30	9.97	12.17	10.11	8.82	7.36	6.35	6.45	
PENSIONIST	730980	14250	35040	19530	37980	10920	13680	3360	865740
	84.43	1.65	4.05	2.26	4.39	1.26	1.58	0.39	
	20.23	17.41	15.91	17.28	18.99	19.14	19.57	15.05	
ANDET	686340	5400	17550	8850	11880	3090	3150	750	737010
	93.12	0.73	2.38	1.20	1.61	0.42	0.43	0.10	
	18.99	6.60	7.97	7.83	5.94	5.42	4.51	3.36	
TOTAL	3614070	81840	220170	113010	200010	57060	69900	22320	4378380

BILAGSTABEL 5.18. FORDELING AF AKTIEBEHOLDNING I 1987 EFTER SKATTEPLIGTIG INDKOMST.

SKATTEPLIGTIG INDKOMST (KR.)	AKTIEBEHOLDNING (KR.)								TOTAL
	0 KR.	1-1000 KR.	1001- 5000	5001- 10.000	10.001- 50.001	50.001- 100.000	100.001- 500.000	OVER 500.000	
FREKVENNS RÆKKE PCT KOLONNE PCT									
NEGATIV	56880 75.39 1.57	1650 2.19 2.02	6000 7.95 2.73	3150 4.17 2.79	3870 5.13 1.93	1410 1.87 2.47	1680 2.23 2.40	810 1.07 3.63	75450
0	90210 96.01 2.50	510 0.54 0.62	1230 1.31 0.56	660 0.70 0.58	780 0.83 0.39	210 0.22 0.37	300 0.32 0.43	60 0.06 0.27	93960
1-100.000	2029860 88.54 56.17	32880 1.43 40.18	86850 3.79 39.45	42840 1.87 37.91	63810 2.78 31.90	16950 0.74 29.71	16740 0.73 23.95	2640 0.12 11.83	2292570
100.001-200.000	1283970 79.15 35.53	37620 2.32 45.97	100800 6.21 45.78	51180 3.15 45.29	92580 5.71 46.29	23730 1.46 41.59	26820 1.65 38.37	5490 0.34 24.60	1622190
200.001-300.000	131670 57.58 3.64	6990 3.06 8.54	20670 9.04 9.39	11760 5.14 10.41	28710 12.56 14.35	10200 4.46 17.88	14310 6.26 20.47	4350 1.90 19.49	228660
300.001-400.000	15510 37.71 0.43	1680 4.08 2.05	3360 8.17 1.53	2310 5.62 2.04	6540 15.90 3.27	2940 7.15 5.15	5760 14.00 8.24	3030 7.37 13.58	41130
400.001-500.000	3330 29.29 0.09	330 2.90 0.40	720 6.33 0.33	510 4.49 0.45	1890 16.62 0.94	690 6.07 1.21	2310 20.32 3.30	1590 13.98 7.12	11370
OVER 500.000	2640 20.23 0.07	180 1.38 0.22	540 4.14 0.25	600 4.60 0.53	1830 14.02 0.91	930 7.13 1.63	1980 15.17 2.83	4350 33.33 19.49	13050
TOTAL	3614070	81840	220170	113010	200010	57060	69900	22320	4378380